॥ अथ श्रीमद्भागवते नवमः स्कंधः प्रारभ्यते ॥

SGDF

श्रीवेदव्यासायनमः ॥ कमलाकांतंकमलाक्षंविमलानंदंप्रणम्यच ॥ नृपवंशस्कंधविलासंनवमस्कंधंविवृणोमि १ अस्मिन्स्कंधेराजवंशवर्णनेनश्रीनारायणेभक्तिविधानार्थंभगवन्माहात्म्यमेवप्रपंच्य
ते तत्रवृत्तवर्तिष्यमाणस्कंधयोःसंगतिप्रदर्शनायवृत्तानुवादपूर्वकंवैवस्वतमनोःपुत्राणांतद्वंशानामनुवंशंतच्चरितानिचराजाशुकंपृच्छति मन्वंतराणीत्यादिना वदविक्रमानित्यंतेन १ २ ३ ४
विक्रमान्वंशेजातानांपुरुषाणांचरितानि ५ राज्ञाभिषिक्तानांप्रजापालनादिलक्षणःपरमोधर्मस्तंवेत्सीति ६ ७ आत्माऽप्यंतर्यामीइदंविश्वंसएवासीत्तदधीनमेवाभूत्रतुस्वतंत्रंकिंचनप्रधानादिक
मपि तस्माद्धान्यंनपरःकिंचनासेतिश्रुतेः ८ उदस्तादुदभूत्स्वयंभूरित्यस्यविष्णावपिचवृत्तेरित्यतश्चतुराननइत्युक्तं विष्णुःस्वयंभूरथभुक्स्वभूर्विश्वपतिःपतिरित्यभिधानम् ९ मानसोमनोजातः
ततःकश्यपात् १० ततोविवस्वतोमनोः पुत्रानाह श्रद्धायामित्यादिना आत्मवान्वशीकृतमनाः ११ १२ अप्रजस्यअपुत्रस्य इक्ष्वाकुप्रभृतिपुत्रोत्पत्तेःपूर्वंमित्रावरुणयोरिष्टिंमित्रा

राजोवाच ॥ मन्वंतराणिसर्वाणित्वयोक्तानिश्रुतानिमे ॥ वीर्याण्यनंतवीर्यस्यहरेस्तत्रकृतानिच १ योसौसत्यव्रतोनामराजर्षिर्द्रविडेश्वरः ॥ ज्ञानंयो
तीतकल्पांतेलेभेपुरुषसेवया २ सवैविवस्वतःपुत्रोमनुरासीदितिश्रुतम् ॥ त्वयातस्यसुताःप्रोक्ताइक्ष्वाकुप्रमुखानृपाः ३ तेषांवंशंपृथग्ब्रह्मन्वंशानुच
रितानिच ॥ कीर्तयस्वमहाभागनित्यंशुश्रूषतांहिनः ४ येभूतायेभविष्याश्चभवंत्यद्यतनाश्चये ॥ तेषांनःपुण्यकीर्तीनांसर्वेषांवदविक्रमान् ५ सूतउवा
च ॥ एवंपरीक्षिताराज्ञासदसिब्रह्मवादिनाम् ॥ पृष्टःप्रोवाचभगवाञ्छुकःपरमधर्मवित् ६ श्रीशुकउवाच ॥ श्रूयतांमानवोवंशःसंक्षेपेणपरंतप ॥ नश
क्यतेविस्तरतोवक्तुंवर्षशतैरपि ७ परावरेषांभूतानामात्मायःपुरुषःपरः ॥ सएवासीदिदंविश्वंकल्पांतेन्यन्नकिंचन ८ तस्यनाभेःसमभवत्पद्मकोशोहिर
ण्मयः ॥ तस्मिन्जज्ञेमहाराजस्वयंभूश्चतुराननः ९ मरीचिर्मानसस्तस्यजज्ञेतस्यापिकश्यपः ॥ दाक्षायण्यांततोदित्यांविवस्वानभवत्सुतः १० ततो
मनुःश्राद्धदेवःसंज्ञायामासभारत ॥ श्रद्धायांजनयामासदशपुत्रान्सआत्मवान् ॥ ११ इक्ष्वाकुनृगशर्यातिदिष्टधृष्टकरूषकान् ॥ नरिष्यंतंपृषध्रंचनाभागं
चनर्मंविभुम् १२ अप्रजस्यमनोःपूर्वंवसिष्ठोभगवान्किल ॥ मित्रावरुणयोरिष्टिंप्रजार्थमकरोद्विभुः १३ तत्रश्रद्धामनोःपत्नीहोतारंसमयाचत ॥ दुहित्र
र्थमुपागम्यप्रणिपत्यपयोव्रता १४ प्रेषितोऽध्वर्युणाहोताध्यायंस्तत्सुसमाहितः ॥ गृहीतेहविषिवाचावषट्कारंगृणन्द्विजः १५ होतुस्तद्व्यभिचारेणकन्ये
लानामसाभवत् ॥ तांविलोक्यमनुःप्राहनातिहृष्टमनागुरुम् १६ भगवन्किमिदंजातंकर्मवोब्रह्मवादिनाम् ॥ विपरीतमहोकष्टंमैवंस्याद्ब्रह्मविक्रिया १७
यूयंमंत्रविदोयुक्तास्तपसादग्धकिल्बिषाः ॥ कुतःसंकल्पवैषम्यमनृतंविबुधेष्विव १८

वरुणदेवत्यां १३ १४ सुसमाहितःएकाग्रचित्तः तच्छ्रद्धयोक्तंदध्यौवषट्कारंमंत्रविशेषंवाग्रणन्स्वकर्माकरोदितिशेषः १५ तस्यकर्मणोव्यभिचारेणविपक्षवर्तिनाहेतुना यद्वानिमित्त
त्वादिला वाणीसरस्वतीभाषावागिडेलाप्रकीर्तितेति १६ इदंजातंकिमितितत्राह कर्मेति ब्रह्मवादिनांवःकर्मविपरीतंपुत्रार्थिनःकन्याफलमभूदतःकिमिदमितिकुतूहलयामि अत्रैवंभूतेप्यन्य
त्रमाभूदित्याह मैवमिति ब्रह्मविदांवःक्रियामैवंभूदित्यर्थः १७ क्वचित्स्खलनेऽन्यत्रापिनियमोनस्यादित्याशंक्यक्वचिदप्यन्यथात्वंनयुक्तंयुष्माकमित्याह यूयमिति मैत्रावरुणीमिष्टिंकुर्या
त्पुत्रकामइत्यादिमंत्रहृदयज्ञाःयस्यैदेवतायैहविर्गृहीतंस्यात्तांध्यायेद्वषट्करिष्यन्नितिवचनान्मनोयोगयुक्ताः नचदोषादन्यथात्वंमनसइत्याह तपसेति यूयमेवंविधास्तेषुयुष्मासुसंकल्पवैषम्यंचितितस्या

SGDF

न्यथात्वंकुतोनकुतोपिसंभाव्यते कुतइतितत्राह अमृतमिति नहिदेवेष्वनृतंदृष्टचरंतस्मादनृतंनवदेदितिश्रुतेः १८ १९ होतुर्व्यभिचारतःध्यानस्यान्यथात्वलक्षणात् २० २१ २२ तेनवरेणहेतुना सैंधवंसिंधुदेशजातम् २३ २४ नाम्नासुकुमारवनंअधस्तात्स्थितम् २५ वडवामश्वस्त्रिलिंग्यां आत्मनोदेहस्यलिंगविपर्ययंपुरुषचिह्नविपरीतं स्त्रीचिह्नम् २६ २७ ॥ ॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेविजयध्वजकृतटीकायांप्रथमोध्यायः ॥ १ ॥ ७ ॥ एवंगुणःपुरुषस्यस्त्रीत्वापवादकगुणयुक्तः १ भासास्वतेजसा वितिमिराःनिरस्तांधकाराः २ नीवींवस्त्रंपर्यधाद्वेष्टितं

तन्निशम्यवचस्तस्यभगवान्प्रपितामहः ॥ होतुर्व्यतिक्रमंज्ञात्वाबभाषेरविनंदनम् १९ एतत्संकल्पवैषम्यंहोतुस्तेव्यभिचारतः ॥ तथापिसाधयिष्येहं सुप्रजास्त्वंस्वतेजसा २० एवंव्यवसितोराजन्भगवान्समहायशाः ॥ अस्तौषीदादिपुरुषमिलायाःपुंस्त्वकाम्यया २१ तस्मैकामवरंतुष्टोभगवान्हरिरीश्वरः ॥ ददाविलाभवत्तेनसुद्युम्नःपुरुषर्षभः २२ सएकदामहाराजविचरन्मृगयांवने ॥ वृतःकतिपयामात्यैरश्वमारुह्यसैंधवम् २३ प्रगृह्यरुचिरंचापं शरांश्चपरमाद्भुतान् ॥ दंशितोनुमृगंवीरोजगामदिशमुत्तराम् २४ सुकुमारवनंमेरोरधस्तात्प्रविवेशह ॥ यत्रास्तेभगवाञ्छंभूरममाणःसहोमया २५ तस्मिन्प्रविष्टएवासौसुद्युम्नःपरवीरहा ॥ अपश्यत्स्त्रियमात्मानमश्वंचवडवांनृप २६ तथातदनुगाःसर्वेआत्मलिंगविपर्ययम् ॥ दृष्ट्वाविमनसोभूवन्वीक्ष्यमाणाःपरस्परम् २७ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेप्रथमोध्यायः ॥ १ ॥ राजोवाच ॥ कथमेवंगुणोदेशःकेनवाभगवन्कृतः ॥ प्रश्नमेनंसमाचक्ष्वपरंकौतूहलंहिनः १ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ एकदागिरिशंद्रष्टुमृषयस्तत्रसुव्रताः ॥ दिशोवितिमिराभासाःकुर्वंतस्तमुपागमन् २ तान्विलोक्यांबिकादेवीविवस्त्राव्रीडिताभृशम् ॥ भर्तुरंकात्समुत्थायनीवीमाश्वथपर्यधात् ३ ऋषयोपितयोर्वीक्ष्यप्रसंगंरममाणयोः ॥ निवृत्ताःप्रययुस्तस्मान्नरनारायणाश्रमम् ४ तदेवंभगवानाहप्रियायाःप्रियकाम्यया ॥ स्थानंयःप्रविशेदेतत्सवैयोषिद्भवेदिति ५ ततऊर्ध्वंवनंतद्वैपुरुषावर्जयंतिहि ॥ सचानुचरसंयुक्तोविचचारवनाद्वनम् ६ अथतामाश्रमाभ्याशेचरंतींप्रमदोत्तमाम् ॥ स्त्रीभिःपरिवृतांवीक्ष्यचकमेभगवान्बुधः ७ सापितंचकमेसुभ्रूःसोमराजसुतंपतिम् ॥ सतस्यांजनयामासपुरूरवसमात्मजम् ८ एवंस्त्रीत्वमनुप्राप्तःसुद्युम्नोमानवोनृपः ॥ सस्मारस्वकुलाचार्यंवसिष्ठमितिशुश्रुम ९ सतस्यांतांदशांदृष्ट्वाकृपयाभृशपीडितः ॥ सुद्युम्नस्याशयन्पुंस्त्वमुपाधावतशंकरम् १० तुष्टःसतस्मैभगवानृषयेप्रीतिमावहन् ॥ स्वांचवाचमृतांकुर्वन्निदमाहविशांपते ११ मासंपुमान्सभवितास्त्रीमासंतपसातव ॥ इतिव्यवस्थयाकामंसुद्युम्नोवतुमेदिनीम् १२

तवती ३ ४ भगवानाहेत्यन्वयःकथं यएतत्स्थानंप्रविशेत्सयोषिद्भवेदितिवाइत्यनेनात्मवर्जमितिसूचयति ५ तद्वैतदेवनान्यत् हिशब्दोहेतौ यतःस्त्रीत्वंस्यादतइति ६ ७ सबुधस्तस्यां स्त्रीत्वमापन्नायांसुद्युम्नाख्यायां ८ ९ दशांस्त्रीत्वलक्षणांआशयन्कामयन् उपाधावतासेवत १० ११ मासमितिद्वितीया त्रिंशद्दिनेष्वप्येकस्मिन्दिनेप्यनन्यथात्वंसूचयति कालाध्वनोरत्यंतसंयोगेइतिसूत्रात् १२

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

पुंस्त्वलक्षणंकामंजगतींराजप्रधानभूमिम् १३ दक्षिणापथस्यदेशस्यराजानः १४ परिणतःवृद्धःप्रतिष्ठानाख्यपुरपतिःगांभूमिम् ॥ १५ ॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेविजयध्वजकृतटीकायां
द्वितीयोध्यायः ॥ २ ॥ सुद्युम्नेसुतेवैवस्वतःश्राद्धदेवोमनुः १ इक्ष्वाकुःपूर्वजोज्येष्ठोयेषांस्तेतथातान् २ मनोःपुत्राणामष्टमःपुत्रोवृषध्रः गाःपालयामासकीदृशः गुरुणावसिष्ठेनगोपालःकृतःतुशब्दे
नवृषान्धारयितुंयोग्यइतिनिरुक्त्येतिसूचयति गोरक्षैकनिष्ठ्यानेत्रेउन्मील्यजाग्रदेवगोसंनिधानेप्रतिष्ठानाद्वीरासनव्रतः ३ निशिमेघेवर्षतिसति ४ सागौः ५ बभ्रोर्गोःशिरोहनत् बभ्रुर्गौः
सौरभेयीचमाहेयीगोमताल्लिकेति गोःशिरच्छेदनेकोहेतुरितितत्राह निशीति निश्यपिनक्षत्रादिप्रकाशनेनविवेकज्ञानंसुलभमित्यत्राह प्रलीनेति मेघच्छायाच्छादितनक्षत्रादिप्रकाशेचसति ६ वि

श्रीशुकवाच आचार्यानुग्रहात्कामंलब्ध्वापुंस्त्वंव्यवस्थया ॥ पालयामासजगतींनाभ्यनंदन्स्मतंप्रजाः १३ तस्योत्कलोगयोराजन्विमलश्चसुतास्त्रयः ॥
दक्षिणापथराजानोबभूवुर्धर्मवत्सलाः १४ ततःपरिणतःकालेप्रतिष्ठानपतिःप्रभुः ॥ पूरूरवसउत्सृज्यगांपुत्रायगतोवनम् १५ इतिश्रीभागवतेमहापुराणे
नवमेद्वितीयोध्यायः ॥ २ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ एवंगतेथसुद्युम्नेमनुर्वैवस्वतःसुते ॥ पुत्रकामस्तपस्तेपेयमुनायांशतंसमाः १ ततोयजन्मनुर्देवमपत्यार्थं
हरिंप्रभुम् ॥ इक्ष्वाकुपूर्वजान्पुत्राँल्लेभेस्वसदृशान्दश २ वृषध्रस्तुमनोःपुत्रोगोपालोगुरुणाकृतः ॥ पालयामासगायत्तोरात्र्यांवीरासनव्रतः ३ एकदा
प्राविशद्गोष्ठंशार्दूलोनिशिवर्षति ॥ शयानागावउत्थायभीतास्ताबभ्रमुर्व्रजे ४ एकांजग्राहबलवान्सानुक्रोशभयातुराम् ॥ तस्यास्तुक्रंदितंश्रुत्वावृषध्रोभि
ससारह ५ खड्गमादायतरसाप्रलीनोडुगणेनिशि ॥ अजानन्नहनद्बभ्रोःशिरःशार्दूलशंकया ६ व्याघ्रोविवृक्णश्रवणोनिस्त्रिंशाग्रहतस्ततः ॥
निश्चक्रामभृशंभीतोरक्तंपथिसमुत्सृजन् ७ मन्यमानोहतंव्याघ्रंवृषध्रःपरवीरहा ॥ अद्राक्षीत्स्वहतांबभ्रुंव्युष्टायांनिशिदुःखितः ८ तंशशापकुला
चार्यःकृतागसमकामतः ॥ नक्षत्रबंधुःशूद्रस्त्वंकर्मणाभवितामुना ९ एवंशप्तस्तुगुरुणाप्रत्यगृह्णात्कृतांजलिः ॥ अधारयद्व्रतंवीरऊर्ध्वरेतामुनिप्रियम्
१० वासुदेवेभगवतिसर्वात्मन्यमलेपरे ॥ एकांतित्वंगतोभक्त्यासर्वभूतसुहृत्समः ११ विमुक्तसंगःशांतात्मासंयताक्षोऽपरिग्रहः ॥ यदृच्छयोपपन्नेन
कल्पयन्वृत्तिमात्मनः १२ आत्मन्यात्मानमाधायज्ञानतृप्तःसमाहितः ॥ विचचारमहीमेतांजडांधबधिराकृतिः १३ एवंव्रतोवनंगत्वादृष्ट्वादावाग्निमु
त्थितम् ॥ तेनोपयुक्तकरणोब्रह्मप्रापपरंमुनिः १४

वृक्णश्रवणःछिन्नकर्णमूलःनिस्त्रिंशस्यखड्गस्याग्रेणहतःप्रहृतः ७ निशिव्युष्टायांप्रभातायाम् ८ अकामतःबभ्रुहननेच्छाभावतोपिकृतागसंकृतापराधं अमुनाक्रूरकर्मणाशूद्रोभवितानक्षत्रबंधुरितिशशापे
त्यन्वयः ९ तुशब्देनगुरावननुभूयावानित्याह कुतोवगतमेतदित्यतउक्तंप्रत्यगृह्णादिति भयात्प्रतिग्रहःकिंनस्यादित्यतउक्तंकृतांजलिरिति मुनिप्रियमूर्ध्वरेतस्त्वम् १० किंतन्मुनिप्रियंव्रतमित्यतआह
वासुदेवइति एकांतत्वादिकंव्रतम् ११ संयताक्षःनियमितेंद्रियःयदृच्छयाऽसंप्रार्थितागतेन १२ १३ तेनदावाग्निनाउक्तकरणःस्वीकृतदेहःदग्धदेहइत्यर्थः करणंसाधकतमेशरीरेंद्रिययोरपीति १४

SGDF
... Digital Foundation

उक्तमेवविवृणोति कविरिति यदाशापंप्राप तदाविषयेषुनिःस्पृहःकविर्ज्ञानीअयंवृषध्रःबंधुभिःसहसंगंविसृज्यवनंविवेश स्वरोचिषंस्वयंप्रकाशंपुरुषंचित्तेनिवेश्य कैशोरवयाअल्पवयाःतत्प्रसादेनपरंगतइत्य
न्वयः १५ मानवात् मनुपुत्रात्करूशात्कारूशाइत्येवंप्रसिद्धाआसन्नित्यन्वयःक्षत्रजातयइत्यनेनगोपालत्वादिजात्यंतरंनाप्ताःकिंतुतज्जातयएवइतिसूचयति १६ धृष्टान्मनुपुत्रान् नाम्नाधार्ष्टंक्षत्रमभूत्तद्वृत्त
माह ब्रह्मभूतमिति ब्रह्मत्वंश्रोत्रियत्वंगतमित्यर्थःनभस्यमनुपुत्रस्यपुत्रःस्वातिमूलःतस्यपुत्रःनाम्नावसुरभवत् १७ तत्पुत्रःप्रतीकपुत्रःओघवान् ओघवतस्तस्यसहोदर्योघवतीकन्याचाभवत् सुदर्शनोनामरा
जा१८ नरिष्यंतान्मनुपुत्राच्चित्रसेननामासुतोभूत्तस्यचित्रसेनस्यदक्षः १९ २० अग्नेर्जातूकर्ण्यइतिनाम २१ततोजातूकर्ण्याद्ब्रह्मकुलंजातम् तदेवाग्निवेश्यायनमितिनामांतरेणप्रसिद्धं इक्ष्वाकुप्रभृतीनांच

कविस्तदायंविषयेषुनिःस्पृहोविसृज्यसंगंसहबंधुभिर्वनम् ॥ निवेश्यचित्तेपुरुषंस्वरोचिषंविवेशकैशोरवयाःपरंगतः १५ करूशान्मानवादासन्कारूशाः
क्षत्रजातयः ॥ उत्तरापथगोप्तारोब्रह्मण्याधर्मवत्सलाः १६ धृष्टाद्धार्ष्टमभूत्क्षत्रंब्रह्मभूतंगतंक्षितौ ॥ नभपुत्रोतिबलवान्स्वातिमूलोभवद्वसुः १७ वसोःप्र
तीकस्तत्पुत्रओघवान्नोघवत्स्वसा ॥ कन्याचोघवतीनामसुदर्शनउवाहताम् १८ चित्रसेनोनरिष्यंताद्दक्षस्तस्यसुतोभवत् ॥ तस्यमीढ्वांस्ततःकूर्चइंद्रसे
नस्तुतत्सुतः १९ वीतिहोत्रस्त्विंद्रसेनात्तस्यसत्यश्रवाअभूत् ॥ उरुश्रवाःसुतस्तस्यदेवदत्तस्ततोभवत् २० देवदत्तस्यभगवानग्निःस्वयमभूत्सुतः ॥
कानीनइतिविख्यातोजातूकर्ण्योमहानृषिः २१ ततोब्रह्मकुलंजातमाग्निवेश्यायनंनृप ॥ नरिष्यंतान्वयःप्रोक्तोदिष्टवंशमतःशृणु २२ नाभागोदिष्टपुत्रो
न्यःकर्मणावैश्यतांगतः ॥ भलंदनःसुतस्तस्यवत्सप्रीतिर्भलंदनात् २३ वत्सप्रीतेःसुतःप्रांशुस्तत्सुतःप्रमितिर्विभुः ॥ खनित्रःप्रमितेस्तस्माच्चाक्षुषोथ
विविंशतिः २४ विविंशतिसुतोरंभःखनिनेत्रोस्यधार्मिकः ॥ करंधमोमहाराजतस्यासीदात्मजो नृपः २५ तस्यावीक्षित्सुतोयस्यमरुत्तश्चक्रवर्त्यभूत् ॥
संवर्तोयाजयद्यंवैमहायोग्यंगिरःसुतः २६ मरुत्तस्ययथायज्ञोनतथान्योस्तिकश्चन ॥ सर्वंहिरण्मयंत्वासीद्यत्किंचास्यतिशोभनम् २७ अमाद्यदिंद्रःसोमे
नदक्षिणाभिर्द्विजातयः ॥ मरुतःपरिवेष्टारोविश्वेदेवाःसभासदः २८ मरुत्तस्यदमःपुत्रस्तस्यासीद्राज्यवर्धनः ॥ सुधृतिस्तत्सुतोजज्ञेसौधृतेयोनरःसुतः २९
तत्सुतःकेवलस्तस्माद्बंधुमान्वेगवांस्ततः ॥ बंधुस्तस्याभवद्यस्यतृणबिंदुर्महीपतिः ३०

तुर्थंदिष्टवंशं २२ अन्यःअन्यजातीयःकथंवाणिज्यादिकर्मणावैश्यत्वंगतःदिष्टपुत्रोयइतिकेचित्पठंतिवक्ष्यमाणादन्यइतिवा २३ २४ २५ तस्यकरंधमस्यपुत्रअवीक्षित् यस्यावीक्षितोमरुत्तःसुतः मरुत्तं
विशिनष्टिसंवर्तइतिस्तोकोसंवर्तइवितत्राह महायोगीति २६ संवर्तोनामऋषिःकीदृशं यज्ञमकारयत्येनमहायोगित्वंसंभाव्यतइत्यतस्तंयज्ञंविशिनष्टि मरुत्तस्येति अनेनमरुत्तस्यापिमहायोगित्वंश्री
नारायणानुग्रहपात्रत्वंसूचितं २७ द्विजातयोदक्षिणाभिरमाद्यन्संहृष्टइत्यन्वयःमरुतोदेवाःऋभवोऽमराश्चमरुतोवृंदारकाविनिर्जराइत्यभिधानं विश्वेदेवाइतिविशेषणाद्वायवोवापरिवेष्टारःभोक्तृणामपेक्षितौ
घसादिनिक्षेप्तारः सभायांसीदंत्युपविशंतीतिसभासदःप्रत्यक्षंसभायामुपविश्यसर्वंविचारयंतइत्यर्थः २८ २९ ३०

SGDF

अलंबुषानामवराप्सरास्तंतृणबिंदुर्भेजे ३१ कीदृशीलिबिलेतितांविशिनष्टि यस्यामिति योगेश्वरोविश्रवाऋषिश्चइलिबिलायाःपितुस्तृणबिंदोःपरमांविद्यांप्रदायतामुद्वाह्यस्यामिलिबिलायांधनाधिपंवैश्र वणमुत्पादयामासेत्यन्वयः ३२ ३३ ३४ इडस्पतिंअन्नपतिंवाक्पतिंवा ३५ वैशालभूपालाःविशालवंशेजाताभूपालाः ३६ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेवि०कृ०टी०तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ब्र ह्मिष्ठःब्राह्मणनिष्ठःवेदनिष्ठोवा । तत्फलमाह योवाइति द्वितीयेह्नियोमंत्रोऽध्येतव्यःतत्रकल्पोक्तफलसिद्धयेतंमंत्रमध्यगादित्ययमर्थोद्वितीयमहरध्यगादित्युच्यते १ तस्यशर्यातेः २ विचिन्वंतीमृग यंती वल्मीकरंध्रेवल्मीकबिले खद्योतेखद्योतरूपे खएवद्योततइतिखद्योतः ३ सासुकन्यामुग्धभावेनअज्ञातवस्तुस्वरूपतयाबालभावत्वेनवा कंटकेनकंटकाग्रेणज्योतिषीज्योतिराश्रयेद्रव्येचक्षु

तंभेजेलंबुषादेवीभजनीयगुणालयम् ॥ वराप्सरायतःपुत्राःकन्याचेलिबिलाभवत् ३१ यस्यामुत्पादयामासविश्रवाश्चधनाधिपम् ॥ प्रदायविद्यांपरमा मृषिर्योगेश्वरःपितुः ३२ विशालःशून्यबंधुश्चधूमकेतुश्चतत्सुताः ॥ विशालोवंशकृद्राजावैशालींनिर्ममेपुरीम् ३३ हेमचंद्रःसुतस्तस्यधूम्राक्षस्तस्यचात्म जः ॥ तत्पुत्रःसहदेवस्तुकृशाश्वःसहदेवजः ३४ कृशाश्वात्सोमदत्तोभूद्योऽश्वमेधैरिडस्पतिम् ॥ इष्ट्वापुरुषमापाग्र्यांगतिंयोगेश्वराश्रिताम् ३५ सौमदत्तिस्तु सुमतिस्तत्सुतोजनमेजयः ॥ एतेवैशालभूपालास्तृणबिंदोर्यशोधराः ३६ इतिश्रीभागवतेनवमेतृतीयोऽध्यायः ॥३ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ शर्यातिर्मानवो राजन्ब्रह्मिष्ठःसंबभूवह ॥ योवाअंगिरसांसत्रेद्वितीयमहरध्यगात् १ सुकन्यानामतस्यासीत्कन्याकमललोचना ॥ तयासार्धंवनगतोह्यगमच्च्यवनाश्रम म् २ सासखीभिःपरिवृताविचिन्वंत्यंघ्रिपान्वने ॥ वल्मीकरंध्रेददृशेखद्योतेइवज्योतिषी ३ दैवेनचोदिताबालाज्योतिषीकंटकेनसा ॥ अविध्यन्मुग्ध भावेनसुस्रावासृक्ततोबहु ४ शकृन्मूत्रनिरोधोभूत्सैनिकानांचतत्क्षणात् ॥ राजर्षिस्तमुपालभ्यपुरुषान्विस्मितोब्रवीत् ५ अप्यभद्रंनयुष्माभिर्भार्गव स्यविचेष्टितम् ॥ व्यक्तंकेनापिनस्तस्यकृतमाश्रमदूषणम् ६ सुकन्याप्राहपितरंभीताकिंचित्कृतंमया ॥ द्वेज्योतिषीअजानंत्यानिर्भिन्नेकंटकेनते ७ दु हितुस्तद्वचःश्रुत्वाशर्यातिर्जातसाध्वसः ॥ मुनिंप्रसादयामासवल्मीकांतर्हितंशनैः ८ तदभिप्रायमाज्ञायप्रादाद्दुहितरंमुनेः ॥ कृच्छ्रान्मुक्तस्तमामंत्र्य पुरंप्रायात्सहानुगः ९ सुकन्याच्यवनंप्राप्यपतिंपरमकोपनम् ॥ प्रीणयामासचित्तज्ञाअप्रमत्तानुवृत्तिभिः १० कस्यचित्त्वथकालस्यनासत्यावाश्र मंगतौ ॥ तौपूजयित्वाप्रोवाचवयोमेदत्तमीश्वरौ ११

र्वीइतियावत् असृग्रुधिरंततःविद्धचक्षुषोः ४ सैनिकानांराजसेवकानां निरोधःस्तंभनम् ५ युष्माभिर्भार्गवस्याभद्रममंगलंविचेष्टितंकिमपिकृतमेव नतत्रसंशयइत्याह व्यक्तमिति नोऽस्माकंकेनापि पुरुषेणतस्यभार्गवस्याश्रमदूषणंव्यक्तंकृतमतइदंसेनाशकृन्मूत्रस्तंभनंभार्गवस्यविचेष्टितमितिव्यक्तमभूदितिपुनरावृत्त्यायोजनीयं ६ तेद्वेज्योतिषी तच्चमजानंत्यामयाकंटकेननिर्भिन्नेइत्यन्वयः ७ ८ तस्यमुनेःसुकन्यादानलक्षणमभिप्रायंज्ञात्वाकृच्छ्रान्मुक्तःसुकन्यामुनिभ्यामितिशेषः ९ परमकोपनंअत्यंतकोपशीलंभोजनससमयमंतरेणान्यमयंवृथानमुंचतीत्यभिप्रायणीचतज्ज्ञाअप्रमत्तेतिसंध्यभावइ तिज्ञायते १० कस्यचित्कालस्यसमागमेदत्तंयुवामितिशेषः ११

SGDF
Sri Gurgesh... Digital Foundation

तववयोदानेनावयोः किंफलमितितत्राह ग्रहमिति ग्रहमाहुतिविशेषभागमसोमयोःसोमपानशून्ययोरपि १२ भिषक्तमौवैद्यश्रेष्ठौ १३ धमनीभिःशिराभिर्व्याप्तोदेहइतिशेषः स्वयमश्विनौच १४ आपी
च्याः षोडशवर्षप्रायाः १५ वरारोहायोषित् सरूपान्योग्यरूपान् १६ १७ १८ १९ हेअसतिदुर्वृत्तेजरयाग्रस्तत्वादसंमतंअध्वगंपांथम् २० अंबपुत्रिकेइयंमतिरन्यथागता अन्यथोक्तंविवृणोति
असतामिति असतांमार्गंगतेत्यर्थः इदंत्वत्कर्ममत्कुलदूषणंत्वेव किंतत्कर्मेतितत्राह बिभर्षीति निर्लज्जाभूत्वाजारंजरयत्युभयकुलमित्युपपतिंबिभर्षीयत्तस्मात् तदेवस्पष्टयति कुलमिति नयसिप्रापय

ग्रहंग्रहीष्येसोमस्ययज्ञेवामप्यसोमयोः ॥ क्रियतांमेवयोरूपंप्रमदानांयदीप्सितम् १२ बाढमित्यूचतुर्विप्रमभिनंद्यभिषक्तमौ ॥ निमज्जतांभवानस्मिन्
ह्रदेसिद्धविनिर्मिते १३ इत्युक्तोजरयाग्रस्तदेहोधमनिसंततः ॥ ह्रदंप्रवेशितोश्विभ्यांस्वयंचामज्जतांह्रदे १४ पुरुषास्त्रयउत्तस्थुरापीच्यावनिता
प्रियाः ॥ रुक्मस्रजःकुंडलिनस्तुल्यरूपाःसुवाससः १५ तान्निरीक्ष्यवरारोहासरूपान्सूर्यवर्चसः ॥ अजानतीपतिंसाध्वीअश्विनौशरणंययौ १६
दर्शयित्वापतिंतस्यैपातिव्रत्येनतोषितौ ॥ ऋषिमामंत्र्यययतुर्विमानेनत्रिविष्टपम् १७ यक्ष्यमाणोथशर्यातिश्च्यवनस्याश्रमंगतः ॥ ददर्शदुहितुःपार्श्वेपु
रुषंसूर्यवर्चसम् १८ राजादुहितरंप्राहकृतपादाभिवंदनाम् ॥ आशिषश्चाप्रयुंजानोनातिप्रीतमनाइव १९ चिकीर्षितंतेकिमिदंपतिस्त्वयाप्रलंभितोलो
कनमस्कृतोमुनिः ॥ यात्वंजराग्रस्तमसत्यसंमतंविहायजारंभजसेऽमुमध्वगम् २० कथंमतिस्तेऽवगतान्यथाऽसतांमार्गेतिवयंमत्कुलदूषणंत्विदम् ॥
बिभर्षिजारंयदपत्रपाकुलंपितुश्चभर्तुश्चनयस्यधस्तमः २१ एवंब्रुवाणंपितरंस्मयमानाशुचिस्मिता ॥ उवाचतातजामातातवैषभृगुनंदनः २२ शशंस
पित्रेतत्सर्वंवयोरूपाभिलंभनम् ॥ विस्मितःपरमःप्रीतस्तनयांपरिषस्वजे २३ सोमेनयाजयन्वीरंग्रहंसोमस्यचाग्रहीत् ॥ असोमयोरप्यश्विनोश्च्य
वनःस्वेनतेजसा २४ हंतुंतमाददेवज्रंसद्योमन्युरमर्षितः ॥ सवज्रंस्तंभयामासभुजमिंद्रस्यभार्गवः २५ अन्वजानंस्ततःसर्वेग्रहंसोमस्यचाश्विनोः ॥
भिषजाविितियत्पूर्वंसोमाहुत्याबहिष्कृतौ २६ उत्तानबर्हिरानर्तोभूरिषेणइतित्रयः ॥ शर्यातेरभवन्पुत्राआनर्ताद्रेवतोभवत् २७ सोंतःसमुद्रेनगरींवि
निर्मायकुशस्थलीम् ॥ आस्थितोऽभुंक्तविषयानानर्तादीनरिंदम २८ तस्यपुत्रशतंजज्ञेककुद्मिज्येष्ठमुत्तमम् ॥ ककुद्मीरेवतींकन्यांस्वामादायविभुंगतः
२९ पुत्र्यावरंपरिप्रष्टुंब्रह्मलोकमपावृतम् ॥ आवर्तमानेगांधर्वेस्थितोलब्धक्षणःक्षणम् ३० तदंतेविभुमानम्यस्वाभिप्रायंन्यवेदयत् ॥ तच्छ्रुत्वाभगवा
न्ब्रह्माप्रहस्यतमुवाचह ३१ अहोराजन्निरुद्धास्तेकालेनहृदियेकृताः ॥ तत्पुत्रपुत्रनप्तृणांगोत्राणिचनशृण्महे ३२

सि २१ २२ २३ सोमेनहविषाअसोमयोःसोमपानरहितयोः २४ तंच्यवनंसवोमन्युस्तदानींजातक्रोधः सवज्रंभुजम् २५ अन्वजानन्अनुज्ञातवंतः पूर्वंसोमग्रहाभावःकथंस्यादितितत्राह
भिषजाविति २६ २७ कुशस्थलींद्वारवतीं २८ विभुंब्रह्माणम् २९ अपावृतंप्रकाशितं गांधर्वेगानेअलब्धक्षणःअलब्धावसरः ३० तदंतेगीतावसाने ३१ येहृदिकृतास्तेपुरुषाःकालेननिरुद्धाःमृताः न
केवलंतएवनसंतितत्पुत्रादयोपिनसंतीत्याह तत्पुत्रेति नशृण्महेनशृणुमः ३२

SGDF

प्रतियातस्यात्रागतस्यतेतवाश्राव्यंनरस्यश्रोतुमयोग्यंगानंमुहूर्तंमत्वा शृण्वतः कालोयातअतिक्रांतइत्यन्वयः क्रियानितितत्राह त्रिनवेति त्रिनवाभिःचतुर्युगैःविशिष्टत्वेनकल्पितःसप्तविंशतिचतुर्युग
भेदभिन्नइत्यर्थः ३३ तर्हिकिंकरोमिकन्याचावश्यंदातव्यातइमांकस्मैदास्यामीतितत्राह तदिति ३४ ३५ पुण्यजनत्रासाद्राक्षसभयाद्दिक्ष्ववास्थितैर्भ्रातृभिस्त्यक्तां स्वपुरं निजपुरीमागतः
३६ ककुद्मीत्वनवद्यांगींशोभनावयवांसुतांबाहुशालिनेबलायदत्वातपस्तप्तुंवदर्याख्यंनारायणाश्रमंययावित्यन्वयः ३७॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेवि०कृ०टीकायांचतुर्थोध्यायः ॥ ॥
॥४॥ ॥७॥ ॥ बह्वृचब्राह्मणप्रसिद्धोनाभागोमनुपुत्रउच्यतेततस्तस्मादिष्टपुत्रादन्यःकथांतरसूचकोवावेदसिद्धत्वाद्यशसाततोव्याप्तोवानाभानेदिष्टइत्यन्यः ततोन्यन्नाम्नाख्यातःवेदइतिशे
षोवानाभानेदिष्ठंशंसतीत्यादौप्राज्ञोमेधावीज्येष्ठभ्रातरोब्रह्मचारिणंविवाहानभिमुखंयविष्ठंकनिष्ठंयंनाभागंकविं आत्मज्ञानित्वेनातिक्रांतदर्शिनंमत्वादायंकुलपारंपर्येणप्राप्तविभागयोग्यंद्रव्यंव्यभजन्यदाक
वेर्भागमदत्वा तदासकविर्नाभागोऽवगम्यैत्यभ्रातॄनाह १ हेभ्रातरोमह्यंकिमभांक्तेति । नाभानेदिष्टंवैमानवंब्रह्मचर्यवसंतंभ्रातरोनिरभजन्सोब्रवीदेत्यकिंमह्यमभांक्तेतिब्राह्मणवाक्यसूचनायाभाक्तेतिपद
प्रयोगः । ममभागंकिमर्थंविभक्तवंतोममभागःकोवाकाल्पितइतिवाप्राक्षीदितितएतमनुब्रुवन् । भजानपितरंतवेति तवपितरंभज अनगच्छ । अनचेष्टायामितिधातुः । यदितवविभागापेक्षात
र्हिगत्वातंप्रसाद्यविचारयवयंचागत्यपृच्छामइत्यर्थः एतमेवनिष्ठावंतंवदितारमित्यब्रुवन् । तस्माद्धाप्येतर्हिपितरंपुत्रादिष्ठावोवदितेत्येवाचक्षतइतिच । निष्ठावंतंव्यवस्थागमकंव्यवस्थापकंअतएवा

मुहूर्तंश्शृण्वतोऽश्राव्यंप्रतियातस्यतेनघ ॥ कालोयातास्त्रिनवभिश्चतुर्युगविकल्पितः ३३ तद्गच्छदेवदेवांशोबलदेवोमहाबलः ॥ कन्यारत्नमिदंराजन्नरर
त्नायदेहिभो ३४ भुवोभारावतारायभगवान्भूतभावनः ॥ अवतीर्णोनिजांशेनपुण्यश्रवणकीर्तनः ३५ इत्यादिष्टोभिवंद्याजंनृपःस्वपुरमागतः ॥ त्य
क्तांपुण्यजनत्रासाद्भ्रातृभिर्दिक्ष्ववस्थितैः ३६ सुतांदत्वानवद्यांगींबलायबलशालिने ॥ बदर्याख्यंययौराजातप्तुंनारायणाश्रमम् ३७ इतिश्रीभागवते
महापुराणेनवमेचतुर्थोध्यायः ॥ ४ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ नाभागोन्यस्ततःप्राज्ञोयंमत्वाभ्रातरःकविम् ॥ यविष्ठंव्यभजन्दायंब्रह्मचारिणमाहसः १ भ्रातरो
भांक्तकिंमह्यंभजामपितरंतव ॥ किंमआर्यास्तताभांक्षुर्मापुत्रकतदादृथाः २ इमअंगिरसःसत्रमासतेऽद्यसुमेधसः ॥ षष्ठंषष्ठमुपेत्याहःकवेमुह्यंतिकर्मणि ३

गम्यवदितारंपितरमब्रुवन्नित्यर्थः। यतोनाभागादयोनिश्चयार्थंपितरंगत्वाब्रुवंस्तस्मादेतर्हिअद्यापिपुत्राःपितरंनिर्णीयव्यवस्थापकइत्याहुरित्यर्थः । सनाभागोगत्वाभ्रातृभिःसहपितरमपृच्छत्किमितितत्रा
ह किंमइति। हेतततातपितःमेआर्याज्येष्ठास्तद्वस्तुअभांक्षुःकिमितिपृच्छामित्वांयदाहंप्रोषितस्तदार्यास्त्वांव्यवस्थाप्यमेभागमदत्वाकिमर्थमभांक्षुरितिवात्वामंतरेणाभांक्षुरितित्वांहवावमह्यंतताभांक्षुरितिस
पितामत्याहमेति हेपुत्रकतन्मादृथाःतस्मिन्दायविभागेआदरंमाकार्षीरिति। तंपिताऽब्रवीन्मापुत्रकतदादृथाइति २ तर्हिममजीवनोपायःकइतिनाभागेनपृष्टःपितामत्याह इमइति । अद्यइमेसुमेधसःशो
भनमज्ञाआंगिरसःसत्रमासतेबहुकर्तृकेचिरकालीनेयज्ञेदीक्षितास्तिष्ठंतिं हेकवेतेऋषयः । षष्ठंषष्ठमहरुपेत्यतस्मिन्नहनिकर्तव्येवैश्वदेवेविश्वदैवत्येकर्माणिमुह्यंतित्वंमहात्मनःतान्प्रतिज्ञातव्येद्वेसूक्तेशंसप्रब्रूहि
तेआंगिरसः । स्वःस्वर्गंयंतोगच्छंतआत्मनःसत्रपरिशेषितंस्वसत्रेपरिशिष्टंतुष्टिसाधनंद्रव्यंतेतुभ्यंदास्यंते। अथकालक्षेपमंतरेणत्वंतान्ऋषीन्गच्छतनाभागआत्मनेपित्रायथोक्तंतथाकृतवानित्यर्थः । अं
गिरसोवाइमेस्वर्गायलोकायसत्रमासतेषष्ठंषष्ठमेवाहरागत्यमुह्यंतितानेतेसूक्तेषष्ठेहनिशंसयतेषांयत्सहस्रंसत्रपरिवेषणंतत्तेस्वर्यंतोदास्यंतीतितथेतितानुपैत्प्रातिगृभ्णीतमानवंसुमेधसइतितमब्रुवन्किंकामो
वदसीतीदमेववःषष्ठमहःप्रज्ञापयानीत्यब्रवीदथयद्वएतत्सहस्रंसत्रपरिवेषणंतन्मेस्वर्यंतोदत्तेतितथेतितानेतेसूक्तेषष्ठेऽहन्यशंसयत् । ततोवैतेप्रयज्ञमजानन् विप्रःस्वर्गंलोकंतद्यदेतेसूक्तेषष्ठेहनिशंसातिपज्ञस्य

SGDF

प्रजात्यैस्वर्गस्यलोकस्यानुख्यात्याइति । हेसुमेधसः मानवंमांप्रतिगृभ्णीतस्वीकुरुतेतिमंत्रमुक्त्वाकस्मिन्धनेविद्यायामथास्मदपेक्षितेविद्योपदेशकामो यस्यसत्वंकिंकामःयुष्मदधिकविद्यावत्वात् । द्विती
येधुनानाभिमतइतितृतीयकामइत्याह इदमेवेति । प्रथमविकल्पकामोपिभवामीत्याशयेनाह अथयदिति ।सर्वयज्ञेषूपयोगमाह तद्यदिति । अनुख्यातिःप्रकाशःतेअंगिरसःसत्रपरिवेषणंधनंतस्मैनाभागा
यदत्वास्वर्गंययुरित्यन्वयः । तेस्वर्यंतोब्रुवन्नेतत्तेब्राह्मणसहस्रमितीति । हेब्राह्मणवेदविद्याविशारद ३ ४ ५ कृष्णदर्शनःकृष्णवर्णतयाप्रतीयमानःकश्चिल्लोकविलक्षणःपुरुषःरुद्रःयज्ञशालायाउत्तरादि
ग्भागादभ्येत्यसत्रपरिवेषणंस्वीकरिष्यंतंनाभागमुवाच कथंइदंवास्तवंयज्ञशालालक्षणवास्तुभवंवसुवस्तुममेति ।तदेनंसमीकुर्वाणंपुरुषःकृष्णसंवास्युत्तरतउपोत्थायाब्रवीन्ममवाइदंममैवास्तुहमिति। इति
समीकुर्वाणंराशीकृत्यस्वीकुर्वाणं । कृष्णशरीरवाससीवास्तुहवास्तवं । मूलभद्रभाषायांहकारवकारयोःपर्यायत्वांगीकारात् ६ मानवइतितर्हियादिममेदामितिवदासिऋषिभिरिदंममदत्तमित्याह सोब्रवीन्म
ह्यंवाइदमदुरिति तर्हिस्ममानवेत्युत्तरत्रापिसंबद्ध्यते हेमानवयदित्वयाप्रतिग्रहीतमित्युच्यतेतर्हिनौआवयोस्तेपितरिप्रश्नःस्याद्गत्वातंपृष्ट्वानिश्चित्यमांब्रूहीत्युक्तःसनाभागःपितरंगतःतथापृष्टवान्भोपितरं
गिरोभिर्दक्षिणार्थवास्तवंमह्यंदत्तंतद्ग्रहणसमयेकश्चित्पुरुष आगत्यमदीयमिदंवास्तवंऋषिभिर्मह्यंदत्तमितिनत्वयास्वीकर्तव्यमित्याह अतोयथार्थंवदेति ७ नाभागेनपृष्टःपितामाह यज्ञेति क्वचिद्दक्षशा

तांस्त्वंशंसयसूक्तेद्वेवैश्वदेवेमहात्मनः ॥ तेस्वर्यंतोधनंसत्रपरिशेषितमात्मनः ४ दास्यंतेतेऽथतान्गच्छतथासकृतवान्यथा ॥ तस्मैदत्वाययुःस्वर्गंतेसत्रप
रिवेषणम् ५ तंकश्चित्स्वीकरिष्यंतंपुरुषःकृष्णदर्शनः ॥ उवाचोत्तरतोभ्येत्यममेदंवास्तवंवसु ६ ममेदमृषिभिर्दत्तमितितर्हिस्ममानवः ॥ स्यान्नौतेपि
तरिप्रश्नःसगतःपितरंतथा ७ यज्ञवास्तुगतंसर्वमुच्छिष्टमृषयःक्वचित् ॥ चक्रुर्हिभागंरुद्रायसदेवःसर्वमर्हति ८ नाभागस्तंप्रणम्याहतवेशकिलवास्तुगम् ॥
इत्याहमेपिताब्रह्मन्शिरसात्वांप्रसादये ९ यत्तेपितावदद्धर्मंत्वंचसत्यंप्रभाषसे ॥ ददामितेमंत्रदृशोज्ञानंब्रह्मसनातनम् १० गृहाणद्रविणंदत्तंयत्सत्रप
रिवेषितम् ॥ इत्युक्त्वांतर्हितोरुद्रोभगवान्सत्यवत्सलः ११

पमसंगेऋषयःयज्ञवास्तुगतंसर्वमुच्छिष्टमवशिष्टंरुद्रायभागंचक्रुर्हियस्मात्सदेवःसर्वमर्हति ८ मयात्वविचार्योक्तमित्युक्तोनाभागोगत्वातंरुद्रंप्रणम्याह हेईशवास्तुगतंतवंकिलेतिमेपिताप्राह तस्मादहंशि
रसात्वांप्रसादयेक्षमस्वेतिवाचासनाभागंप्रत्याह ९ सपुरुषोनाभागंप्रत्याह यत्तइति । तेपितासत्यलक्षणंधर्ममवदत् । त्वंचसत्यंयथातथ्यंवदसीतियत्तस्मान्मंत्रदृशःवैश्वदेवसूक्तंद्रष्टवतःतेतवसनातनं
सदातनंवेदप्रमाणकंवाब्रह्मनिरपेक्षंअन्योपदेशाकांक्षारहितंब्रह्मविषयंवाज्ञानंददामि १० किंच यत्सत्रपरिवेषितंद्रविणंतच्चददामिगृहाणतमब्रवीत् तद्वैनोतवैवपितरिप्रश्नइतिसापितरमेनंपिताब्रवीत्तनुतेपु
त्रकादुरित्यदुरेवमह्यंस्यब्रवीत्तत्तुमेपुरुषः कृष्णशवास्युत्तरतउपोदतिष्ठन्ममवाइदंममैवास्तुहमित्यादितेतितंपिताब्रवीतस्यैवपुत्रकतत्तुसतुभ्यंदास्यतीतिसपुनरेत्याब्रवीत्तवहवावकिलभगवइदमितिमेपि
ताहेतिसोब्रवीत्तदहंतुभ्यमेवददामियएवंसत्यमवादीरिति । तस्मादेवंविदुषासत्यमेववदितव्यमितिहे पुत्रकतेंगिरसस्तवादुर्ननुदत्तवंतएवाकिमितिपृष्टेसनाभागःप्रअदुरेवनतत्रसंदेहइत्यब्रवीत्तर्हिकिमत्रबा
धकमितितत्राह तत्तुयज्ञेति सत्रपरिवेषितंयद्धनंतदिदंममैवेत्युक्त्वापितादत्तवान्स्वीकृतवानित्यर्थःइत्युक्तेपितानाभागंप्रत्याह तंपितेति ११

फलमाह यएतदिति कविस्तत्त्वविज्ञानीमंत्रज्ञःक्रांतदर्शी यथार्थज्ञानीआत्मनः स्वपरलक्षणस्यवस्तुनोगतिंस्थितिंज्ञानंवाप्राप्नोतीतिशेषः । सएषसहस्रसनिर्मंत्रोयंनाभानेदिष्ठमुपैनंसहस्रंनमतिप्रषष्टेनाह्ना
स्वर्गलोकंजानातियएवंवेदेत्यनेनापिफलश्रुतेरर्थः सूचितइति यदाहनाभानेदिष्ठःसहस्रसनिः वनषणसंभक्तावितिधातोः सहस्रेत्युपलक्षणमनेकजनायधनदाता सनलाभइतिधातोरनेकविषयज्ञानलाभो
पेतःमंत्रोमंत्रज्ञानीपुरुषःएवमुक्तमितिहासार्थवेद एनंपुरुषमुद्दिश्यसहस्रंउपनमति षष्टेनाह्नाषष्ठदिनापेक्षितसूक्तपूर्वकक्रत कर्मणास्वर्गसुखंज्ञानात्मकंलोकंसर्वाधारंहरिंप्रजानातीतिभावः १२ इतिश्रीभागव
तेमहापुराणेनवमस्कंधेविजयध्वजकृतटीकायांपंचमोध्यायः॥५॥कृतंपूर्णंब्रह्मास्यास्तीति कृतीसुकृतीवा चक्रेणसुदर्शननाम्नाप्रतिहतोनिरस्तः १ २ प्रथमतस्तस्यविरक्तिमाह अंबरीषइति मह्यादिकंतत्स
र्वस्वप्नसंमितंस्वप्नवदनित्यंमेनइत्यन्वयः अव्ययांदीर्घकालीनां विभवंहिरण्यादिलक्षणं अनेनांबरीषशब्दार्थोपिसूचितःसआविष्करिष्यते अंबादिकंरीषंनश्वरमितिज्ञानमस्यास्तीत्यंबरीषः रुषरिषहिंसा
यांमत्वर्थेअच्प्रत्ययः अंबरवदीषाइच्छायस्यसतथा आकाशवद्बहुलज्ञानइत्यर्थः व्यत्यासश्छांदसः अंब्रमतस्यवरिवरणंतत्रेच्छायस्यसतथा ३ एतदेवस्पष्टयति विद्वानितिविभवानिर्वाणंहिरण्यादिसंपदां

यएतत्संस्मरेत्प्रातःसायंचसुसमाहितः ॥ कविर्भवतिमंत्रज्ञोगतिंचैवतथात्मनः १२ इतिश्रीभागवतेनवमस्कंधेपंचमोध्यायः ५ श्रीशुकउवाच ॥ ना
भागादंबरीषोभून्महाभागवतःकृती ॥ नास्पृशद्ब्रह्मशापोपिचक्रप्रतिहतःक्वचित् १ राजोवाच ॥ भगवन्श्रोतुमिच्छामिराजर्षेस्तस्यधीमतः ॥ नप्रा
भूद्यत्रनिर्मुक्तोब्रह्मदंडोदुरत्ययः २ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ अंबरीषोमहाभागःसप्तद्वीपवतींमहीम् ॥ अव्ययांचश्रियंलब्ध्वाविभवंचातुलंभुवि ३ मेनेति
दुर्लभंपुंसांसर्वंतत्स्वप्नसंमितम् ॥ विद्वान्विभवनिर्वाणंतमोविशतियत्पुमान् ४ वासुदेवेभगवतितद्भक्तेषुचसाधुषु ॥ प्राप्तोभावंपरंविश्वंयेनेदंलोष्ठवत्स्मृ
तम् ५ सवैमनःकृष्णपदारविंदयोर्वचांसिवैकुंठगुणानुवर्णने ॥ करौहरेर्मंदिरमार्जनादिषुश्रुतिंचकाराच्युतसत्कथोदये ६ मुकुंदलिंगालयदर्शनेदृ
शौतद्भृत्यगात्रस्पर्शेंगसंगमम् ॥ घ्राणंचतत्पादसरोजसौरभश्रीमत्तुलस्यांरसनांतदर्पिते ७ पादौहरेःक्षेत्रपदानुसर्पणेशिरोहृषीकेशपदाभिवंदने ॥ कामंतु
दास्येनतुकामकाम्ययायथोत्तमश्लोकजनाश्रयांरतिम् ८ एवंसदाकर्मकलापमात्मनःपरेधियज्ञेभगवत्यधोक्षजे ॥ सर्वात्मभावंविदधन्महीमिमांतन्निष्ठवि
प्राभिहितःशशासह ९ ईजेश्वमेधैरधियज्ञमीश्वरंमहाविभूत्योपचितांगदक्षिणैः ॥ ततैर्वसिष्ठासितगौतमादिभिर्धन्वन्यभिस्रोतमसौसरस्वतीम् १० य
स्यक्रतुषुगीर्वाणैःसदस्याऋत्विजोजनाः ॥ तुल्यरूपाश्चानिमिषाव्यदृश्यंतसुवाससः ११

नाशंक्षणिकंविद्वान्पुमान्यद्यस्माद्विभवान्मुग्धस्तमोविशति ४ परंभावमुत्कृष्टांभक्तिंयेनांबरीषेणइदंविश्वंलोष्ठवत्पांसुपिंडवत्स्मृतंयेनभावेनवा ५ उत्कृष्टभक्तिमतःप्रवृत्तिंदर्शयति सवाइति ६ मुकुंद
स्यलिंगंप्रतिमालक्षणंतेनयुक्तस्यालयस्य पादसरोजसौरभेणयुक्तायाम् ७ कामकाम्यया विषयतृष्णया उत्तमश्लोकस्यहरेःजनानाश्रयतीतिजनाश्रयातान् ८ तस्मिन्हरौनिष्ठामनोयोगलक्षणायेषांते
तथा तादृशैर्विप्रैरभिहितःकर्मकलापंकर्मसमूहंसर्वात्मभावंभक्तिंचेतिद्वयंभगवतिविदधत् ९ सरस्वतीमभिस्रोतंसरस्वत्याःस्रोतोजलप्रवाहःसयथाभिमुखोभवतितथा सरस्वतीजलमुद्दिश्येत्यर्थः उप
चितासंवर्धितायज्ञस्यांगभूतादक्षिणायेषांतेतथातैः ततैर्विद्यासुनिपुणैर्वसिष्ठश्चासितश्चगौतमश्चादिर्येषांतेतथातैः १० तुल्यरूपाःरूपयौवनवस्त्राभरणादिभिःसमानवेषाःअनिमिषाःउन्मीलितलोचनाः ११

SGDF

यस्यांबरीषस्यमनुजैरमरप्रियःस्वर्गोपिनप्रार्थितइत्यन्वयः तत्रकिंकारणमितितत्राह शृण्वद्भिरिति अनेनमुकुंदचरितश्रवणगायनाभ्यामधिकंस्वर्गसुखंनभवत्यतःस्वर्गोनप्रार्थितइत्युक्तम् १२
यस्यकाम्यंतइतिकामाविषयभोगानोअल्पत्वान्नवाञ्छिताइतिनेत्याह समृद्धाइति भोगेच्छूनामलंबुद्धिविषयाभवंतीत्यर्थः समृद्धौनिमित्तमाह स्वाराज्येति स्वराज्ये स्वरूपभूतैश्वर्येणपरिभाविताः
प्रचिताः अतएवास्यसुलभत्वेप्यन्येषांदुर्लभाइत्याह दुर्लभाइति अत्रापीदमेवनिमित्तमाह मुकुंदमिति १३ अपरोक्षज्ञानफलमाह सइति स्वधर्मेणप्रजापालनलक्षणेन १४ कथंजडावित्यत्राह
गृहेष्विति असंत्यमंगलानिअनर्थकरणानीतिमतिंबुद्धिंचकार १५ अपरोक्षज्ञानित्वेपियावद्देहंमोक्षासंभवादुद्रिक्तभक्तिभास्करादुत्फुल्लहृदयांबुजस्यहरेरंबरीषेनुग्रहविशेषंदर्शयितुमाह तस्माइति १६
लोकशिक्षाप्रकटनार्थंसांवत्सरमित्युक्तंनत्वन्यकालनिषेधार्थं अन्यथाभक्तिलोपःप्रसज्येत १७ १८ संवत्सरव्रतांतेसर्वसाधनंसंपदामहाभिषेकविधिः साम्राज्याभिषेकप्रकारः । वराकल्पैरुत्तमाभरणैः १९

स्वर्गोनप्रार्थितोयस्यमनुजैरमरप्रियः ॥ शृण्वद्भिरुपगायद्भिरुत्तमश्लोकचेष्टितम् १२ समृद्धायस्यनोकामाःस्वाराज्यपरिभाविताः ॥ दुर्लभाअपिसिद्धा
नांमुकुंदंहृदिपश्यतः १३ सइत्थंभक्तियोगेनतपोयुक्तेनपार्थिवः ॥ स्वधर्मेणहरिंप्रीणन्संगान्सर्वाञ्छनैर्जहौ १४ गृहेषुदारेषुसुतेषुबंधुषुद्विपोत्तमस्यंदन
वाजिपत्तिषु ॥ अक्षय्यरत्नाभरणायुधादिष्वनंतकोशेष्वकरोदसन्मतिम् १५ तस्माअदाद्धरिश्चक्रंप्रत्यनीकभयापहम् ॥ एकांतभक्तियोगेनप्रीतोभूत्वाभिर
क्षणम् १६ आरिराधयिषुःकृष्णंमहिष्यातुल्यशीलया ॥ युक्तःसांवत्सरंवीरोदधारद्वादशीव्रतम् १७ व्रतांतेकार्तिकेमासित्रिरात्रंसमुपोषितः ॥ स्नातःकदा
चित्कालिंद्यांहरिंमधुवनेऽर्चयत् १८ महाभिषेकविधिनासर्वोपस्करसंपदा ॥ अभिषिच्यवराकल्पैर्गंधमाल्यार्हणादिभिः १९ तद्गतांतरभावेनपूजयामा
सकेशवम् ॥ ब्राह्मणांश्चमहाभागान्सिद्धार्थानपिभक्तितः २० गवांरुक्मविषाणीनांरूप्यांघ्रीणांसुवाससाम् ॥ पयःशीलवयोरूपवत्सोपस्करसंपदाम्
२१ प्राहिणोत्साधुविप्रेभ्योगृहेषुन्यर्बुदानिषट् ॥ भोजयित्वाद्विजानग्रेस्वाद्वन्नंगुणवत्तरम् २२ लब्धकामैरनुज्ञातःपारणायोपचक्रमे ॥ तस्यतर्ह्यतिथिः
साक्षाद्दुर्वासाभगवानभूत् २३ तमानर्चातिथिंभूयःप्रत्युत्थानासनार्हणैः ॥ ययाचेभ्यवहारायपादमूलमुपागतः २४ प्रतिनंद्यसतद्याच्ञांकर्तुमावश्यकंग
तः ॥ निममज्जबृहद्ध्यायन्कालिंदीसलिलेशुचौ २५ मुहूर्तार्धावशिष्टायांद्वादश्यांपारणंप्रति ॥ चिंतयामासधर्मज्ञोद्विजैस्तद्धर्मसंकटे २६ ब्राह्मणातिक्रमेदोषो
द्वादश्यांयदपारणे ॥ यत्कृत्वासाधुमेभूयादधर्मोवानमांस्पृशेत् २७ अंभसाकेवलेनाथकरिष्येव्रतपारणम् ॥ आहुरब्भक्षणंविप्राह्यशितंनाशितंचयत् २८

तद्गतांतरभावेनश्रीहरिनिष्ठमनस्कत्वेनासिद्धार्थान्कृतकृत्यान् २० २१ शतकोटिसंख्यान्यर्बुदम् २२ २३ अभ्यवहारायभोजनाय २४ आवश्यकंनित्यकर्म बृहत्ब्रह्म बृहतेर्धातोर्डक्प्रत्ययः २५ ध
र्मसंकटेधर्मापद्विप्रायांसत्याम् २६ आमंत्रितब्राह्मणातिक्रमेदोषोस्तिद्वादश्यामपारणेश्रीहरिप्रियद्वादशीभोजनाकरणेचदोषोस्ति । यत्तस्माद्यत्कृत्वामेसाधुभूयादुभयदोषपरिहारेणश्रेयःस्यात् ।
उभयोरेकातिक्रमलक्षणोऽधर्मोवामांनस्पृशेदिति तद्द्विजैःसहचिंतयामास २६ एवंसंचिंत्यद्विजानांहार्दंस्वहार्दंचैकमेवेत्याशयेनाह अंभसेति केवलेनव्रीहिमिश्ररहितेन तत्रकिंप्रमाणंइतितत्राह आहुरिति
हेविप्राः अप्भक्षणंअंभसापारणंअशितंभुक्तंपूर्वंव्रतधारणार्थंभुक्तंभवति उत्तरकर्मार्थंअनशितमभुक्तंभवतीत्याहुर्वेदाइतिहियत्तदिदंयुष्माकंचसिद्धंतस्मात्तेनैवव्रतपारणांकरिष्येइत्यन्वयः २८

SGDF

ततःकिंकृतमितितत्राह इतीति प्रत्याचष्टप्रत्यैक्षत २९ ३० भ्रुकुट्याकुटिलंवक्रमाननंयस्यसतथा ३१ विष्णोरिष्टमानिनः ३२ अदत्वाभ्रमितिशेषः ३३ जटामुत्कृत्यस्वशिरसीतिशेषः
तस्मैअंबरीषाय ३४ वेपयंतींकंपयंतीम् ३५ ३६ कृत्यांदग्ध्वात्मानंअभिद्रवत्तच्चक्रं स्वप्रयासंस्वप्रयत्नं । प्राणपरीप्सयास्वजीवनरक्षणेच्छया ३७ तंदुर्वाससंविविक्षुःप्रवेष्टुमिच्छुः ३८ च
 क्रानुयातोदुर्वासाएतानिस्थानानिबभ्रामेत्याह दिशइत्यादिना ३९ अलब्धोनाथोपालनसमर्थोयेनसतथाअरणंशरणंएषमाणःअन्वेषमाणःअजिततेजसःहरेस्तेजोरूपाच्चक्रात्त्राहिरक्ष ४० ब्रह्म
णाकिमवादीतित्राह स्थानमिति द्विपरार्धसंज्ञेममायुःपूर्तिलक्षणेहरिक्रीडावसानेआसन्नप्रलयइतियावत् सहविश्वंचराचरलक्षणप्रपंचेनसहितमेतन्मदीयंस्थानंभ्रूभंगमात्रेणसंदिधक्षोःसंदग्धुमिच्छोः

इत्यपःप्राश्यराजर्षिश्चिंतयन्मनसाच्युतम् ॥ प्रत्याचष्टकुरुश्रेष्ठद्विजागमनमेवसः २९ दुर्वासायमुनाकूलात्कृतावश्यकआगतः ॥ राज्ञाभिच्छंदितस्त
स्यबुबुधेचेष्टितंधिया ३० मन्युनाप्रचलद्गात्रोभ्रुकुटीकुटिलाननः ॥ बुभुक्षितश्चसुतरांकृतांजलिमभाषत ३१ अहोअस्यनृशंसस्यश्रियोन्मत्तस्यपश्यत ॥
धर्मव्यतिक्रमंविष्णोरभक्तस्येष्टमानिनः ३२ योमामतिथिमायातमातिथ्येननिमंत्र्यच ॥ अदत्वाभुक्तवांस्तस्यसद्यस्तेदर्शयेफलम् ३३ एवंब्रुवाणउत्कृ
त्यजटांरोषविदीपितः ॥ तयासनिर्ममेतस्मैकृत्यांकालानलोपमाम् ३४ तामापतंतींज्वलतीमसिहस्तांपदाभुवम् ॥ वेपयंतींसमुद्वीक्ष्यनचचालपदान्नृ
पः ३५ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ आदिष्टंभक्तरक्षायांपुरुषेणमहात्मना ॥ ददाहकृत्यांतांचक्रंक्रुद्धाहिमिवपावकः ३६ तदभिद्रवदुद्वीक्ष्यस्वप्रयासंचनिष्फ
लम् ॥ दुर्वासादुद्रुवेभीतोदिक्षुप्राणपरीप्सया ३७ तमन्वधावद्भगवद्रथांगंदावाग्निरुद्भूतशिखोयथाहिम् ॥ तथानुषक्तंमुनिरीक्षमाणोगुहांविविक्षुःप्रससा
रमेरोः ३८ दिशोनभःक्ष्मांविवरान्समुद्राँल्लोकान्सपालांस्त्रिदिवंगतःसः ॥ यतोयतोधावतितत्रतत्रसुदर्शनंदुःप्रसहंददर्श ३९ अलब्धनाथःसयदाकुतश्चि
त्संत्रस्तचित्तोऽरणमेषमाणः ॥ देवंविरिंचंसमगाद्विधातस्त्राह्यात्मयोनेजिततेजसोमाम् ४० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ स्थानंमदीयंसहविश्वमेतत्क्रीडावसानेद्वि
परार्धसंज्ञे ॥ भ्रूभंगमात्रेणहिसंदिधक्षोःकालात्मनःपश्यतिकोभविष्यत् ४१ अहंभवोदक्षभृगुप्रधानाःप्रजेशभूतेशसुरेशमुख्याः ॥ सर्वेवयंयन्नियमंप्रप
न्नामूर्ध्नार्पितंलोकहितंवहामः ४२ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ प्रत्याख्यातोविरिंचेनविष्णुचक्रोपतापितः ॥ दुर्वासाःशरणंयातःशर्वंकैलासवासिनम् ४३
श्रीशंकरउवाच ॥ वयंनतातप्रभवामभूम्निभवंतिकालेनभवंतिहीदृशाः ॥ यस्मिन्परेन्येप्यजजीवकोशाःसहस्रशोयत्रवयंभ्रमामः ४४

कालात्मनःकालरूपस्यहरेर्यद्वाविष्यत्कर्मकोवापुरुषस्तत्पश्यति अपरोक्षीकर्तुंसमर्थःनकोपीत्यन्वयः त्वामुपलक्षीकृत्यमदादिकंसर्वंसंहरिष्यतीतिज्ञातुंनशक्यतइतिभावः ४१ अतोमदादीनांतदनुम
तमेवानुकर्तुंप्रयतनंनत्वन्यदित्याशयेनाह अहमिति यन्नियमंयस्याज्ञालक्षणंप्रेरणंतस्येतिपूर्वेणान्वयः अर्पितंतेनैवेतिशेषः ४२ यद्यप्यनेनशंकरोपिप्रत्याख्यातस्तथापिमंदजनशंकानिरासायदुर्वा
ससः शंकरशरणप्राप्तिमाह प्रत्याख्यातइति सर्वःशर्वःशिवःस्थाणुःशर्वःसंरोधानद्धरिरित्यतोविष्णुशंकानिरासायाह कैलासेति ४३ शंकरोपिस्वाशक्तिमेववक्तीत्याह वयमिति हेतातवयं
नप्रभवामत्वांरक्षितुंनसमर्थाःस्यामःआद्यंतवत्त्वादित्याह भूम्नइति ईदृशामादृशाभूम्नःपूर्णानंदाद्धरेःसृष्टिकालेभवंतिसंहारकालेनभवंतिहियस्मात्तस्मात् यदाचेतनस्यभगवदधीनत्वंस्पष्टंतदाकिंवक्तव्यम

SGDF

चेतनस्येत्याशयेनाह यस्मिन्निति यत्रयेषुअजजीवकोशेषुवयंभ्रमामतेअन्येअचेतनाअपिसहस्रशोजीवकोशाः अजोब्रह्मासएवजीवःतस्यकोशाःशरीरस्थानीयाःब्रह्मांडकोटयोयास्मिन्परेसंतिसईशानः त्वदापदःपरिहर्तास्यान्नवयमितिवाक्यशेषः ४४ अन्यतोप्यवनाशांनिवारयति अहमिति अहंसनत्कुमारादयः इतिसर्वैवयंयस्यहरेर्मायामिच्छांकिंविषयामितिनविदामइत्यन्वयः ४५ ४६ दुर्विषहंसोढु मशक्यम् तर्ह्यहंकिंकरोमीतितत्राह तमेवेति ४७ ४८ अवरक्ष विश्वभावनसर्ववशीकरणसमर्थ ४९ तस्याघस्यापचितिंप्रायश्चित्तम्अघपरिहारसामर्थ्यंतवैवेत्याह मुच्येतेतिनारकोनरकस्थोयन्नाम्न्युदि तेअघान्मुच्येतेत्यन्वयः ५० आत्मरक्षार्थंदुर्वाससाप्रार्थितोभगवान्लोकसंग्रहार्थमात्ममायांप्रकटयति अहमिति अतोऽस्वतंत्रइवनत्वस्वतंत्रः स्वतंत्रस्यास्वातंत्र्यवचनंकथंसंगच्छतइतितत्राह साधु भिरिति ५१ ग्रस्तहृदयत्वंनामकिमित्यतस्तद्विवृणोतिनाहमिति साधुभिर्मद्भक्तैर्विनाहमात्मानंस्वरूपंनाशासेनेच्छामि तदप्रियेप्राप्तेमज्जीवनेनकिंप्रयोजनमितिकृत्वेतिशेषः यदास्वात्मानमपिना

अहंसनत्कुमारश्चनारदोभगवानजः ॥ कपिलोऽपांतरतमोदेवलोधर्मआसुरिः ४५ मरीचिप्रमुखाश्चान्येसिद्धेशाःपारदर्शिनः ॥ विदामनवयंसर्वेयन्मा यांमाययावृताः ४६ तस्यविश्वेश्वरस्येदंशस्त्रंदुर्विषहंहिनः ॥ तमेवशरणंयाहिहरिस्तेशंविधास्यति ४७ ततोनिराशोदुर्वासाःपदंभगवतोययौ ॥ वि कुंठाख्यंयदध्यास्तेश्रीनिवासःश्रियासह ४८ संदह्यमानोऽजितशस्त्रवह्निनातत्पादमूलेपतितःसवेपथुः ॥ आहाच्युतानंतसदीप्सितप्रभोकृतागसंमा मवविश्वभावन ४९ अजानतातेपरमानुभावंकृतंमयाघंभवतःप्रियाणाम् ॥ विधेहितस्यापचितिंविधातर्मुच्येतयन्नाम्न्युदितेनारकोपि ५० श्रीभगवानु वाच ॥ अहंभक्तपराधीनोह्यस्वतंत्रइवद्विज ॥ साधुभिर्ग्रस्तहृदयोभक्तैर्भक्तजनप्रियः ५१ नाहमात्मानमाशासेमद्भक्तैःसाधुभिर्विना ॥ श्रियंचात्यंतिकीं ब्रह्मन्येषांगतिरहंपरा ५२ येदारागारपुत्राप्तान्प्राणान्वित्तमिदंपरम् ॥ हित्वामांशरणंयाताःकथंतांस्त्यक्तुमुत्सहे ५३ मयिनिर्बद्धहृदयाःसाधवःसमदर्शि नः ॥ वशीकुर्वंतिमांभक्त्यासत्स्त्रियःसत्पतिंयथा ५४ मत्सेवयाप्रतिंचसालोक्यादिचतुष्टयम् ॥ नेच्छंतिसेवयापूर्णाःकुतोन्यत्कालविप्लुतम् ५५ सा धवोहृदयंमह्यंसाधूनांहृदयंत्वहम् ॥ मदन्यत्तेनजानंतिनाहंतेभ्योमनागपि ५६ उपायंकथयिष्यामितवविप्रशृणुष्वतत् ॥ अयंह्यात्माभिचारस्तेयत स्तंयातुवैभवान् ५७ साधुषुप्रहितंतेजःप्रहर्तुःकुरुतेभयम् ॥ तपोविद्याचविप्राणांनिःश्रेयसकरेउभे ५८ तएवदुर्विनीतस्यकल्पेतेकर्तुरन्यथा ॥ ब्रह्मं स्तद्गच्छभद्रंतेनाभागतनयंनृपम् ५९ क्षमापयमहाभागततःशांतिर्भविष्यति ६०

शासेतदाऽनन्यशरणांश्रियंनाशासइतिकिंवक्तव्यमित्याह श्रियंचेति भक्ताश्चापीदृशाइत्याह येषामिति ५२ इदंभूस्थानंपरंस्वर्गादिकम् ५३ तदत्यागेभक्त्यावशीकरणमेवकारणंनान्यदित्याहम यीति ५४ इदंचात्यागेकारणमित्याह मत्सेवयेति ५५ इतोपिमदन्यापेक्षातेषांनास्तीत्याशयेनाह साधवइति मह्यंममहृदयंप्रियम् तुशब्दोहेतौ साधवोममहृदयंअहंसाधूनांहृदयमितिय स्मात्तेमदन्यंप्रियंनजानंति अहमपितेभ्यःसाधुभ्योमनागल्पमपिप्रियमन्यन्नजानामीत्यन्वयः ५६ प्रकृतेकिमनेनायातमितितत्राहअयमितिआत्मनात्वयाकृतोभिचारःकृत्याप्रयोगःयतःयस्मै ५७ तस्मैप्रयुक्तमात्मानंकथंबाधतइत्यतत्राह साधुष्विति प्रहितंप्रयुक्तंक्षुद्रोपद्रवलक्षणंतेजोर्चिः तेजोबलेप्रभावेत्विज्योतिष्यर्चिषिरेतसीत्यभिधानंप्रहर्तुःप्रयोक्तुःप्रभयंकुरुते विनयशून्यस्यतवविद्यातपसी अनर्थकरेएवाभूतामितिभावेनाह तपइति ५८ अन्यथाअनर्थकरे ५९ ६०

SGDF
Sri Gurgeshwari Digital Foundation

६१ ६२ मात्राःशब्दादयः ६३ सहस्राणिअराणिदलानियस्यसतथा हेसहस्रार विप्रायदुर्वाससे इडस्पतेअन्नपते ६४ ६५ सुनाभसुदर्शन धूमकेतुरग्निः ६६ अनंजनेननिर्लेपेन ऊर्जितदैत्य
दानवंबलंबाह्वादीन्वृक्णन्छिंदन्प्रधनेयुद्धे ६७ त्वत्तेजसातमःसंहृतंमहात्मनांदृशोःप्रकाशश्चसंहृतस्तंभितः एतत्परावरंसदसत्त्वद्रूपंत्वत्प्रतिमा ६८ साधुजनत्राणायखलप्रहाणयेदुष्टनिग्रहायचक्र

श्रीशुकउवाच ॥ एवंभगवतादिष्टोदुर्वासाश्चक्रतापितः ॥ अंबरीषमुपावृत्यतत्पादौदुःखितोग्रहीत् ६१ तस्यतद्व्यसनंवीक्ष्यपादस्पर्शविलज्जितः ॥ अस्ता
वीत्तद्धरेरस्त्रंकृपयापीडितोभृशम् ६२ अंबरीषउवाच ॥ त्वमग्निर्भगवान्सूर्यस्त्वंसोमोज्योतिषांपतिः ॥ त्वमापस्त्वंक्षितिर्व्योमवायुर्मात्रेंद्रियाणिच ६३ सुद
र्शननमस्तुभ्यंसहस्राराच्युतप्रिय ॥ सर्वास्त्रघातिन्विप्रायस्वस्तिभूयादिडस्पते ६४ त्वंधर्मस्त्वंधृतिःसत्यंत्वंयज्ञोखिलयज्ञभुक् ॥ त्वंलोकपालःसर्वात्मात्वं
तेजःपौरुषंपरम् ६५ नमःसुनाभाखिलधर्मसेतवेअधर्मशीलासुरधूमकेतवे ॥ त्रैलोक्यगोपायविशुद्धवर्चसेमनोजवायाद्भुतकर्मणेस्तुते ६६ यदाविसृष्टस्त्वम
नंजनेनवैबलंप्रविश्योर्जितदैत्यदानवम् ॥ बाहूदरोर्वंघ्रिशिरोधराणिवृक्णन्नजस्रंप्रधनेविराजसे ६७ त्वत्तेजसाधर्ममयेनसंहृतंतमःप्रकाशश्चदृशोर्महात्मनाम्
॥ दुरत्ययस्तेमहिमागिरांपतेत्वद्रूपमेतत्सदसत्परावरम् ६८ सत्वंजगत्त्राणखलप्रहाणयेनिरूपितःसर्वसहोगदाभृता ॥ विप्रायचास्मत्कुलदैवहेतवेविधे
हिभद्रंतदनुग्रहोहिनः ६९ यद्यस्तिदत्तमिष्टंवास्वधर्मोवास्वनुष्ठितः ॥ कुलंनोविप्रदैवंचेद्द्विजोभवतुविज्वरः ७० यदिमेभगवान्प्रीतएकःसर्वगुणाश्रयः ॥
सर्वभूतात्मभावेनद्विजोभवतुविज्वरः ७१ श्रीशुकउवाच ॥ इतिसंस्तुवतोराज्ञोविष्णुचक्रंसुदर्शनम् ॥ अशाम्यत्सर्वतोविप्रंप्रदहद्राजयाच्ञया ७२ स
मुक्तोस्त्राग्नितापेनदुर्वासाःस्वस्तिमांस्ततः ॥ प्रशशंसतमुर्वीशंयुंजानःपरमाशिषः ७३ दुर्वासाउवाच ॥ अहोअनंतदासानांमहित्वंदृष्टमद्यमे ॥ कृताग
सोपियद्राजन्मंगलानिसमीहसे ७४ दुष्करंकिन्नुसाधूनांदुस्त्यजंवामहात्मनाम् ॥ यैःसंगृहीतोभगवान्सात्वतामृषभोहरिः ७५ यन्नामश्रुतिमात्रेणपुमा
न्भवतिनिर्मलः ॥ तस्यतीर्थपदःकिंवादासानामवशिष्यते ७६ राजन्ननुगृहीतोहंत्वयातिकरुणात्मना ॥ ममाघंपृष्ठतःकृत्वाप्राणायन्मेभिरक्षिताः ७७
राजातमकृताहारःप्रत्यागमनकांक्षया ॥ चरणावुपसंगृह्यप्रसाद्यसमभोजयत् ७८ सोशित्वादृतमानीतमातिथ्यंसार्वकामिकम् ॥ तृप्तात्मानृपतिंप्राहभु
ज्यतामितिसादरम् ७९ प्रीतोस्म्यनुगृहीतोस्मितवभागवतस्यवै ॥ दर्शनस्पर्शनालापैरातिथ्येनात्ममेधसा ८० कर्मावदातमेतत्तेगायंतिस्वःस्त्रियोमुहुः॥
कीर्तिंपरमपुण्यांचकीर्तयिष्यतिभूरियम् ८१ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ एवंसंकीर्त्यराजानंदुर्वासाःपरितोषितः ॥ ययौविहायसामंत्र्यब्रह्मलोकमहैतुकम् ॥
८२ संवत्सरोत्यगात्तावद्यावत्तानागतोगतः ॥ मुनिस्तद्दर्शनाकांक्षीराजाब्भक्षोबभूवह ८३

स्मत्कुलस्यदैवहेतवेदेवताभक्त्युत्पत्तिनिदानाय ६९ ७० ७१ ७२ ७३ महित्वंमहिमा ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ आतिथ्यंअतिथिप्रियंअन्नं सार्वकामिकंअपेक्षिताखिलभोजनं ७९ आत्ममेधसाआ
त्मज्ञानेन ८० ८१ ८२ इतोगतोमुनिर्यावत्तनृपंनागतःतावत्संवत्सरोत्यगात् मुनिदर्शनाकांक्षोराजाचतावदब्भक्षोभूत् ८३

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

सोंबरीषोबुद्धयामुनेर्व्यसनान्मोक्षंस्ववीर्यंच परमात्मनोनुभावःप्रभावःसामर्थ्यंयस्मिंस्तत्तथाभगवन्महिमोपेतंमेनइत्यर्थः ८४ विरिंचःआदिःकारणंयस्यसविरिंचादिस्तंप्रपंचंयथायोग्यंअधश्चका
रनतुसर्वं तथात्वेब्रह्मादिभक्तिकोटयंशादंशोनैवांबरीषके । नैवास्त्यन्यस्यकस्यापितथापिहरिरीश्वरः । तात्कालिकोपचेयत्वात्तेषांयशसआदिराडिति । नन्वंबरीषएवस्तुतिकृत्स्वाचकानिवर्तनंकृतवान्
नब्रह्मादयइत्यतआह । ब्रह्मादयश्चतत्कीर्तिंव्यंजयामासुरुत्तमाम् । मोहनायचदैत्यानांब्रह्मादेर्निंदनायच । अन्यार्थंचेति । निंदनाय असुरकृतायेतिशेषः । अन्यार्थ अर्थवादार्थंकिंचफलानिरूक्तु
त्वज्ञापनायच विष्णवादिभिश्चक्रेणनिवर्तितमित्याह । स्वयंविष्णुर्ब्रह्माद्याश्चनिराशिषइति । अंबरीषस्यमनुष्याधिकारिषुभक्त्यादिगुणैरुत्तमत्वज्ञापनार्थमपि । मानुषेषूत्तमत्वाच्चेति । ब्रह्मादीनांभक्त्या
दिगुणाधिक्यप्रकटनायच । तेषांभक्त्यादिभिर्गुणैरितिअन्यच्चप्रयोजनम् । ब्रह्मादेर्विष्णवधीनत्वज्ञापनायचकेवलमिति । तर्हिदुर्वासाः कइतिचेद्रुद्रावतारः । दुर्वासाश्चस्वयंरुद्रइति । तथापिरुद्र
त्वेपिअसुरावेशादन्याय्यवचनम् । तथाप्यन्यायमुक्तवानिति । स्वाज्ञाकारित्वेनतस्मिन्ननुग्रहविशेषाय भक्तजनमदविनाशनायचविष्णुर्निवर्तमंनाकारि । तस्याप्यनुग्रहार्थायदर्पनाशार्थमेवचेति

गतेथदुर्वाससिसोंबरीषोद्विजोपभोगातिपवित्रमाहरन् ॥ ऋषेर्विमोक्षंव्यसनाच्चबुद्ध्वामेनेस्ववीर्यंचपरानुभावम् ८४ एवंविधानेकगुणःसराजापरात्म
निब्रह्मणिवासुदेवे ॥ क्रियाकलापैःसमुवाहभक्तियाविरिंचादिमधश्चकार ८५ श्रीशुकउवाच ॥ अथांबरीषस्तनयेषुराज्यंसमानशीलेषुविसृज्यधीरः ॥
वनंविवेशात्मनिवासुदेवेमनोदधद्ध्वस्तगुणप्रवाहः ८६ इत्येतत्पुण्यमाख्यानमंबरीषस्यभूपतेः ॥ संकीर्तयन्ननुध्यायन्भक्तोभगवतोभवेत् ॥ ८७ ॥
इतिश्रीभागवतेनवमस्कंधेअंबरीषोपाख्यानंनामषष्ठोध्यायः ॥ ६ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ विरूपःकेतुमाञ्छंभुरंबरीषसुतास्त्रयः ॥ विरूपात्पृषदश्वोभूत्तत्पु
त्रस्तुरथीतरः ॥ रथीतरस्याप्रजस्यास्यभार्यायांतंतवेर्थितः १ अंगिराजनयामासब्रह्मवर्चस्विनःसुतान् ॥ एतेक्षत्रप्रसूतावैपुनश्चांगिरसःस्मृताः २ रथीतरा
णांप्रवराःक्षत्रोपेताद्विजातयः ३ क्षुवतस्तुमनोर्जज्ञेइक्ष्वाकुर्घ्राणतःसुतः ॥ तस्यपुत्रशतंज्येष्ठाविकुक्षिनिमिदंडकाः४तेषांपुरस्तादभवन्नार्यावर्तेनृपान्नृप ॥
पंचविंशतिपश्चाच्चत्रयोमध्येपरेन्यतः ५ सएकदाष्टकाश्राद्धइक्ष्वाकुःसुतमादिशत् ॥ मांसमानीयतांमेध्यंविकुक्षेगच्छमाचिरम् ६ तथेतिसवनंगत्वामृगा
न्हत्वाक्रियार्हकान् ॥ श्रांतोबुभुक्षितोवीरःशशमाददपस्मृतिः ७

शास्त्रविरोधःस्यादतोभक्तिविधानार्थंतद्यशोर्थंदुष्टजनमोहनार्थंचेतिज्ञातव्यम् ८५ ८६ आख्यानफलमाह । इतीति ॥ ८७ ॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेविजयध्वजकृतटीकायांषष्ठो
ध्यायः ॥ ६ ॥ तंतवेसंतानाय १ अंगिरसउत्पत्तिनिमित्तत्वात्नाम्नाआंगिरसः २ रथीतराणांरथीतरसंततिजातानाम् ३ एकवंशंसमाप्यान्यवंशंवक्तुंप्रारभते क्षुवतइति क्षुतंकुर्वतःघ्राणतः
घ्राणोद्गीर्णशब्दात् ४ आसमुद्रात्पुरस्तात्तुआसमुद्राच्चपश्चिमात् तयोरेवांतरंगिर्योरार्यावर्तंप्रचक्षतइत्येवंविधआर्यावर्तेपुरस्तात् पूर्वदिक्पालास्तेषांविकुक्ष्यादीनांमध्येपंचविंशतिनृपाःपश्चात्प
श्चिमदिक्पालाःपंचविंशतिनृपाः अभूवन्मध्येविंध्यहिमवत्पर्वतयोर्मध्येतेषांमध्येत्रयःपालकाःअपरेचयेत्रिपंचाशदवशिष्टाःसप्तचत्वारिंशन्नृगाःतेअन्यतः दक्षिणतउत्तरतःपालकाअभूवन्नित्यन्वयः ५
६ अपस्मृतिःविवेकरहितः ७

SGTF

अकर्मकंकर्मायोग्यम् ८ त्यक्तविधिंआचारशून्यम् ९ नाम्नाजापकेनविप्रेणसंवादं तत्त्वविषयंसमाचरन् तेनसंवादजनितेनज्ञानेनयोगी।ज्ञानीसइक्ष्वाकुःपरंब्रह्मतदवाप सदेहआपाकिंत्वत्याह त्यक्त्वेति १० पुनर्विकुक्षिणाकिमकारीतितत्राह पितरीतिअशासदीजेसहरिंयज्ञैःपुष्कलदक्षिणैरितिकेचित्पठंति शासन्नीजेहरिंयज्ञैःशशादइतिविश्रुतइत्यन्ये शशमत्तीतिशशादः पुष्कलदक्षिणैः पूर्णदक्षिणैः ११ तस्यविकुक्षेः इंद्रोवाहोवाहनंयस्यसतथाकर्मभिर्विक्रमलक्षणैःअवाप्तानि १२ १३ १४ इंद्रात्मककृवृषभककुदिस्थितः १५ १६ १७ तस्यपुरंजयस्यइषोःशरस्य

शेषंनिवेदयामासपित्रेतेनचतद्गुरुः ॥ चोदितःप्रोक्षणायाहदुष्टमेतदकर्मकम् ८ ज्ञात्वापुत्रस्यतत्कर्मगुरुणाभिहितंनृपः ॥ देशान्निःसारयामाससुतंत्यक्तविधिंरुषा ९ सतुविप्रेणसंवादंजापकेनसमाचरन् ॥ त्यक्त्वाकलेवरंयोगीसतेनावापयत्परम् १० पितर्युपरतेभ्येत्यविकुक्षिःपृथिवीमिमाम् ॥ शासन्नीजेहरिंयज्ञैःशशादइतिविश्रुतः ११ पुरंजयस्तस्यसुतइंद्रवाहइतीरितः ॥ ककुत्स्थइतिवाप्युक्तःशृणुनामानिकर्मभिः १२ कृतांतआसीत्समरेदेवानांसहदानवैः ॥ पार्ष्णिग्राहोवृतोवीरोदेवैर्दैत्यपराजितैः १३ वचनाद्देवदेवस्यविष्णोर्विश्वात्मनःप्रभोः ॥ वाहनत्वेवृतस्तस्यबभूवेंद्रोमहावृषः १४ ससन्नद्धोधनुर्दिव्यमादायविशिखाञ्छितान् ॥ स्तूयमानस्तमारुह्ययुयुत्सुःककुदिस्थितः १५ तेजसाप्यायितोविष्णोःपुरुषस्यपरात्मनः ॥ प्रतीच्यांदिशिदैत्यानांन्यरुणत्त्रिदशैःपुरम् १६ तैस्तस्यचाभवद्राजन्संग्रामोरोमहर्षणः ॥ यमायभल्लैरनयद्दैत्यान्येयुयुधुर्मृधे १७ तस्येषुपाताभिमुखंयुगांताग्निमिवोल्बणम् ॥ विसृज्यदुद्रुवुर्दैत्याहन्यमानाःस्वमालयम् १८ जित्वापुरंधनंसर्वमयच्छद्वज्रपाणये ॥ प्रत्ययच्छत्सराजर्षिरितिनामभिराहृतः १९ पुरंजयस्यपुत्रोभूदनेनास्तत्सुतःपृथुः ॥ विश्वगंधिस्ततश्चंद्रोयुवनाश्वस्तुतत्सुतः २० शावस्तिस्तत्सुतोयेनशावस्तीनिर्मितापुरी ॥ बृहदश्वस्तुशावस्तेस्ततःकुवलयाश्वकः २१ यःप्रियार्थमुकुंदस्यधुंधुनामासुरंबली ॥ सुतानामेकविंशत्यासहस्रैरहनद्वृतः २२ धुंधुमारइतिख्यातस्तत्सुतास्तेप्रजज्वलुः ॥ धुंधोर्मुखाग्निनासर्वेत्रयएवावशेषिताः २३ दृढाश्वःकपिलाश्वश्चभद्राश्वइतिभारत ॥ दृढाश्वपुत्रोहर्यश्वोनिकुंभस्तत्सुतःस्मृतः २४ बर्हणाश्वोनिकुंभस्यकृशाश्वोथास्यसेनजित् ॥ युवनाश्वोभवत्तस्यसोनपत्योवनंगतः २५ भार्याशतेननिर्विण्णऋषयोस्यकृपालवः ॥ इष्टिंस्मवर्तयांचक्रुरैंद्रींतेसुसमाहिताः २६ राजातद्यज्ञसदनंप्रविष्टोनिशितर्षितः ॥ दृष्ट्वाशयानान्विप्रांस्तान्पपौमंत्रजलंस्वयम् २७ उत्थितास्तेनिशाम्याथव्युदकंकलशंप्रभो ॥ पप्रच्छुःकस्यकर्मेदंपीतंपुंसवनंजलम् २८ राज्ञापीतंविदित्वाथईश्वरप्रहितेनते ॥ ईश्वरायनमश्चक्रुरहोदैवबलंबलम् २९

पातस्याभिमुखंप्रत्यवस्थानंस्वमालयंस्वगृहंचादित्वादैत्यादुद्रुवुरित्यन्वयः १८ सराजापुरंजित्वासर्वंपुरधनमयच्छदाप्नोत् पुनश्चतत्पुरधनंवज्रपाणयेप्रत्ययच्छत्दत्तवान्सराजर्षिर्दैत्यपुरंजयात्पुरंजयइतिनाम्नाहूतः वृषभरूपेंद्रस्यास्यवाहनत्वादिंद्रवाहइतिनाम्नाहूतःवृषभककुदिस्थितत्वात्ककुत्स्थइतिनाम्नाहूतः १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ तर्षितःउदन्ययायुतः मंत्रपूतंजलम् २७ व्युदकं जलरहितंपुंसवनंपुत्रोत्पत्त्यर्थमभिमंत्रितं २८ ईश्वरप्रहितेनदैवप्रेरितेन २९

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

३० स्तन्यःस्तनपानेच्छुरयंबालोभृशंरोरूयते पुनःपुनरत्यंतंरोदनंकरोतिकंधास्यति कस्यस्त्रीजनस्यस्तनंधास्यतीतिमत्वाइंद्रोहेवत्समारोदीःरोदनंमाकार्षीरित्युक्त्वादेशिनीमंगुष्ठानंतरामंगुलीमदाद
तोमांधातेतिनाम ३१ तस्यमांधातुःपितायुवनाश्वः ३२ ३३ ३४ यज्ञंश्रीहरिं सर्वदेवप्रधानंसर्वात्मकंमंत्रतंत्रद्रव्यादिसर्वव्यापिनं ३५ एतदेवस्पष्टयति द्रव्यमिति यआत्माव्यापीयस्यतद्यदात्मकं
३६ ३७ ३८ ३९ निर्वृतिमानंदं ४० ४१ ससौभरिरयंमुनिःस्त्रीणामसंमतोजरठःएजत्कंपमानंकंशिरोयस्यसतथा वलीपलितअतएवाप्रियइतिमत्वाअहंराज्ञाप्रत्युदाहृतः स्वयंवरेगृह्यतामितिप्रोक्तः
इत्थंविचिंत्यात्मानंमांतथासाधयिष्येयथासुरस्त्रीणामभीष्टमितिव्यवसितः ४२ ४३ क्षत्त्राकन्यांतःपुरंप्रवेशितःएकःपंचाशताराजकन्याभिर्वृतश्चाभूदितिशेषः ४४ कलिःकलहःतदर्थंसौभरिपतिपरिणय

ततःकालउपावृत्तेकुक्षिंनिर्भिद्यदक्षिणम् ॥ युवनाश्वस्यतनयश्चक्रवर्तीजजानह ३० कंधास्यतिकुमारोयंस्तन्योरोरूयतेभृशम् ॥ मांधातर्वत्समारोदीरि
तींद्रोदेशिनीमदात् ३१ नममारपितातस्यविप्रदेवप्रसादतः ॥ युवनाश्वोथतत्रैवतपसासिद्धिमन्वगात् ३२ त्रसद्दस्युरितींद्रोंगविदधेनामतस्यवै ॥ य
स्मात्त्रसंतिह्युद्विग्नादस्यवोरावणादयः ३३ यौवनाश्वोथमांधाताचक्रवर्त्यवनींप्रभुः ॥ सप्तद्वीपवतीमेकःशशासाच्युततेजसा ३४ ईजेचयज्ञंक्रतुभिरात्म
विद्भूरिदक्षिणैः ॥ सर्वदेवमयंदेवंसर्वात्मकमतींद्रियम् ३५ द्रव्यंमंत्रोविधिर्यज्ञोयजमानस्तथर्त्विजः ॥ धर्मोदेशश्चकालश्चसर्वमेतद्यदात्मकम् ३६ याव
त्सूर्यउदेतिस्मयावच्चंद्रःप्रतिष्ठति ॥ सर्वंतद्यौवनाश्वस्यमांधातुःक्षेत्रमुच्यते ३७ शशबिंदोर्दुहितरिबिंदुमत्यामधान्नृपः ॥ पुरुकुत्समंबरीषंमुचुकुंदंचयो
गिनम् ३८ तेषांस्वसारःपंचाशत्सौभरिंवव्रिरेपतिम् ३९ यमुनांतर्जलेमग्नंस्तप्यमानःपरंतपः ॥ निर्वृतिंमीनराजस्यवीक्ष्यमैथुनधर्मिणः ४० जात
स्पृहोनृपंविप्रःकन्यामेकामयाचत ॥ सोप्याहगृह्यतांब्रह्मन्कामंकन्यांस्वयंवरे ४१ सविचिंत्याप्रियःस्त्रीणांजरठोयमसंमतः ॥ वलीपलितएजत्कइत्यहं
प्रत्युदाहृतः ४२ साधयिष्येतथात्मानंसुरस्त्रीणामभीप्सितम् ॥ किंपुनर्मनुजस्त्रीणामितिव्यवसितःप्रभुः ४३ मुनिःप्रवेशितःक्षत्त्राकन्यांतःपुरमृद्धिमत् ॥
वृतश्चराजकन्याभिरेकःपंचाशतावरः ४४ तासांकलिरभूद्भूयांस्तदर्थेपोह्यसौहृदम् ॥ ममानुरूपोनायंवइतितद्गतचेतसाम् ४५ सबह्वृचस्ताभिरवारणी
यश्रियाविराजत्सपरिच्छदेषु ॥ गृहेषुनानोपवनामलांभःप्रसूनसौगंधिककाननेषु ४६ महार्हशय्यासनवस्त्रभूषणस्नानानुलेपाभ्यवहारमाल्यकैः ॥ स्व
लंकृतस्त्रीपुरुषेषुनित्यदारेमेनुगायद्द्विजभृंगवंदिषु ४७

नार्थेसौहृदंसुहृद्भावंअपोह्यपरित्यज्यतस्मिन्वरेआसक्तचेतसाम् ४५ बह्वृचःसौभरिःगृहेषुताभिःकन्याभिः रेमेइत्यन्वयःकीदृशेषुगृहेषुअवारणीयश्रियाअप्रतिघातलक्ष्म्याविराजंतिशोभमानानिचपरि
च्छदैरुपकरणैःसहितानिचविराजत्सपरिच्छदानितेषुश्रियाअवारणीयःअनिवार्यःतथापिवरणयोग्यइत्यर्थइतिवा अमलान्यंभांस्यमलांभांसि प्रसूनानांसौगंधिकानिसौरभ्ययुतानिनानाविधोपवनानि
च अमलांभोभिर्युतानिचप्रसूनसौगंधिकानिचकाननानियेषुतानितथातेषुअनुगायंतिद्विजवृंदानि अनुगायद्द्विजवृंदानि द्विजानांपक्षिणांवृंदानिद्विजवृंदानितान्येवबंदिनोयेषुतानितथातेषु ४६ ४७

SGDF

एतावदेवानुवर्णयितुंशक्यंनातोधिकमित्याशयेनाह यादिति स्तंभमहंकारनिमित्तंकर्तव्याकरणलक्षणम् ४८ आज्यस्तोकैः घृतार्विंदुभिः ४९ आत्मापह्नवंस्वरूपापहारणम् तपसस्तिरस्कारंवा ५० यावीरंधृतंब्रह्मतपःतत्प्रसावितंच्युतंनष्टमित्यर्थः ब्रह्मवेदस्तपस्तत्त्वमित्यभिधानम् तत्त्वमनारोपितंरूपंपुंसोज्ञातमेवतत्स्रुतंमतिबद्धमितिवा ५१ लोकसंग्रहमेवापिसंपश्यन्कर्तुमर्हसीतिवाक्यार्थमनुसंधानमाह संगमिति मिथुनवृजिनात्स्त्रीपुरुषसंगोद्भूतपापान्मुमुक्षुःसंगंस्नेहलक्षणंत्यजेतइंद्रियाणिबाह्यैःशब्दादिविषयेषुनविसृजेत्नप्रयुञ्ज्यात्एकाकीचरन्रहसिएकांतेअनंतेईशेचित्तंयुंजीत प्रसंगश्चेद्यदिप्रसंगोपेक्षितस्तर्हितस्मिन्हरोरातिर्येषांवेतद्व्रतयस्तेषुसाधुषुनिर्मत्सरजनेषुप्रसंगःस्यान्नान्यत्रेत्यन्वयः ५२ अहमेकएवतपस्वीअर्थांभसिमंगलजलेमत्स्यसंगान्मत्स्यानांमिथःस्नेहंदृष्ट्वाअथानंतरंपंचाशतास्त्रीभिःसहसुरतप्रसंगेनसुतपंचसहस्रसंगआसं अथोभयकृत्यंपुत्राणांविवाहादिःकन्यकानांप्रदानादिरित्युभयंकर्तव्यं तत्रयेमनोरथाःमनःसंकल्पविशेषास्तेषांउभयेनस्त्रीपुरुषद्वयेनयत्कृत्यंतत्रविद्यमानानांमनोरथानांवाउभयास्मिन् इहलोकेपरलोकेचयत्कृत्यंतद्विषयमनोरथानांवाअंतमवसानंनव्रजामि तत्रेदंनिमित्तमाह मायेति शब्दादिविषयेप्रयोजनबुद्धिःमंगलानंतरारंभप्रश्नकारस्त्वर्थेष्वथोभ

यद्वार्हस्थ्यंतुसंवीक्ष्यसप्तद्वीपवतीपतिः ॥ विस्मितःस्तंभमजहात्सार्वभौमश्रियान्वितम् ४८ एवंगृहेष्वभिरतोविषयान्विविधैःसुखैः ॥ सेवमानोनचातुष्यदाज्यस्तोकैरिवानलः ४९ सकदाचिदुपासीनआत्मापह्नवमात्मना ॥ ददर्शबह्वृचाचार्योमीनसंगसमुत्थितम् ५० अहोइमंपश्यतमेविनाशंतपस्विनःसच्चरितव्रतस्य ॥ अंतर्जलेवारिचरप्रसंगात्प्रच्यावितंब्रह्मचिरंधृतंयत् ५१ संगंत्यजेतमिथुनव्रतीनांमुमुक्षुःसर्वात्मनानविसृजेद्बहिरिंद्रियाणि ॥ एकश्चरन्रहसिचित्तमनंतईशेयुंजीततद्व्रतिषुसाधुषुचेत्प्रसंगः ५२ एकस्तपस्व्यहमथांभसिमत्स्यसंगात्पंचाशतासमुतपंचसहस्रसंगः ॥ नांतंव्रजाम्युभयकृत्यमनोरथानांमायागुणैर्हृतमतिर्विषयेर्थभावः ५३ एवंवसन्गृहेकालंविरक्तोन्यासमाश्रितः ॥ वनंजगामानुययुस्तत्पत्न्यःपतिदेवताः ५४ तत्रतप्त्वातपस्तीक्ष्णमात्मकर्शनमात्मवित् ॥ सहैवाग्निभिरात्मानंयुयोजपरमात्मनि ५५ ताःस्वपत्युर्महाराजनिरीक्ष्याध्यात्मिकींगतिम् ॥ अन्वीयुस्तत्प्रभावेनअग्निंशांतमिवार्चिषः ५६ मांधातृपुत्रप्रवरोयोंबरीषःप्रकीर्तितः ॥ मातामहेनप्रवृतोयुवनाश्वस्तुतत्सुतः ५७ हरितस्तस्यपुत्रोभून्मांधातृप्रवराइमे ॥ नर्मदाभ्रातृभिर्दत्तापुरुकुत्सायचोरगैः ५८ तयारसातलंनीतोभुजगेंद्रप्रयुक्तया ॥ गंधर्वान्सोवधीत्तत्रवध्यान्वैविष्णुशक्तिधृक् ५९ नागाल्लब्धवरःसर्पादभयंस्मरतामिमम् ॥ त्रसद्दस्युःपौरुकुत्सोयोनरण्यस्यदेहकृत् ६०

येत्यप्ररः ५३ एवंविरज्यकिमकार्षीत्तत्राहएवमिति न्यासंवित्तग्रहादित्यागलक्षणम् ५४ आत्मकर्शनंदेहस्यकृशत्वापादकम् अग्निभिःसहात्मानंदेहंदग्ध्वापरमात्मनियुयोज सायुज्यलक्षणंमोक्षमाप्तवानित्यर्थः ५५ ५६ मातामहेनमातुःपित्राशशबिंदुनातस्यांबरीषस्यसुतः ५७ मांधातामप्रवरोयेषांतेतथा भ्रातृभिःउरगैःपुरुकुत्सायमांधातृज्येष्ठपुत्रायदत्ता ५८ भुजगेंद्रप्रेरितयातयानर्मदयारसातलंनीतःसपुरुकुत्सःतत्ररसातलेवध्यान्गंधर्वानवधीदित्यन्वयःवधार्हांअन्यायेषांतेतथातान्वा ५९ नागाः किमस्मैददुरितितत्राह सर्पादिति इमंगंधर्ववधलक्षणंपुरुकुत्सविक्रमंस्मरतांपुंसांसर्पभयलक्षणं लब्धवरइत्यर्थः पुरुकुत्सस्यापत्यंपौरुकुत्सःयस्त्रसद्दस्युरनरण्यस्यदेहकृत्पिताअनरण्यस्त्रसद्दस्युसुतइत्यर्थः ६०

SGDF
Sri Gurgeshwari Digital Foundation

तस्यत्रिबंधुरस्यसुतःसत्यव्रतःत्रिशंकुरितिनामद्वयेनविश्रुतइत्यर्थः ६१ गुरोर्वसिष्ठस्यशापात्कौशिकस्यविश्वामित्रस्यतेजसाप्रभावेणसशरीरःमानुषशरीरसहितःस्वर्गगतःअद्यापिदिविव्योम्निदृश्यतमनुजौरे
तिशेषःस्वर्गंगतःकथंमानवैर्दृश्यतइतितत्राह पातितइतितेनविश्वामित्रेणबलात्तपःशक्त्यात्रैशंकवःत्रिशंकोरपत्यंहरिश्चंद्रोयेोहरिश्चंद्रोनिमित्तंयस्यतद्यन्निमित्तंपाक्षिणोःसहायिनोःपक्षःपार्श्वंमरुत्साध्यसहायवसि
ष्ठिमिषिष्वितियादयः ६३ ६४ नापुत्रस्यलोकोस्तीतिशक्यार्थज्ञानाद्विषण्णमनाअनपत्यःसहरिश्चंद्रोनारदोपदेशात्हेप्रभोमेपुत्रोजायतामितिनिवेद्यवरुणंशरणंगतइत्यन्वयः एतदेवविवृणोति यदीति हेमहाराज
यदिवीरःपुत्रोजायेततर्हितेनपुत्रेणत्वांयजे पुरुषपशुनात्वांयक्ष्येइतिहरिश्चंद्रेणोक्तेवरुणेनापितथास्त्वित्युक्तेनाम्नारोहितःपुत्रोजातइत्यन्वयः अथैनमुवाचवरुणंराजानमुपधाव पुत्रोमेजायतांतेनत्वायजइति
तथेतिसवरुणंराजानमुपससार पुत्रोमेजायतांतेनत्वायजाइतितथेतितस्यहपुत्रोजज्ञेरोहितोनामेतिब्राह्मणंचैवमेवार्थमनुवदति अथवरुणआगत्यहरिश्चंद्रमवादीदित्याह जातइति अंगतेसुतोजातोनेनपुत्रे
णमांयजस्वेति। सहरिश्चंद्रोवक्तिसोब्रवीदिति ६५ ६६ तंहोवाचाजनिवैतेपुत्रोयजस्वमानेनेतिसहोवाचयदावैपशुर्निर्दशोभवत्यथसमेध्योभवतिनिर्दशोन्वस्त्वथत्वायजाइति तथेतिइतिनिर्दशःदशाहाति
क्रांतःनिर्दशेजातेसहानिर्दशआस तंहोवाचनिर्दशोन्वभूद्यजस्वमानेनेतीति ६७ यद्यदापशोर्दंताजायेरन्अथतदापशुःशुचिःस्यादनंतरंत्वांयक्ष्येइत्यब्रवीत्हरीश्चंद्रः सहोवाच यदावैपशोर्दंताजायंतेअथसमे

हर्यश्वस्तत्सुतस्तस्मादरुणोथत्रिबंधुरः ॥ तस्यसत्यव्रतःपुत्रस्त्रिशंकुरितिविश्रुतः ६१ प्राप्तश्चंडालतांशापाद्गुरोःकौशिकतेजसा ॥ सशरीरोगतःस्व
र्गमद्यापिदिविदृश्यते ६२ पातितोवाक्शिरादेवैस्तेनैवस्तंभितोबलात् ॥ त्रैशंकवोहरिश्चंद्रोविश्वामित्रवसिष्ठयोः ६३ यन्निमित्तमभूद्युद्धंपक्षिणोर्बहुवार्षि
कम् ॥ सोनपत्योविषण्णात्मानारदस्योपदेशतः ६४ वरुणंशरणंयातःपुत्रोमेजायतांप्रभो ॥ यदिवीरोमहाराजतेनैवत्वांयजेइति ६५ तथेतिवरुणेनो
क्तेपुत्रोजातस्तुरोहितः ॥ जातःसुतोह्यनेनांगमांयजस्वेतिसोब्रवीत् ६६ यदापशुर्निर्दशःस्यादथमेध्योभवेदिति ॥ निर्दशेचसमागत्ययजस्वेत्याहसोब्रवीत्
६७ दंताःपशोर्यज्जायेरन्नथमेध्योभवेदिति ॥ जातादंतायजस्वेतिसप्रत्याहाथसोब्रवीत् ६८ यदापतंत्यस्यदंताअथमेध्योभवेदिति ॥ पशोर्निपतितादंता
यजस्वेत्याहसोब्रवीत् ६९ यदापशोःपुनर्दंताजायंतेथपशुःशुचिः ॥ पुनर्जातायजस्वेतिसप्रत्याहाथसोब्रवीत् ७० सान्नाहुकोयदाराजन्राजन्योथपशुःशु
चिः ॥ इतिपुत्रानुरागेणस्नेहयंत्रितचेतसा ॥ कालंवंचयतातंतमुक्तोदेवस्तमैक्षत ७१

ध्योभवतिदंताअस्त्वस्यजायंतामथत्वायजाइतितथेतिइति सवरुणएत्याह हरिश्चंद्रं अस्यदंताजाताअथमांयजस्वेतितस्यहदंताजज्ञिरेतंहोवाचाज्ञतवाअस्यदंतायजस्वमानेनेति अज्ञतअजायंतयदास्यपुत्रस्य
दंताःपतंत्यथसशुद्धोभवेदित्यब्रवीत् सहोवाचयदावैपशोर्दंताः पद्यंतेअथसमेध्योभवतिदंतान्वस्यपद्यंत्स्वामथत्वायजाइतितथेतितस्यहदंताःपेदिरेइति पुत्रपशोर्दंताःनिपतिताःअथमांयजस्वेति वरुण
आह तंहोवाचापत्स्यतवा अस्यदंतायजस्वेतिमानेनेतीति ६८ ६९ यदापशोर्दंताःपुनर्जायंतेअनंतरंपशुःशुद्धःस्यादिति सहरिश्चंद्रोब्रवीत्सहोवाचयदावैपशोर्दंताःपुनर्जायंतेथसमेध्योभवतिदंतान्वस्यपु
नर्जायंतामथत्वायजाइतितथेतितस्यदंताःपुनर्जज्ञिरेइति अस्यदंताःपुनर्जाताःअथमांयजस्वेतिसवरुणोहरिश्चंद्रमित्याह तंहोवाचाज्ञतवाअस्यपुनर्दंतायजस्वमानेनेति ७० यदाराजन्यःक्षत्रियःसान्नाहुकः
संनाहयोग्यःशस्त्रास्त्रग्रहणयोग्यःकवचवान्वाधराजपशुःशुचिरितिसहरिश्चंद्रोब्रवीत् सहोवाचयदावैक्षत्रियःसान्नाहुकोभवत्यथसमेध्योभवतिसन्नाहंनुप्राप्नोत्यथत्वायजाइतितथेतिसहसंनाहंप्रापतंहोवाच

SGDF

सम्राहंतुमाप्तोयजस्वमानेनेति ननुहरिश्चंद्र किमर्थंकालमाक्षिपदिदितितत्राह इतीति । स्नेहपाशबद्धचेतसादशाहादिलक्षणंतंतंकालंवंचयताहरिश्चंद्रेणोक्तोवरुणोदेवःतमैक्षतप्रत्याहचेत्यन्वयः । तथात्म गाग
कालमैक्षतेतिवा ७१ सतथेत्युक्त्वापुत्रमामंत्रयामासततायंवैमह्यंत्वामददाद्धंतत्वयाहमिमंयजाइति सहनेत्युक्त्वाधनुरादायारण्यमुपातस्थौ ससंवत्सरमरण्येचचारेतिब्राह्मणप्रसिद्धंपितुश्चिकीर्षितंवरुणमुद्दि
श्यात्मयजनंकर्तुमिष्टंतत्कर्माभिज्ञायप्राणप्रेप्सुरात्मजीवनेच्छुः रोहितोधनुरादायवनंप्राप ७२ तदनंतरंपितरंवरुणग्रस्तमित्यारभ्यप्रदायसमवंदतेत्यंतेनग्रंथेनार्थहैक्ष्वाकंवरुणोजग्राह तस्यहोदरंजज्ञेइत्यादि
ब्राह्मणप्रसिद्धोर्थोनूद्यतेइयायआजगाम प्रशंसायांरूपप्रत्ययविधानात् प्रशस्तपुरुषरूपःविप्रइतियावत्इंद्रोवृद्धविप्रोभूत्वातंरोहितमेत्यपर्युवाच । अपपरीवर्जनइतिसूत्रान्निषेधवचनंकृतवान्नगंतव्यमित्युक्त
वानित्यर्थः ७३ तत्रयुक्तिमाह भोरोहित नानाश्रांतायपुण्यतीर्थक्षेत्रनिषेवणेननानाविधेनश्रांतस्यजनस्यश्रीरैहिकामुष्मिकसंपदस्तीतिनृषद्वरः अनुक्तकारीगुर्वादिवचनमशृण्वन्स्तंभवत्तिष्ठन्चर्मकारोवा
जनःपापःइतिशुश्रुमःतर्हिसंचरमाणस्यएकाकिनश्चोरादिभयंस्यादितिनाशंकनीयम् चरतः पुंसःइंद्रएवसखाभवतीत्यतःचरैवत्वंअटनंकुरुष्वैवंकश्चिद्ब्राह्मणोयमवोचत्कथंचरैवेति नृषद्वरोनुक्तकारीचर्मकृच्च
मकीर्तितइति इंद्रेणोपदिष्टोरोहितःकिंचकारेतितत्राह सोपीति समाः वत्सरान् ७४ एवंकतिवत्सरान्अरण्यंचचारेतितत्राह एवमिति द्वितीयंसंवत्सरमरण्येचचारेतिआदिब्राह्मणंचास्मिन्नर्थेमानं
पुष्पिण्यौजंघेचरतःपुष्पिणीगर्भिणीजंघयोर्बलात्चरतिअटतिनैकत्रास्ते यथाभूष्णुर्बुभूषुःपुरुषः आत्मासततंपर्यटनफलग्राहिःफलंगृह्णातियथाकिंतत्फलमाप्नोतीतितत्राह शेरइति प्रपथेमहामार्गे

रोहितस्तदभिज्ञायपितुःकर्मचिकीर्षितम् ॥ प्राणप्रेप्सुर्धनुःपाणिररण्यंप्रत्यपद्यत ७२ पितरंवरुणग्रस्तंश्रुत्वाजातमहोदरम् ॥ रोहितोग्राममेयायतमिं
द्रःप्रत्यषेधत ७३ भूमेःपर्यटनंपुण्यंतीर्थक्षेत्रनिषेवणैः ॥ रोहितायादिशच्छक्रःसोप्यरण्येचरत्समाः ७४ एवंद्वितीयेतृतीयेचतुर्थेपंचमेतथा ॥ अभ्ये
त्याभ्येत्यस्थविरोविप्रोभूत्वाहवृत्रहा ७५

तीर्थयात्राश्रमेणहताअस्यपुंसः सर्वेपाप्मानःशेरेशीर्णाभवंतीति अतस्त्वमपिचरन्फलंलभस्वेत्यर्थः चरैवेत्युक्तार्थंआसीनस्यनिर्व्यापारस्यभगोभाग्यमप्यास्तआसीनंभवतिसमृद्धंनभवतितिष्ठतउ
त्थानंकुर्वतोभगऊर्ध्वस्तिष्ठतिउत्थानंकरोति । पुरुषच्छायेवनिपद्यमानस्यनिकृष्टोभवतीत्यर्थः । चरतःपुष्येनयथासंचरमाणस्यपुंसःभगश्चरतिप्राप्नोतितमितिशेषःभगोयोन्यांभगोयत्नेयशोवीर्यार्कभूति
ष्विति कलिःशयानइत्यादिनाकारणगुणःकार्यपरोयोजनीयः । तथाहि कलौजातःशयानःतामसत्वेनशुभप्रवृत्तिशून्योभवति द्वापरोजातःसंजिहानःसंशयानः इदंवाअदोवेतितत्त्वंनानिश्चिनोति ।
संबंधिपुत्रौदायादौद्वापरौयुगसंशयावितित्रेतायांजातउत्तिष्ठन् धर्मार्थकामलक्षणकार्योद्योगीभवति । कृतयुगेजातःकृतंविहितंचरन्संपद्यतेज्ञानसंपन्नोभवतीत्यतस्त्वंचरकोभवेत्यर्थः । युगेक्ष
पातेपर्याप्तेकृतंक्लीबेहितेर्थवदिति । भूमौचरन्पर्यटन्मधुसुखंविंदतिवैअशनक्लेशोपिनास्तीत्याह स्वादिष्टमुदुंबरंफलविशेषंचरन्भक्षयन्भूमिपर्यटनंकुर्वतःइत्थंभावमाह चरन्निति । श्रवणमननाभ्यां
स्वादुपुनःपुनःसेवाबुद्धिजनकंउदुंबरं अत्युत्तमंवरंवरणीयंसर्वगुणाभिरामंहारिंचरणंगच्छन्नत्त्वेतिधा नित्यमटन्कोस्तीतितत्राह सूर्यस्येति यश्चरन्नविरतमटन्नतंद्रयते आलस्यंनकरोति । तस्य
सूर्यस्यश्रेमाणंअव्याहतगमनाशीक्षांपश्य । तवाप्येवमरण्येचरतः जीवनक्षेमस्यादितिवृत्रहारोहितं अशिक्षतेत्यन्वय ७५

SGDF Sri Durgesh... Digital Foundation

एवंशिक्षितस्तत्रारण्येषष्ठंसंवत्सरंचरित्वापुरीमुपगच्छन्रोहितोजीगर्तान्मध्यमंसुतंशुनःशेपमक्रीणात् गवांशतंदत्त्वास्वीकृतवान् । स्वीकृत्यशुनःशेपाख्यंपशुंहरिश्चंद्रायपित्रेप्रदायपितरंसमवंदतेत्यन्व
यः षष्ठंसंवत्सरमरण्येचचारसोजीगर्तंसौयवसिमृषिमशनयापरीतमरण्यमुपेयायतस्यहत्रयःपुत्राःआसुः शुनःपुच्छःशुनःशेपःशुनोलांगूलइतितंहोवाच ऋषेहंतेशतंददाम्यहमेषामेकेनात्मानंनिष्क्रीणाइ
विसृज्येष्ठंपुत्रंनिगृह्णात्उवाच नन्विममिति । नोएवेममितिकनिष्ठंमातातौहमध्यमेसंपादयांचक्रतुःशुनःशेपेतस्यहशतंदत्त्वासतमादायसोरण्याद्ग्राममेयायसपितरमेत्योवाच ततहंताहमनेनात्मानम् निष्क्री
णाइविसवरुणंराजानमुपससारानेनत्वायजाइतितथेतिभूयान्वैब्राह्मण क्षत्रियादिति वरुणउवाचेति ७६ ततःपुरुषपशुप्राप्त्यनंतरंमहायशाहरिश्चंद्रः पुरुषमेधेनपुरुषपशुहिंसालक्षणयज्ञेनवरुणा
दीन्यजंस्ततःसराजा मुक्तोदरोजलोदररोगरहितोभवदित्यन्वयः तस्माएतंराजसूयंयज्ञक्रतुंप्रोवाचतमेतमभिषेचनीयेपुरुषंपशुमालेभेइति मोभिषेचनीयइति तादर्थ्येसप्तमी वरुणमुद्दिश्येति आलेभेआ
लंभनंउपक्रांतवान् ७७ तस्यहविश्वामित्रोहोतासीज्जमदग्निरध्वर्युर्वसिष्ठोब्रह्मायास्यउद्गातेतिब्राह्मणार्थत्वेनास्मिन्यज्ञेहोत्रादीनाह विश्वामित्रइति आयस्यएवसामगः अयास्यसामगः साम
गायतीतिसामगउद्गातेत्यर्थः आत्मापरमात्मास्यास्तीतिआत्मवान् ७८ तस्मैशुनःशेपायउपरिष्टाच्चतुर्दशेध्याये ७९ भूपतेर्भार्ययासहितस्यसत्यसारंसज्जनहितकरंवाक्यं धृतिंलौकिकमार्गा
दचलनंदृष्ट्वा अविहतांअप्रतिषिद्धांगतिंज्ञानलक्षणांविद्यां भार्यायाःएतद्द्वयमप्यस्तीतिप्रकाशनायसभार्यस्येत्युक्तम् ८० उपासनाकालेमनआदितत्त्वानांजडानांस्वस्वकारणेविलयस्तदाभिमानि

षष्ठंसंवत्सरंतत्रचरित्वारोहितःपुरीम् ॥ उपव्रजन्नजीगर्तादक्रीणान्मध्यमंसुतम् ॥ शुनःशेपंपशुंपित्रेप्रदायसमवंदत ७६ ततःपुरुषमेधेनहरिश्चंद्रोमहायशाः ॥
मुक्तोदरोयजन्देवान्वरुणादीन्महाक्रतौ ७७ विश्वामित्रोभवत्तस्मिन्होताथाध्वर्युरात्मवान् ॥ जमदग्निरभूद्ब्रह्मावसिष्ठोऽयास्यसामगः ७८ तस्मैतुष्टोददा
विंद्रःशातकौंभमयंरथम् ॥शुनःशेपस्यमाहात्म्यमुपरिष्टात्प्रचक्षते ७९ सत्यसारंधृतिंदृष्ट्वासभार्यस्यचभूपतेः ॥ विश्वामित्रोभृशंप्रीतोददावविहतांगतिम्
८० मनःपृथिव्यांतामद्भिस्तेजसांभोनिलेनतत् ॥ खेवायुंधारयंस्तच्चशब्दादौतन्महात्मनि ८१ तस्मिन्ज्ञानकलांध्यात्वातयाज्ञानंविनिर्दहन् ॥ हि
त्वातांस्वेनभावेननिर्वाणसुखसंविदा ॥ अनिर्देश्याप्रतर्क्येणतस्थौविध्वस्तबंधनः ८२ ॥ ॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेहरिश्चंद्रोपा
ख्यानेसप्तमाध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

देवतानांभिन्नानांभिन्नेषुप्रवेशलक्षणोविलयः स्वरूपाणांस्वस्वरूपेष्वेकीभावलक्षणश्चिंतनीयइत्यतस्तंप्रकारमाह मनःपृथिव्यामिति अन्नमयंहिसौम्यमनःआपोमयःप्राणस्तेजोमयीवागितिश्रुतेः
अन्नंपृथिवीत्यतःपार्थिवंमनःपृथिव्यांविलीयतेतिचेतनंमनोधारयत्तांपृथिवीमद्भिरप्सुअंभस्तेजसासंह्रियतेतत्तेजोनिलेनग्रस्यतेतंवायुंखेआकाशेलीनंतच्चखंशब्दादावहंकारे तमहंकारंमहात्मनिमहत्त
त्त्वे तदभिमानिनंतदभिमानिन्यात्मनिचतुर्मुखेब्रह्मणिप्रविष्टम् ८१ तस्मिन्महत्तत्त्वेज्ञानकलांबुद्धितत्त्वंलीयते तदभिमानिनीसरस्वतीतत्सायुज्येनस्थीयतेइतिध्यात्वातयाबुद्धिकलया ज्ञानमस्व
रूपचैतन्यंनिर्दहन् तांबुद्धिमस्वरूपविषयांहित्वाविध्वस्तबंधनंयेनसतथा सहरिश्चंद्रःस्वभावेनस्वमहिम्नानिर्वाणेशरीररहितेसुखसंविदौयस्यसतथातेनसच्चिदानंदेनअनिर्देश्यंचाप्रतर्क्यंचतत्तथाते
नब्रह्मणासहतस्थौ सहब्रह्मणाविपश्चितेतिश्रुतिः आत्मनआकाशःसंभूतइतिचश्रुतेः शब्दादौशब्दकारणेमहति आत्मनिहरौज्ञानकलांज्ञानलक्षणकामधेनुंज्ञानपूर्णइतिध्यात्वा तयातथाध्यातया
अज्ञानंतन्निमित्तसंसारंभस्मीकुर्वन्तांसंसृतिंहित्वापरित्यज्यनिर्वाणसुखसंविदाअशरीरानंदज्ञानलक्षणेन माहेशैरनिर्देश्याप्रतर्क्यैगस्वेनस्वभावेनस्वरूपभूतैश्वर्येणतस्थावितिवा ॥ ८३ ॥ इतिश्रीभाग
वतेमहापुराणेनवमस्कंधेवि०कृ०टी०सप्तमोध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

SGDF

तस्माद्धरितात्चंपः । तस्माच्चंपान्निर्मितापुरीचंपानाम अतश्चंपात् यस्यसुदेवस्य १ सबाहुकः २ अनुमरिष्यतीअनुमरणंकर्तुमिच्छंती प्रजावंतंपुत्रवंतंतस्याआत्मानंदेहंजानताइयमंतर्वत्नीतिविदुषे
त्यर्थः ३ सहसाहंतीतिसाहसोगरोत्रगर्भेपुत्रमाज्ञायसपत्नीभिरस्यैबाहुकपत्न्यैदत्तइत्यन्वयः तेनगरेणविषेणसहवर्ततइतिसगरः ४ यस्यस्याद्राज्ञयापृथिवीचक्रवर्तीसइर्यतेइति सगरपुत्राःसागरास्तैः
कृतत्वात्सागरःसमुद्रःतालजंघादयोद्वीपांतरवासिनोनिर्देश्याः ५ पामरान्मावधीरितिगुरोर्वाक्येनउत्सृष्टंमंत्रयित्वेतिशेषः उपाकृतमित्यर्थः ६ ७ ८ सगरस्यसुमतिः केशिनीतिद्वेभार्ये तत्र
सुमतिर्गरुडस्य स्वसातस्याःपुत्राः ९ १० षष्टिसहस्रसंख्यायेषामस्तीतिषष्टिसहस्रिणः उन्मिमेषनेत्रविकासंकृतवान् ११ महेंद्रेणहृतंचेतोयेषांतेतथामुग्धाइत्यर्थः महतोव्यतिक्रमेणहताः
चोरोहन्यतामित्यादिवचनलक्षणापराधेनैवस्वकृतदोषहताःनृपपुत्राःनतुमुनिकोपदग्धाः १२ शारदजलवन्नित्यप्रसन्नमूर्तौहरौतमोगुणकारणस्यक्रोधस्यप्रवेशदुष्प्रदत्वात्क्रोधसंभूतपापाग्नीदहनत्वाच्चे

श्रीशुकउवाच ॥ हरितोरोहितादासीच्चंपस्तस्माद्विनिर्मिता ॥ चंपापुरीसुदेवोतोविजयोयस्यचात्मजः १ तरुकस्तत्सुतस्तस्माद्वृकस्तस्यापिबाहुकः ॥ सोरिभिर्हृतराज्यस्तुसभार्योवनमाविशत् २ वृद्धंतंपंचतांप्राप्तंमहिष्यनुमरिष्यती ॥ और्वेणजानतात्मानंप्रजावंतंनिवारिता ३ आज्ञायास्यैसपत्नीभिर्गरोदत्तोत्रसाहसः ॥ सहतेनैवसंजातःसगराख्योमहायशाः ४ सगरश्चक्रवर्त्यासीत्सागरोयत्सुतैःकृतः ॥ यस्तालजंघान्यवनाञ्छकान्हैहयबर्बरान् ५ नावधीद्गुरुवाक्येनचक्रेविकृतवेषिणः ॥ मुंडान्श्मश्रुधरान्कांश्चिन्मुक्तकेशार्धमुंडितान् ६ अनंतर्वाससःकांश्चिदबहिर्वाससोपरान् ॥ सोश्वमेधैरयजतसर्ववेदसुरात्मकम् ७ और्वोपदिष्टयोगेनहरिमात्मानमीश्वरम् ॥ तस्योत्सृष्टंपशुंयज्ञेजहाराश्वंपुरंदरः ८ सुमत्यास्तनयादृप्ताःपितुरादेशकारिणः ॥ हयमन्वेषमाणास्तेसमंतान्यखनन्महीम् ९ प्रागुदीच्यांदिशिहयंददृशुःकपिलांतिके ॥ एषवाजिहरश्चोरआस्तेमीलितलोचनः १० हन्यतांहन्यतांपापइतिषष्टिसहस्रिणः ॥ उदायुधाअभिययुरुन्मिमेषतदामुनिः ११ स्वशरीराग्निनातावन्महेंद्रहृतचेतसः ॥ महद्व्यतिक्रमहताभस्मसादभवन्क्षणात् १२ नसाधुवादोमुनिकोपभर्जितानृपेंद्रपुत्राइतिसत्वधामनि ॥ कथंतमोरोषमयंविभाव्यतेजगत्पवित्रात्मनिखेरजोभुवः १३ यस्येरितासांख्यमयीदृढेहनौर्ययामुमुक्षुस्तरतेदुरत्ययम् ॥ भवार्णवंमृत्युपथंविपश्चितःपरात्मभूतस्यकथंपृथङ्मतिः १४ योसमंजसइत्युक्तःसकेशिन्यानृपात्मजः ॥ तस्यपुत्रोंशुमान्नामापितामहहितेरतः १५

त्याह नसाधुवादइति नृपेंद्रपुत्रामुनिकोपभर्जिताइत्ययंसाधुवादोनास्तिअसंभवात्कथमितितत्राह सत्वधामनीति शुद्धस्फटिकविशदज्ञानमूर्तौश्रीकपिलदेवेरोषमयंतमःकथंविभाव्यतेउत्पत्तुमवका
शंलभतेनकथमपि किंचजगत्पवित्रीकरणसमर्थस्वभावे आत्माजीवेधृतौदेहेस्वभावेपरमात्मनीतियादवः कथमिवभुवोरजःपार्थिवोधूलिःखेयथेत्ययंलुप्तोपमःवेदेहष्टत्वात् १३ इतोपितमोगुणका
र्यस्यकोपस्यहरावनवसरःइत्याशयेनाह यस्येति इहजगतिसदनुग्रहाययस्ययेनेरिताग्रंथरूपेणकथिताहढाअपेक्षितफलदानायसमर्थान्यत्रनूतनत्वेनबलिष्टासांख्यमयीसम्यग्ज्ञानमयीनौस्तरीययाज्ञान
नावामुमुक्षुर्मुक्तियोग्यःपुरुषः मृत्युपथंमृत्योर्मार्गंदुरत्ययंज्ञाननावमंतरेणात्येतुमशक्यंभवार्णवंतरते ताहशीयेनसंदृष्टेत्यर्थः तस्यपरात्मभूतस्यसाक्षान्नारायणावतारस्याविपश्चितःशुद्धज्ञानवतःश्रीकपि
लस्यपृथङ्मतिःरोषकलुषितामतिःकथंसंभाव्यतेइत्यन्वयः १४ योसमंजसइत्युक्तःहेनृपसकेशिन्याःसगरभार्यायाः आत्मजःपितामहःसगरः १५

SGDF Sri Gurgeshwari Digital Foundation

पुरापूर्वजन्मनि योगीयोगाभ्यासनिपुणोऽसमंजसः संगाद्धेतोःयोगादीश्वरोपासनालक्षणाद्विचलितोहियस्मात्तस्मात्पूर्वजातिंस्मरतीति जातिस्मरः आत्मानमसमंजसंअसमचेतःसंगसमनतिरमणीयंदर्शयन्संगंजहावितिशेषः १६ असमंजसत्वंदर्शयति आचरन्निति किंतज्ज्ञातीनांविप्रियंकर्मेतितत्राह सरय्वामितिजनमुद्वेजयन्कंपयन्तीरेक्रीडतोबालान्सरय्वांनद्यांप्रास्यत्प्राक्षिपदित्यन्वयः १७ ततःकिमभूदिततत्राह एवमिति योगैश्वर्येणयुष्मद्बालाएतेइतितान्नदीजलमग्नान्बालान्दर्शयित्वाततःस्थानाद्ययावित्यन्वयः १८ विसिस्मिरेविस्मयंचक्रुःअथासमंजसेगतेराजाचान्वतप्यतपश्चात्तापंप्राप्तइत्यन्वयः १९ पितरिगतेऽशुमताकिमकारीतितत्राह अंशुमानिति पितृव्याअसमंजससहोदराःतेषामनुमार्गीपितृव्याणांशरीरभस्मदग्धमपिददर्शेइत्यन्वयः भस्मांतेतिपाठेभस्मसमीपेदग्धंदृष्ट्वानित्यर्थः २० अस्तौत्स्तुतवान् २१ स्तुतिर्द्वेधाविद्यमानगुणविषयाऽविद्यमानगुणविषयाच तत्राद्वितीयापिविद्वदविद्वद्विषयभेदेनाद्विविधा उभयस्याअपिस्तुतिफलंनलभ्यतेविदुषआत्मन्यविद्यमानगुणकथनेनन्हियास्तोतरिद्वेषसंभवादविदुषोऽज्ञानेनमुखविकासादिसंभवेपि स्तोतुःस्तुतिफलप्रदानशक्तिसामग्र्यभावादतःप्रथमैवश्रेयसीतिभावेनस्तौति नपश्यतीति । अजनोऽजोविरिंचःयस्यपरमात्मनोंशत्वांनपश्यति अनंतत्वेनसाक्षादपरोक्षीकर्तुंनशक्नोति तर्हिपरोक्षतोजानातिकिंनेत्याह नेति समाधियुक्तिभिरेकाग्रीकृतचित्तयोगैरद्यापिनबुद्ध्यतेसम्यक्नजानातीत्यन्वयः । पश्यंतोपिनपश्यंतिभेरोरूपंविपश्चितःइतिवत् नयस्यतत्त्वमितिपाठेपरमात्मनोयस्यतत्वतत्त्वंनबुद्ध्यतइतिनकिंतुबुद्ध्यतेतथापि सम्यक्नजानातीत्यर्थः कश्छंदसांयोगमावेदधीरःकोधिष्ण्यांप्रतिवाचंपपादेतिश्रुतेः

असमंजसआत्मानंदर्शयन्नसमंजसम् ॥ जातिस्मरःपुरासंगाद्योगीयोगाद्विचालितः १६ आचरन्गर्हितंलोकेज्ञातीनांकर्मविप्रियम् ॥ सरय्वांक्रीडतोबालान्प्रास्यदुद्वेजयन्जनम् १७ एवंवृत्तःपरित्यक्तःपित्रास्नेहमपोह्यवै ॥ योगैश्वर्येणबालांस्तान्दर्शयित्वाततोययौ १८ अयोध्यावासिनःसर्वेबालकान्पुनरागतान् ॥ दृष्ट्वाविसिस्मिरेराजन्राजाचाप्यन्वतप्यत १९ अंशुमांश्चोदितोराज्ञातुरंगान्वेषणेययौ ॥ पितृव्यखातानुपथंभस्मापिददृशेहयम् २० तत्रासीनंमुनिंवीक्ष्यकपिलाख्यमधोक्षजम् ॥ अस्तौत्समाहितमनाःप्रांजलिःप्रणतोमहान् २१ नपश्यतित्वांपरमात्मनोऽजनोनबुद्ध्यतेद्यापिसमाधियुक्तिभिः ॥ कुतोपरेतस्यमनःशरीरविसर्गसृष्टावयवप्रकाशाः २२ येदेहभाजस्त्रिगुणप्रधानागुणान्विपश्यंत्युतवातमश्च ॥ यन्माययामोहितचेतसस्तेविदुःस्वसंस्थंनबहिःप्रकाशाः २३

नपश्यतीति । रूपस्यनानोपायविशारदज्ञानस्यपरमात्मनस्तवतत्त्वंनबुद्ध्यतेइतिवा । एकस्याभावेप्यन्यस्यसंभवःकिंनस्यात्तथादृष्टत्वादित्याशंक्यतेतरविषयोयंन्यायोनपरमात्मविषयइतिभावेनाह कुतइति । अपरेविरिंचादितरेसमाधियुक्तिरहिताः कुतोहेतोःपश्यंतिजानंति दर्शनादिसद्भावेनकिमपिलिंगमित्यर्थः । अनेनचोद्यंकथंपरिहृतमिमितितत्राह तस्येति तस्यविरिंचस्यमनसः शरीराद्यविसर्गः विशिष्टासृष्टिर्येषांमरीच्यादीनांतेमनःशरीरविसर्गाःतैःसृष्टेषुशरीरावयवेषुश्रोत्रादिषुप्रकाशोअभिमानित्वेनस्थितिलक्षणोयेषांदिक्सूर्यादीनांतेमनःशरीरविसर्गसृष्टावयवप्रकाशाः अनेनइंद्रादयोमरीच्यादयःउभयेपिप्रत्युक्ताः अत्रजनोनपश्यतिनबुद्ध्यतेइत्यंगीकारेकुतोपरेइत्येतद्गतार्थत्वेनासंगतंस्यादितिबहुवचनमेव ।विशिष्यतेइति पदच्छेदेनाविरिंचएवग्राह्यः २२ येदेहभाजःशरीरिणस्तेत्रिगुणप्रधानाः सत्वप्रधानारजःप्रधानास्तमःप्रधानाइतित्रिविधाः । तत्ररजःप्रधानाःराजसामानुषाःत्रिगुणप्रधानाःधर्मार्थकामपरायणाःगुणान्सर्गादीनेवपश्यंतिनमोक्षम् तमःप्रधानास्तामसाःअसुराःयस्यहरेर्माययाबंधशक्त्यामोहितचेतसःअन्यथाज्ञानपूर्णबुद्धयःतमोवाअंधंतमएवविशिष्टंपश्यंतिअनुभवंति तत्रनिमित्तमाह तइतितेस्वसंस्थंस्वहृदिस्थितंविष्णुंनविदुरितियत्तस्मादितिशेषःतर्ह्यचेतनाःकिंतेइतिनेत्याह बहिरिति बहिर्देहादावेवप्रकाशोयेषांतेतथाअनात्मज्ञानिनइत्यर्थःआत्मैवमहेप्यइतिश्रुतेःज्ञानाश्रयत्वेनचेतनत्वेपियथार्थज्ञानंनास्तीतिभावः २३

धेसत्वप्रधानाःसात्विकप्रकृतयः तैःसनंदनाद्यैर्मुनिभिर्विभाव्यंउपास्यंतंतमचोग्येभ्यस्तत्फलदातारंत्वामहंकथंपरिभावयामि चिंतयामिचिंतनेकानुपपत्तिरितितत्राह विमूढइतिसामान्यज्ञानेवस्तुनिवि
शेषजिज्ञासासंज्ञायदीति मम्तुतदेवनास्त्यतस्त्वद्विषयज्ञानाभावएवानुपपत्तिरित्यर्थःसनंदनादीनामपिदेहभाक्त्वाविशेषात्तत्परिभावनाकथंस्यादितितत्राहप्रध्वस्तेतिप्रध्वस्तोमायामयःप्रकृतिहेतुकःभे
दमोहःअनात्मन्यात्मत्वमोहोयैस्तेतथातैःनिरस्तमिथ्याज्ञानैरित्यर्थःअनेनदेहभाक्त्वेपिविशेषोस्तीतिदर्शितं कार्यतेह्यवशःकर्मसर्वःप्रकृतिजैर्गुणैरितिस्मृतिः २४ त्वांनमामहइत्यन्वयःत्वामितिकिंशति
तत्राह पुरुषमिति तर्हिदेवदत्तवच्चिरंतनःकश्चिदयंस्यादितिनेत्याह अनामरूपमिति प्राकृतनामादिरहितम् तत्कुतइतितत्राहप्रशांतेतिप्रशांतानिउपरतानिमायागुणाःसत्वादयःकर्माणितन्निमित्तव्यापारो
लिंगंशरीरंयस्यसतथा तत्कारणत्वेनमृद्धदभिन्नत्वेएतत्कथंघटतइतितत्राह सदितिसतोब्रह्मणअसतःपरमाण्वादेः विमुक्तंभिन्नंरुक्मवर्णमितिश्रुतेःशरीरत्वेननामरूपदर्शनात्तदभावकथनंकथमिति
तत्राहज्ञानेतिलोकानुग्रहार्थंशरीरग्रहणं नतुकर्मनिमित्तंअतएवानित्यदुःखाभावः २५ त्रिविधानांजीवानांस्वभावाभिभवोनास्तीतिदर्शनाय मानुषस्वभावमाह यन्माययेति यस्यहरेर्मायया प्रकृत्याइच्छया

तंत्वामहंज्ञानघनस्वभावंप्रध्वस्तमायामयभेदमोहैः ॥ सनंदनाद्यैर्मुनिभिर्विभाव्यंकथंविमूढःपरिभावयामि २४ प्रशांतमायागुणकर्मलिंगमनामरूपं
सदसद्विमुक्तम् ॥ ज्ञानोपदेशायगृहीतलिंगंनमामहेत्वांपुरुषंपुराणम् २५ यन्मायारचितेलोकेवस्तुबुद्ध्यागृहादिषु ॥ भ्रमंतिकामलोभेर्ष्यामोहावि
भ्रांतचेतसः २६ अद्यनःसर्वभूतात्मन्कामकर्मेंद्रियाशयः ॥ मोहपाशोदृढश्छिन्नोभगवंस्तवदर्शनात् २७ श्रीशुकउवाच ॥ इत्थंगीतानुभावस्तंभ
गवान्कपिलोमुनिः ॥ अंशुमंतमुवाचेदमनुगृह्यधियानृप २८ श्रीभगवानुवाच ॥ अश्वोयंनीयतांवत्सपितामहपशुस्तव ॥ इमेचपितरोदग्धागंगां
भोर्हंतिनेतरत् २९ तंपरिक्रम्यशिरसाप्रसाद्यहयमानयत् ॥ सगरस्तेनपशुनाक्रतुशेषंसमापयत् ३० राज्यमंशुमतेन्यस्यनिःस्पृहोमुक्तबंधनः ॥
और्वोपदिष्टमार्गेणलेभेगतिमनुत्तमाम् ३१ अंशुमांश्चतपस्तेपेगंगागमनकाम्यया ॥ कालंमहांतंनाशक्नोत्ततःकालेनसंस्थितः ३२ दिलीपस्तत्सुतस्त
द्वदशक्तःकालमेयिवान् ॥ भगीरथस्तस्यपुत्रस्तेपेससुमहत्तपः ३३ दर्शयामासतंदेवीप्रसन्नावरदास्मिते ॥ इत्युक्तःस्वमभिप्रायंशशंसावनतोनृपम्
३४ गंगोवाच ॥ कोपिधारयतावेगंपतंत्यामेमहीतले ॥ अन्यथाभूतलंभित्वानृपयास्येरसातलम् ३५ किंचाहंदुर्गतिंयास्येनरामय्यामृजंत्यघ
म् ॥ मृजामितदघंकुत्रराजंस्तत्रविचिंत्यताम् ३६

वारचितेनिर्मितेलोकेभूम्यादौरचितगृहादिषुवस्तुबुद्ध्याऽनश्वराणीति मनसाभ्रमंतिपरिवर्तंतेकेमानुषाइतिशेषःनिमित्तमाह कामेतिकामोविषयाभिलाषः लोभोधर्मादिविषयार्थत्यागानिच्छाईर्ष्याअक्षमा
मोहोवैचित्यंएतैर्विभ्रांतंचेतोयेषांतेतथाअनेनान्यद्द्वयंव्याख्यातम् २६ उपसंहरतिअद्येति अद्यनोस्माकंपुत्रादिषुदृढोमोहपाशः आज्ञानहेतुकःस्नेहपाशश्छिन्नइत्यर्थःकामकर्मेंद्रियेष्वाशेतइतिकाम
कर्मेंद्रियाशयः २७ २८ अर्हंतिअपेक्षंते २९ ३० ३१ महदपराधपंकप्रक्षालनेनात्मजनोद्धारायमहांतंकालंतपस्तेपइत्यन्वयः संस्थितोमृतः ३२ कालमेयिवान्मरणंप्राप्तः ३३ प्रसन्नादेवीतेवरदास्मी
तिनिगद्यस्वात्मानंतमुद्दिश्यप्रदर्शयामास ३४ ३५ किंचरसातलप्रवेशलक्षणानर्थएवनअन्योप्यस्तीत्याशयेनाह किंचेति कुतोनरकप्राप्तिरितितत्राह नराइति पापिनोनराःस्नानादिनामय्यघमामृजंति
शोधयंतिपापंनिक्षिप्यस्वयंशुद्धाभवंति हेराजन्तदघमृजामिशोधयामिकेतिशेषः क्वनिक्षिप्यशुद्धाभवामिअत्रास्मिन्नर्थेविविच्यतांनराणामघसंहर्त्र्यहंमदघसंहर्ताकइतिविवेकःक्रियतामित्यन्वयः ॥३६॥

SGDF Digital Foundation

उत्तरमाह साधवइति शमदमादिलक्षणसंपन्नाःसाधवोतएवानिराशिषःस्वर्गादिसुखलक्षणाशारहिताः कुतइतितत्राह ब्रह्मिष्ठाइति इष्ठन्प्रत्ययांतंचैतच्च ब्रह्मणिपूर्णाभगवद्भक्त्येतिशेषः अमीआतिशयेनब्र ह्मपूर्णाःब्रह्मिष्ठाःब्रह्मण्येवस्थिताइत्ययंछांदसः तथात्वेब्रह्मस्थाइतिस्यात्तस्मादयमिष्ठन्नतस्तमनुसृत्यैवंकृतं लोकपावनाएवंविधाःयेस्वहृदाहरिंप्राप्तास्तेअंगसंगात्पादप्रक्षालनादिनाहस्ताद्यंगसंबंधात्पापिना मघंहरंतीतिशेषः तेषांस्वहृदिस्थितहरिसान्निध्यात्पापंनास्त्येव तर्त्किवक्तव्यमनवरतपद्मनाभपादसरोजनिजवासायाइत्यर्थः ३७ द्वितीयंप्रश्नंपरिहृत्यप्रथमंपरिहरति धारयिष्यतीति शरीरिणामात्मा हंकाररूपेणस्वरूपभूतइव शाटीकंथागुणितद्विपुटिकावा ३८ तथाल्पीयसाकालेन शिवआशुअतुष्यतेति ३९ राज्ञाभिहितः शिवः ४० ४१ प्रयांतंभगीरथंअनुधावतीपृष्ठतःआयांती ४२ देहभस्मभिः

राजोवाच ॥ साधवोनिराशिषःशांताब्रह्मिष्ठालोकपावनाः ॥ हरंत्यघंतेंगसंगाद्येप्राप्ताःस्वहृदाहरिम् ३७ धारयिष्यतितेवेगंरुद्रस्त्वात्माशरीरिणाम् ॥ य स्मिन्नोतमिदंप्रोतंविश्वंशाटीवतंतुषु ३८ इत्युक्त्वासनृपोदेवींतपसातोषयच्छिवम् ॥ कालेनाल्पीयसाराजंस्तपसावाश्वतुष्यत ३९ तथेतिराज्ञाभिहितः सर्वलोकहितःशिवः ॥ दधारावहितोगंगांपादपूतजलांहरेः ४० भगीरथोपिराजर्षिर्निन्येभुवनपावनीम् ॥ यत्रस्वपितृणांदेहाभस्मीभूताःस्मशेरते ४१ रथे नवायुवेगेनप्रयांतमनुधावती ॥ देशान्पुनंतीनिर्दग्धानसिंचत्सगरात्मजान् ४२ यज्जलस्पर्शमात्रेणब्रह्मदंडहताअपि ॥ सगरात्मजादिवंजग्मुःकेवलंदेह भस्मभिः ४३ भस्मीभूतांगसंगेनस्वर्याताःसगरात्मजाः ॥ किंपुनःश्रद्धयादेवींयेसेवंतेधृतव्रताः ४४ नह्येतत्परमाश्चर्यंस्वर्धुन्यायदिहोदितम् ॥ अनंतचर णांभोजप्रसूतायाभवच्छिदः ४५ सन्निवेश्यमनोयस्मिञ्छ्रद्धयामुनयोमलाः ॥ त्रैगुण्यंदुस्त्यजंहित्वासद्योयातास्तदात्मताम् ४६ श्रुतोभगीरथाज्जज्ञेतस्य नाभोवरोभवत् ॥ सिंधुद्वीपस्ततस्तस्मादयुतायुस्ततोभवत् ४७ ऋतुपर्णोनलसखोयोश्वविद्यामयान्नलात् ॥ दत्वाक्षहृदयंतस्मैसर्वकामस्तुतत्सुतः ४८ ततःसुदासस्तत्पुत्रोमदयंतीपतिर्नृपः ॥ आहुर्मित्रसहंयंवैकल्माषांघ्रिमुतक्वचित् ४९ वसिष्ठशापाद्रक्षोभूदनपत्यःस्वकर्मणा ५० राजोवाच ॥ किंन्निमि त्तोगुरोःशापःसौदासस्यमहात्मनः ॥ एतद्वेदितुमिच्छामःकथ्यतांनरहोयदि ५१ श्रीशुकउवाच ॥ सौदासोमृगयांकिंचिच्चरन्रक्षोजघानह ॥ शुशोच भ्रातरंसोथगतःप्रतिचिकीर्षया ५२ सचिंतयन्नघंराज्ञःसूदरूपधरोगृहे ॥ गुरवेभोक्तुकामायपक्त्वानिन्येनरामिषम् ५३

सार्कं ४३ भस्मीकृतांगस्यस्वर्धुन्यासंगेन ४४ श्रीनारायणचरणसंगलब्धमेवास्यामाहात्म्यंनान्यतोतोनैतच्चित्रमित्याह नहीति इहसगरात्मजकथाप्रसंगेगंगामाहात्म्यमुदितमतएवभवच्छिदःसंसार च्छेत्र्याःजन्मच्छेत्र्याघा भवोभद्रेहरेर्माप्तौसत्तासंसारजन्मस्विति ४५ संसारच्छेदनमाहात्म्यंश्रीहरिनिष्ठंगंगायांउपचारइत्याशयवानाह सन्निवेश्येति तदात्मतांतत्सायुज्यलक्षणांमुक्तिंतत्स्वामिकतांवा ४६ एवंभगीरथस्यगंगानयनादिमाहात्म्यमुक्त्वातत्संततिंकथयति श्रुतइति तस्यश्रुतस्यनाभस्यवरःसुतः ततःअयुतायोः ४७ ऋतुपर्णः अयात्मास्रवान्तत्सुतःऋतुपर्णसुतः ४८ पंसुदासपुत्रं ४९ ५० ५१ रक्षोराक्षसं मृतंभ्रातरंप्रतिचिकीर्षयाभ्रातृहंतृहननलक्षणप्रतिकारेच्छया ५२ सूदरूपधरःपाचकवेषधरःनरामिषंनरमांसं ५३

SGDF
Sri Gargeshwari Devi Foundation

एवंविधः ५४ रक्षःकृतंराक्षसकृतं ५५ रुशतीःक्रूराःमंत्रितत्वात् रुषरिषहिंसायांहिंसयंतीर्वा रुशशब्दे हतंचिकीर्षामइतिशब्दयंतीर्वा माधमासेरर्टत्यापइतिवचनात् ५६ कल्माषतांवनमाषवर्णवत्तां व्यवायकालेसुरतसमये ५७ द्विजपत्नीराक्षसस्यकृपाजननायावध्यत्वेचानेकानिकारणान्याह नभवानित्यादिना ५८ ५९ ६० ६१ ६२ भ्रूणस्यस्वस्यस्वयमेवपुत्रस्य ब्रह्मवादिनःब्रह्मज्ञानिनःषडंगवेदाध्यायिनोवा ६३ बभ्रोःसौरभेय्याःमाहेयीसौरभेयीचबभ्रुःस्यात्कृपकांक्षिणीत्यभिधानं ६४ येनपत्या मृतकंप्राणरहितशरीरंप्राणमंतरेण ६५ ६६ ६७ हेअकृतप्रज्ञआशिक्षितबुद्धे तवमृत्युरेवंगर्भा

परिवेष्यमाणंभगवान्विलोक्याभक्ष्यमंजसा॥राजानमशपत्क्रुद्धोरक्षोह्येवंभविष्यसि ५४ रक्षःकृतंतद्विदित्वाचक्रेद्वादशवार्षिकम् ॥ सोप्यपोंजलिनादायगुरुंशप्तुंसमुद्यतः ५५ वारितोमदयंत्यापोरुशतीःपादयोर्जहौ ॥ दिशःखमवनींसर्वांपश्यन्जीवमयींनृपः ५६ राक्षसंभावमापन्नःपादेकल्माषतांगतः ॥ व्यवायकालेददृशेवनौकौदंपतीद्विजौ ५७ क्षुधार्तोजगृहेविप्रंतत्पत्न्याहाकृतार्थवत् ॥ नभवान्राक्षसःसाक्षादिक्ष्वाकूणांमहारथः ५८ मदयंत्याःपतिर्वीरनाधर्मंकर्तुमर्हसि ॥ देहिमेपत्यकामायास्त्वकृतार्थंपतिंद्विजम् ५९ देहोयंमानुषोराजन्पुरुषस्याखिलार्थदः ॥ तस्मादस्यवधोवीरसर्वार्थवधउच्यते ६० एषहिब्राह्मणोविद्वांस्तपःशीलगुणान्वितः ॥ आरिराधयिषुर्ब्रह्ममहापुरुषसंज्ञितम् ६१ सर्वभूतात्मभावेनभूतेष्वंतर्हितंगुणैः ॥ सोयंब्रह्मर्षिवर्यस्तेराजर्षिप्रवराद्विभो ६२ कथमर्हतिधर्मज्ञवधंपितुरिवात्मजः॥तस्यसाधोरपापस्यभ्रूणस्यब्रह्मवादिनः ६३ कथंवधंयथाबभ्रोर्मन्यतेसंमतोभवान् यद्ययंक्रियतेभक्ष्यस्तर्हिमांखादपूर्वतः ६४ नजीविष्येविनायेनक्षणंचमृतकंयथा ॥ एवंकरुणभाषिण्याविलपंत्याअनाथवत् ६५ व्याघ्रःपशुमिवाखादत्सौदासःशापमोहितः ॥ ब्राह्मणीवीक्ष्यभर्तारंपुरुषादेनभक्षितम् ६६ शोचंत्यात्मानमुर्वीशमशपत्कुपितासती ॥ यस्मान्मेभक्षितःपापकामार्तायाःपतिस्त्वया ६७ तवापिमृत्युराधानादकृतप्रज्ञदर्शितः ॥ एवंमित्रसहंशप्त्वापतिलोकपरायणा ६८ तदस्थीनिसमिद्धेग्नौप्रास्यभर्तुर्गतिंगता ॥ विशापोद्वादशाब्दांतेमैथुनायसमुद्यतः ६९ विज्ञायब्राह्मणीशापंमहिष्यासनिवारितः ॥ ततऊर्ध्वंसतत्याजस्त्रीसुखंकर्मणाप्रजाम् ७० वसिष्ठस्तदनुज्ञातोमदयंत्यांप्रजामधात् ॥ सावैसप्तसमागर्भमबिभ्रन्नव्यजायत ७१ जघ्नेऽश्मनोदरंतस्मात्सोऽश्मकस्तेनकथ्यते॥ अश्मकान्मूलकोजज्ञेयःस्त्रीभिःपरिरक्षितः ७२ नारीकवचइत्युक्तोनिःक्षत्रेमूलकोभवत् ॥ ततोदशरथस्तस्मात्पुत्रोएलबिलिःस्मृतः ७३ राजाविश्वसहोयस्यखट्वांगश्चक्रवर्त्यभूत् ॥ योदेवैरर्थितोदैत्यानवधीद्युधिदुर्जयान् ७४

धानसमयेदर्शितोभवेदाधानादतर्कितात्कालादितिशेषः ६८ प्रास्यनिक्षिप्य ६९ ब्राह्मण्याःशापंविज्ञायसमित्रसहःस्त्रीसुखंत्रियंदूरीकृत्य कर्मणामैथुनलक्षणेन प्रजांसंततिंतत्याज ७० तर्हितस्यकेनविधिनापुत्रोजातइतितत्राह वसिष्ठइति तेनसौदासेनअनुज्ञातः मद्भार्यायांपुत्रमुत्पादयेति समाःसंवत्सरान् ७१ ७२ निःक्षत्रेपरशुरामेणदुष्टक्षत्रियसंहारेकृतेसति ७३ खट्वांगोदेवान्विहत्यस्वपुरंगत्वायुर्मुहूर्तावधिकंज्ञात्वैवंमनःसंदधे ७४

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

कथंतदितितत्राह नमइति । कुलदैवात् ब्राह्मणकुलात् मेप्राणादयोनातिवल्लभाइत्यन्वयः ७५ मह्यंममर्मतिः ७६ वस्त्वप्रतिहतम् ७७ भूतभावनस्यहरेर्भावनात् उपासनादन्यत्त्वंमंकर्ममोक्षसाधनत्वे
ननवृणेअविक्षिप्तेंद्रियधियः ७८ आत्मानंहरिम् ७९ किमनेनबहुनोक्तेनाप्येवंममसिद्धांतइतिसंदधाति अथेति । अथाहंतंश्रीहरिंप्रपद्यइत्यन्वयः । किंकृत्वाईशस्यहरेर्मायया विरचितै: पृथिव्यादिपंचभूते
रचितेषुगुणेषुदेहेंद्रियादिषुगंधर्वपुरोपमेषुनश्वरेषुआत्मानिमनासिप्रकृत्यास्वतएवरूढंसंगंस्नेहलक्षणंपाशंहित्वा । त्यागेसाधनमाह विश्वभर्तुरिति । भावेनभक्त्या ८० सर्वस्मादन्यस्यहरेर्भावत्वमेकत्वविषयम
ज्ञानंहित्वास्वंभावंस्वतंत्रंभावंस्थितः ८१ भावशब्दस्यलीलाद्यनेकार्थेषुवृत्तेरत्राविवक्षितःकइतितत्राह यत्तदिति उत्तरलिंगविवक्षयायत्तदिति वेदांतिनोयंभावंपरंब्रह्मेतिगृणंति योगिनःसूक्ष्ममिंद्रियागो
चरमाकाशवदितिसंगिरंते केचिदवैदिकाःशून्यनाम्नाकल्पितंजल्पंति नतत्त्वमित्याह अशून्यमिति सात्वताःपांचरात्रिकाः यंभगवान्वासुदेवेतिनाम्नागृणंतितंभावमास्थितइत्यन्वयःब्रह्मविदाप्नोतिपरं

मुहूर्तमायुर्ज्ञात्वैरयस्वपुरंसंदधेमनः ॥ नमेब्रह्मकुलात्प्राणाःकुलदैवान्नचात्मजाः ७५ नश्रियोनमहीराज्यंनदाराश्चातिवल्लभाः ॥ नबाल्येपिमतिर्मह्यम
धर्मेरमतेक्वचित् ७६ नापश्यमुत्तमश्लोकादन्यत्किंचनवस्त्वहम् ॥ देवैःकामवरोदत्तोमह्यंत्रिभुवनेश्वरैः ७७ नवृणेह्यवमंकर्मभूतभावनभावनात् ॥ येऽ
विक्षिप्तेंद्रियधियोदेवास्तेस्वहृदिस्थितम् ७८ नविंदंतिप्रियंशश्वदात्मानंकिमुतापरे ७९ अथेशमायारचितेषुसंगंगुणेषुगंधर्वपुरोपमेषु ॥ रूढंप्रकृत्या
त्मनिविश्वभर्तुर्भावेनहित्वातमहंप्रपद्ये ८० इतिव्यवसितोबुद्ध्यानारायणगृहीतया ॥ हित्वान्यभावमज्ञानंततःस्वंभावमाश्रितः ८१ यत्तद्ब्रह्मपरंसू
क्ष्ममशून्यंशून्यकल्पितम् ॥ भगवान्वासुदेवेतियंगृणंतिहिसात्वताः ८२ खट्वांगाद्दीर्घबाहुश्चरघुस्तस्मात्पृथुश्रवाः ॥ अजस्तस्मान्महाराजस्तस्माद्दश
रथोभवत् ८३ तस्यापिभगवानेषसाक्षाद्ब्रह्ममयोहरिः ॥ अंशांशेन चतुर्धागात्पुत्रत्वंप्रार्थितःसुरैः ॥ रामलक्ष्मणभरतशत्रुघ्नाश्चेतिसंज्ञया ८४ तस्या
नुचरितंराजन्नृषिभिस्तत्त्वदर्शिभिः ॥ श्रुतंहिवर्णितंभूरित्वयासीतापतेर्मुहुः ८५ गुर्वर्थेत्यक्तराज्योव्यचरदनुवनंपद्मपद्भ्यांप्रियायाःपाणिस्पर्शाक्षमाभ्यां
मृजितपथिरुजोयोहरींद्रानुजाभ्याम् ॥ वैरूप्याच्छूर्पणख्याःप्रियविरहरुषारोपितभ्रूविजृंभःत्रस्ताब्धिर्बद्धसेतुःखलदवदहनःकोसलेंद्रोवतीर्णः ८६ विश्वा
मित्राध्वरेयेनमारीच्याद्यानिशाचराः ॥ पश्यतोलक्ष्मणस्यैवहतानैर्ऋतपुंगवाः ८७ योलोकवीरसमितौधनुरैशमुग्रंसीतास्वयंवरमुखेत्रिशतोपनेयम् ॥
आदायबालगजलीलइवेक्षुयष्टिंसज्जीकृतंनृपविकृष्यबभंजमध्ये ८८

तस्यांतेसुषिरंसूक्ष्मंब्रह्मेतिपरमात्मेतिभगवानितिशब्द्यतेइत्यादेःशून्यंतत्त्वमबाध्यमितिच ८२ ८३ ब्रह्ममयःवेदमुख्यार्थभूतःस्वयमंशेन लक्ष्मणादिषुअंशांशेन ८४ तत्वदर्शिभिःऋषिभिःवर्णितंतस्यसीता
पतेर्भूरिफलतोमहत्तरमनुचरितम् ८५ त्वयापुनःपुनःश्रुतमपिशृणुष्वेत्याशयेनाह गुर्वर्थइति गुर्वर्थेपित्रर्थे पद्मपद्भ्यांपद्मोपमचरणाभ्यांमृजितपथिरुजःमार्जितमार्गक्लेशःहरींद्रानुजाभ्यांसुग्रीवलक्ष्मणाभ्यां
वैरूप्यान्नासिकाच्छेदलक्षणात्प्रियायाःसीतायाःविरहोद्भूतरुषाआरोपितभ्रूविजृंभःउद्भ्रामितभ्रूभंगःलंकायांहनुमतः आविर्भावंश्रुत्वाखलाएवदवःखलदवःतस्यखलदवस्यदाहेदहनेोग्निः दवोदावोवनारण्यव
न्होरितिपादवः एवंविधोभगवान्कोसलेंद्रनाम्नाभुव्यवतीर्णइत्यन्वयः अवतान्नइतिकेचित्पठंति ८६ एकपद्येनसूत्रवत्संक्षिप्तरामचरितमादितएवाकिंचित्प्रपंचयति विश्वामित्रेति येनैव ८७ लोकेयेवी
रास्तेषांसमितौसभायांईशस्यशिवस्यविद्यमानंत्रिशतैरनेकैःपुरुषैःउपनेयंसमीपंआनेतुंयोग्यंसज्जीकृतंज्ययासहितंकृतम् ८८

SGDF
Sri Gangeshwari Digital Foundation

उरसिअभिलभ्यमानांप्राप्नमानांआत्मनःस्वस्यरूपादिभिरनुरूपायासीताभिधाश्रीर्लक्ष्मीस्तांजित्वाप्राप्यस्वार्जितइतिवत् मार्गेव्रजन्रामोहतराजबीजांनिर्मूलितक्षत्रसंततिंमहींकृतवतोभृगुपतेःपरशुराम
स्यप्ररूढं । दर्पउन्नतमदंव्यनयदपनीतवानित्यन्वयः८९ योरामःसत्याख्यपाशेनपरिवीतस्यपरिवेष्टितस्यपितुर्निदेशमाज्ञांशिरसापिपितृसंभावानार्थंजगृहइत्यन्वयः अपिर्जुगुप्सितार्थोवा। जुगुप्सायांकिं
नित्तमित्यतउक्तं स्त्रैणस्येति । स्त्रीजितस्यसभार्यइत्यनेनतस्याअपिबहुमानातिशयंसूचयतिअसूनिवेत्यनेनराज्यलक्ष्म्यादीनांअशक्यत्याज्यतांदर्शयति । मुक्तसंगइत्यनेनाऽसंगोह्ययंपुरुषइतिश्रुति
सिद्धनित्यासंगतांदर्शयति अधिवासंअयोध्याम् ९० रक्षस्वसुःशूर्पणख्याःरूपंव्यकृत कर्णनासिकाच्छेदनलक्षणविकारंकारितवान् अटमानःवनइतिशेषः ९१ शूर्पणखीमुखात्सीतायाःसौंदर्यादिवि
षयकथायाः श्रवणेनदीपितःप्रज्वलितोहृच्छयः कामोयस्यसतथातेनदशकंधरेणरावणेन सृष्टंप्रतिपाद्यप्रेषितं उत्सर्जनंविसर्जने विश्राणनंवितरणंस्पर्शनंप्रतिपादनमित्यभिधानं कृतैणवपुषा
विरचितमृगाकारेणाश्रमतःसमीपेविचरंतंविलोक्यसीतयाप्रकृष्टः उल्लिखितोभेदितोवशीकृतइतियावत् आश्रमतोपकृष्ट दूरंनीतोरामोविशिखेनमारीचंआशुजघ्नइत्यन्वयः । उग्रोनरसिंहोहिरण्यकाशि
पुनामानंअरिं उग्रोजज्ञेवीर्यायस्वधावानितिश्रुतिः रुद्रोंधकाख्यंरिपुंवाउग्रः कपर्दीश्रीकंठःशितिकंठःकपालभृदित्याभिधानं ९२ निर्ऋत्यादिराक्षसविवक्षयारक्षोधमेनरावणेनाविपिनेवृकवत्स्थितेन । वृ

जित्वानुरूपगुणशीलवयोनुरूपांसीताभिधांश्रियमुरस्यभिलभ्यमानाम् ॥ मार्गेव्रजन्भृगुपतेर्व्यनयत्प्ररूढंदर्पंमहींकृतवतोहतराजबीजाम् ८९ यःसत्य
पाशपरिवीतपितुर्निदेशंस्त्रैणस्यचापिशिरसाजगृहेसभार्यः ॥ राज्यश्रियंप्रणयिनःसुहृदोधिवासंत्यक्त्वाययौवनमसूनिवमुक्तसंगः ९० रक्षःस्वसुर्व्यकृतरू
पमशुद्धबुद्धेस्तस्याःखरत्रिशिरदूषणमुख्यबंधून् ॥ जघ्नेचतुर्दशसहस्रमवारणीयकोदंडपाणिरटमानउवासकृच्छ्रम् ९१ सीताकथाश्रवणदीपितहृच्छये
नसृष्टंविलोक्यनृपतेदशकंधरेण ॥ जघ्नेकृतैणवपुषाश्रमतोप्रकृष्टोमारीचमाशुविशिखेनयथारिमुग्रः ९२ रक्षोधमेनवृकवद्विपिनेसमक्षंवैदेहराजदुहित
र्यपियापितायाम् ॥ भ्रात्रावनेकृपणवत्प्रिययावियुक्तःस्त्रीसंगिनामितिरतिंप्रथयंश्चचार ९३ यद्रोषतीव्रपरिवृत्तकटाक्षपातसंभ्रांतनक्रमकरोभयगीर्णघो
षः ॥ सिंधुःशिरस्यर्हणंपरिगृह्यरूपीपादारविंदमुपगम्यबभाषएतत् ९४

णोत्यावृणोत्यात्मानमितिवेषांतरेणास्थितेनेत्यर्थःअसमक्षमप्रत्यक्षंरामस्येतिशेषः वैदेहराजदुहितरि सीतायामपयापितायामपनीतायां अवनेनियुंक्तेनभ्रात्रालक्ष्मणेनरहितायामितिशेषः प्रिययासीत
यावियुक्त लोकदृष्ट्येतिशेषः। स्त्रीसंगिनांरतिमितीत्थंप्रथयन्प्रख्यापयन्चचार अनेनविटजनशिक्षणार्थमेवंदर्शितामितिज्ञायतेप्रथयन्नित्युक्तेः । किमर्थमेवंकल्पनातत्स्वभावानुभवात्किंन स्यादितिचेन्नानि
त्यपूर्णसुखज्ञानस्वरूपोसौयतोविभुः । ततोस्यरामइत्याख्यातस्यदुःखंकुतोण्वपि । तथापिलोकशिक्षार्थंमदुःखोदुःखवार्तिवत् । अंतर्हितांलोकदृष्ट्यासीतामासीत्स्मरन्निवेतिस्मृतिविरोधात् प्रिययावियुक्तत्व
दर्शनमपिलोकदृष्ट्यपेक्षयेतिज्ञातव्यं तत्कुतोवगतमितिचेज्ज्ञानार्थंपुनर्नित्यसंबंधंस्वात्मनःश्रिया । अयोध्यायाविनिर्गच्छन्सर्वलोकस्यचेश्वरः । प्रत्यक्षंतुश्रियासार्धंजगामानादिरव्ययइतिस्मृत्याज्ञात
व्यं । एवमन्यत्रापिप्रमाणसामर्थ्यात्सर्वत्राप्यनुसंधेयोऽन्यर्थइतिविशदंसमस्तं ९३ इतोपिश्रीरामःसाक्षान्नारायणावतारएवनदेवदत्ताद्यन्यसमःतस्यप्रियावियोगादिनादुःखप्रकटनमसुरजनमोहनायमा
नुषावतारदेवताजनशिक्षणायचेत्येतदत्रत्यैःश्लोकैरेवज्ञातुंसुशकमित्याशयेनतन्माहात्म्यंप्रकटयति यद्रोषेतियस्यरामस्यरोषेणतीव्रपरिवृत्तश्चकटाक्षः । यद्रोषतीव्रपरिवृत्तकटाक्षस्तस्यपातेनलक्षवेधवद्वि
षयीकरणेनसंभ्रांताइवस्वतोऽनवस्थितानक्राश्चमकराश्चयस्मिन्सतथाभयेनगीर्णोनष्टोघोषोयस्मिन्सतथाअतएवतूष्णींस्थितइत्यर्थः। अर्हणमर्घ्यपाद्यादिपूजासाधनंरूपीकरचरणादिविशिष्टावयवोपेतः९४

SGDF

जडवदचेतनवद्धीर्येषांतेत्तथाज्ञानपूर्वप्रवृत्तिशून्याइत्यर्थः । जडाधाराइत्यार्थोपिग्राह्यः अनेनतावदेवास्मत्तःप्रयोजनमितिसूचयति । वेदांतेजगत्कारणस्यब्रह्मत्वंनिरणायिरामस्यतदभावात्त्त्वंकथमि
तिचेत्तदस्याप्यस्तीत्याह त्वमिति । यस्त्वंसत्वगुणात्सुरगणान् । अस्राक्षीःरजोगुणात्प्रजेशान्मनुष्यानसृजः । मन्योस्तमोगुणाच्चभूतपतयःभूतपतीन्ब्रह्मराक्षसादिलक्षणासुरान्उदभावयःसपरमा
णवादिमहत्तत्वांतजगतःकर्ताभवान्नान्यः । गुणैःप्रवर्तमानस्यगुणनिमित्ताभिभवोनाशंकनीयः गुणानांतदधीनत्वादित्याशयेनाह गुणेशइति क्रोधस्यतमःकार्यत्वात्तेनतल्लक्षयति ९५ पथावमेहो
विष्ठ.शरीरान्निर्गताशुनामुपयोगायभवति । तथायमपिविश्रवसोदेहान्निर्गतत्वेनावमेहस्थानीयस्त्वच्छरानिर्भिन्नहृदयः । शुनामशनायस्यादित्यतोविश्रवसोवमेहमित्युक्तं । त्रैलोक्यस्यरोदनकरण
त्वात्त्रैलोक्यरावणं हेवीरइहमयिवितत्यैविस्ताराय यंसेतुं ९६ विविधाद्रिकूटैर्नानाविधपर्वतशृंगैःकपींद्राणांकरैःकंपितानिभूरुहाणांवृक्षाणांअंगानिशाखोपशाखालक्षणानियेषुतानितथातैः ९७ य
दासालंकारामेणाविष्टातदागजकुलैर्घूर्णाह्रदिनीवघूर्णाभूदितिशेषः । विहरंत्यास्मिन्निविविहारंक्रीडास्थानं कोष्ठमंतर्गृहंसद्वारंसभाद्वारंप्रशस्तसाधारणद्वारंवा । गोपुरंपुरद्वारं सदःसभास्थानंवलभी

तंत्वावयंजडधियोनविदामभूमन्कूटस्थमादिपुरुषंजगतामधीशम् ॥ त्वंसत्वतःसुरगणान्रजसःप्रजेशान्मन्योश्चभूतपतयःसभवान्गुणेशः ९५ कामं
प्रयाहिजहिविश्रवसोवमेहंत्रैलोक्यरावणमवाप्नुहिवीरपत्नीम् ॥ बध्नीहिसेतुमिहतेयशसोवितत्यैगायंतिदिग्विजयिनोयमुपेत्यभूपाः ९६ बध्वोदधौर
घुपतिर्विविधाद्रिकूटैःसेतुंकपींद्रकरकंपितभूरुहांगैः ॥ सुग्रीवनीलहनुमत्प्रमुखैर्नरेंद्रैर्लंकांविभीषणदृशाविशदाशुदग्धाम् ९७ सावानरेंद्रबलरुद्धविहा
रकोष्ठसद्वारगोपुरसदोवलभीविटंका ॥ निर्भज्यमानधिषणध्वजहेमकुंभशृंगाटकागजकुलैर्ह्रदिनीवघूर्णा ९८ रक्षःपतिस्तदवलोक्यनिकुंभकुंभधूम्राक्ष
दुर्मुखसुरांतनरांतकादीन् ॥ पुत्रान्प्रहस्तमतिकायविकंपनादीन्सर्वानुगान्समहिनोदथकुंभकर्णम् ९९ तांयातुधानपृतनामसिशूलचापप्रासर्ष्टिशक्तिशर
तोमरखड्गदुर्गाम् ॥ सुग्रीवलक्ष्मणमरुत्सुतगंधमादनीलांगदर्क्षपनसादिभिरन्वितोपात् १०० तेनीकपारघुपतेरभिपत्यसर्वेद्वंद्वंवरूथमिभपत्तिरथाश्व
योधम् ॥ जघ्नुर्द्रुमैर्गिरिगिदेषुभिरंगदाद्याःसीताभिमर्शहतमंगलरावणेशम् १

गृहाच्छादनांतर्नाली । दारुभिःपरितोनिर्मितागोपानसीतिकीर्त्यते विटंकापक्षिपट्टिका वानरेंद्राणांबलेनसेनयारुद्धाआवारिताः विहारादयोयस्याःसातथा । आच्छादनंस्याद्वलभीगृहाणांगो
पानसीदारुषुवक्रसंस्थानिप्रंबलींकंपटलांतमाहुःकपोतपालींचविटंकसंज्ञामितिहलायुधः । गोपानसीतुवलभीछादनेवक्रदारुणि कपोतपालिकायांतुविटंकंपुंनपुंसकमित्यमरः । निर्भज्यमानावानरेंद्रबले
नर्निर्भिद्यमानाधिषणध्वजाःगृहालंकारहेतवःहेमकुंभाःसुवर्णकलशाःशृंगाटकाःगृहमुखाग्रतोन्नतत्रिशूलांकगृहैकदेशाःयस्यांसातथा । ध्वजोपरिस्थहेमकुंभैर्युक्ताःशृंगाटकाः चतुष्पथावा ९८ तद्वा
नरेंद्रबलकृतंकर्म समहिनोदपातयत् ९९ यारावणेनप्रेरितातांयातुधानपृतनांराक्षससेनाम् १०० रघुपतेस्तेनीकपाःसेनानायकाःवरूथंरथगुप्तिमभिपत्यप्राप्य । इभाश्वपत्त्यश्चरथाश्चाश्वाश्चयोधाश्चय
स्मिन्तदिभपत्तिरथाश्वयोधंद्वंद्वंद्वाभ्यांद्वाभ्यांइभादिभ्यांक्रियमाणंयुद्धंअभ्युपगम्यराक्षसबलंजघ्नुरित्यन्वयः । रथगुप्तिर्वरूथोनाकूबरोनायुगंधरइतियादवः कीदृशंबलंसीताभिमर्शेनसीतापरामर्शेनसी
तायाअपहारणेत्यर्थः । हतंनष्टंमंगलंपुण्यंयस्यसतथा । सचासौरावणःसीताभिमर्शहतमंगलरावणःसएवेशोयस्यतत्तथातत् १

द्युमतितेजोवतिस्वःस्वर्गादवतीर्णेस्यंदनेरथेविभ्राजमानंक्षुरप्रैरर्धचंद्रैःअर्धचंद्रःक्षुरप्रःस्यादिति प्रासःकुंतःऋष्टिःप्रसिद्धाशक्तिःशतमारणीतोमरःलोहमयद्विफलःनिस्त्रिंशःखड्गःपट्टिशःलोहदंडइत्यर्थः श
तघ्नीचतुस्तालालोहकंटकसंचिताकेचित्शतघ्नीमयःकंटकसंछन्नामहाशिलांवदंति भृशुंडीवृत्तायःकलसंचितादारुमयी हस्तिवरोगजत्रासहेतुरष्टमुनयःदेवदंडोश्वत्रासकरोरत्निमात्रःद्रुघनोमुद्गरःतत्रशक्त्या
यत्रंहस्तमुक्तंशरादिकंयंत्रमुक्तंमुक्तामुक्तंनागपाशादिकंअमुक्तंछुरिकादिकमितिचतुर्विधमायुधप्रसंगात्कथितम् २ हेपुरुषादपुरीषराक्षसाधमअपकृष्टंपुरीषंस्यात्विष्ठनिष्ठयूतमस्युतोति असताअप्रशस्तक
र्मणात्वयाकांतासीताममअस्माकमसमक्षंअस्मान्वंचयित्वापहृतेतिपस्तस्मादद्यत्यक्तत्रपस्यनिर्लज्जस्यरक्षस्त्वेनजुगुप्सितस्यतेतवतस्यकर्मणः फलंकर्तुमनेकार्थत्वाद्धातूनांदातुमिच्छामि तवाधुनातल्लंघनम

रक्षःपतिःस्वबलनष्टिमवेक्ष्यरुष्टआरुह्ययानकमथाभिससाररामम्॥ स्वःस्यंदनेद्युमतिमातलिनोपनीतेविभ्राजमानमहनन्निशितैःक्षुरप्रैः२रामस्तमाहपुरुषा
दपुरीषयन्नःकांतासमक्षमसतापहृतास्वयंते ॥ त्यक्तत्रपस्यफलमद्यजुगुप्सितस्यइच्छामिकालइवकर्तुमलंघ्यवीर्यः ३ एवंक्षिपद्धनुषिसंधितमुत्ससर्जबा
णंसवज्रमिवतद्धृदयंबिभेद ॥ सोसृग्वमन्दशमुखैर्न्यपतद्विमानाद्धाहेतिजल्पतिजनेसुकृतीवरक्षः ४ ततोनिष्क्रम्यलंकायायातुधान्यःसहस्रशः ॥ मं
दोदर्यासमंतस्मिन्प्ररुदंत्यउपाद्रवन् ५ स्वान्स्वान्बंधून्परिष्वज्यलक्ष्मणेषुभिरर्दितान् ॥ रुरुदुःसुस्वरंदीनाघ्नंत्यआत्मानमात्मना ६ हाहताःस्मवयंना
थलोकरावणरावण ॥ कंयायाच्छरणंलंकात्वद्विहीनापरार्दिता ७ नवैवेदमहाभागभवान्कामवशंगतः ॥ तेजोनुभावंसीतायायेननीतोदशामिमाम् ८
कृतैषाविधवालंकावयंचकुलनंदन ॥ देहःकृतोन्नंगृध्राणामात्मानरकहेतवे ९ श्रीशुकउवाच ॥ स्वानांविभीषणश्चक्रेकोसलेंद्रानुमोदितः ॥ पितृमेध
विधानेनयदुक्तंसांपरायिकम् १० ततोददर्शभगवानशोकवनिकाश्रमे ॥ क्षामांस्वविरहव्याधेःशिंशपामूलमाश्रिताम् ११ रामःप्रियतमांभार्यांदीनां
वीक्ष्यान्वकंपत ॥ आत्मसंदर्शनाह्लादविकसन्मुखपंकजाम् १२ आरोप्यारुरुहेयानंभ्रातृभ्यांहनुमद्युतः ॥ विभीषणायभगवान्दत्वारक्षोगणेशताम्
१३ लंकामायुश्चकल्पांतंययौतीर्णव्रतःपुरीम् ॥ अवकीर्यमाणःकुसुमैर्लोकपालार्पितैःपथि १४ उपगीयमानचरितःशतधृत्यादिभिर्मुदा ॥ गोमूत्रयावकं
श्रुत्वाभ्रातरंवल्कलांबरम् १५ महाकारुणिकोतप्यज्जटिलंस्थंडिलेशयम् ॥ भरतःप्राप्तमाकर्ण्यपौरामात्यपुरोहितैः १६ पादुकेशिरसिन्यस्यरामंप्रत्युद्य
ताग्रजम् ॥ नंदिग्रामात्स्वशिबिराद्गीतवादित्रनिःस्वनैः १७

शक्यमित्याशयेनाह कालइति कालोंतकःकालोमृत्यौयमइतिपादवः वीर्यपराक्रमेरेतस्यप्रभावमाहात्म्ययोरपीतिसरावणः सुकृतीभुक्तपुण्यःस्वर्गादिव ४ ५ अर्दितान्हिंसितान् अर्दहिंसायां आत्मानंदेहं उ
दरमितियावत् आत्मनादेहेनहस्तेन ६ ७ नीतोयेनत्वंनैववेद ८ वयंचविधवाःकृताःदेहःगृध्राणामात्माजीवोजीवनायकृतः स्वप्रमाणरक्षणेनापिपुण्यंस्यादितितत्राह नरकहेतवइति नरकदुःखानुभवार्थं
भवति ९ पितृमेधविधानेनशवदाहादिविधिना सांपरायिकंपरलोकसुखसाधनं १० क्षामामित्यादिकमसुरमोहनार्थं ११ १२ भ्रातृभ्यांलक्ष्मणविभीषणाभ्यां विभीषणस्यभ्रातृत्वमुपचारः १३ तीर्ण
व्रतःपूर्णवनवासव्रतः १४ शतधृत्यादिभिःब्रह्मादिभिःगोमूत्रेणसहपक्वयावकाहारंभ्रातरंभरतं १५ १६ १७

SGDF
Sri Gurgeshwar Digital Foundation

स्वर्णकक्ष्यैः सुवर्णमयीकक्षपाउदरबंधोयेषांतेतथाते हैमैर्हैमांलंकृतैश्चित्रानानावर्णाध्वजाःयेषांतैः १८ रुक्मसन्नाहैः स्वर्णनिर्मिताःसन्नाहाः कवचानियेषांतैः पुरटंसुवर्णंश्रेणीभिरंगरक्षकैर्भृत्यैर्दासैःपारमेष्ठ्या न्यनर्घत्वेनप्रशस्तानिभांडानिअश्वाभरणानिपिठराद्युपकरणानिच १९ २० २१ ततस्तत्रयेविप्राअभवंस्तेभ्यः २२ उत्तरासंगंउत्तरीयवस्त्रंधुन्वंतःकंपयंतः २३ २४ निषंगंतूणींरंऋक्षराट् जांबवान् २५ २६ २७ २८ गत्वागतान्प्राणानवाप्यतन्वः तनवःयथोत्थिताभवंति तथाविरहशुचः २९ गुरुर्वसिष्ठः ३० ३१ सिंहोपपदमासनम् । ग्रहणेहेतुमाह भ्रात्रेति भ्रात्राभरतेन

ब्रह्मघोषेणचमुहुःपठद्भिर्ब्रह्मवादिभिः ॥ स्वर्णकक्ष्यैर्गजैश्चापिहैमैश्चित्रध्वजैरथैः १८ सदश्वैरुक्मसन्नाहैर्भटैःपुरटवर्मभिः ॥ श्रेणीभिर्वारमुख्याभिर्भृत्यै श्चागात्सदोद्यतैः १९ पारमेष्ठ्यान्युपादायभांडान्युच्चावचानिच ॥ पादयोर्न्यपतत्प्रेम्णाप्रक्लिन्नहृदयेक्षणः २० पादुकेन्यस्यपुरतःप्रांजलिर्बाष्पलो चनः ॥ तमाश्लिष्यदृढंदोर्भ्यांस्नापयन्नेत्रजैर्जलैः २१ रामोलक्ष्मणसीताभ्यांविप्रेभ्योयेर्हत्तमाः ॥ तेभ्यःस्वयंनमश्चक्रेप्रजाभिश्चनमस्कृतः २२ धुन्वंतउत्तरासंगंपतिंवीक्ष्यचिरागतम् ॥ उत्तराःकोसलामाल्यैःकिरंतोननृतुर्मुदा २३ पादुकेभरतोगृह्णाच्चामरव्यजनोत्तमे ॥ विभीषणःससुग्रीवःश्वेत च्छत्रंमरुत्सुतः २४ धनुर्निषंगाच्छत्रुघ्नःसीतातीर्थकमंडलुम् ॥ अबिभ्रदंगदःखड्गंहैमंचर्मर्क्षराड्नृप २५ पुष्पकस्थोनुतःस्त्रीभिःस्तूयमानश्चवंदिभिः ॥ विरेजेभगवान्राजन्ग्रहैश्चंद्रइवोदितः २६ भ्रातृभिर्नंदितःसोपिसोत्सवांप्राविशत्पुरीम् ॥ प्रविश्यराजभवनंगुरुपत्नीश्चमातरम् २७ गुरून्वयस्या वरजान्पूजितःप्रत्यपूजयत् ॥ वैदेहीलक्ष्मणश्चैवयथायोग्यंप्रणेमतुः २८ पुत्रांस्तन्मातरस्तावत्प्राणांस्तन्वइवोत्थिताः ॥ आरोप्यांकेभिषिंचंत्योबा ष्पौघैर्विजहुःशुचः २९ जटानिर्मुच्यविधिवत्कुलवृद्धैःसमंगुरुः ॥ अभिषिंचद्यथैवेंद्रंचतुःसिंधुजलादिभिः ३० एवंकृतशिरःस्नानःसुवासाःसद लंकृतः ॥ स्वलंकृतैःसुवासोभिर्भ्रातृभिर्भार्ययाबभौ ३१ अग्रहीदासनंभ्रात्राप्रणिपत्यप्रसादितः ॥ प्रजाःस्वधर्मनिरतावर्णाश्रमगुणान्विताः ३२ जुगोपपितृवद्रामोमेनिरेपितरंचतम् ॥ त्रेतायांवर्तमानायांकालःकृतसमोभवत् ३३ रामेराजनिधर्मज्ञेसर्वभूतसुखावहे ॥ वनानिनद्योगिरयोवर्षा णिद्वीपाःसिंधवः ३४ सर्वेकामदुघाआसन्प्रजानांभरतर्षभ ॥ नाधिव्याधिजराग्लानिदुःखशोकभयक्लमाः ३५ मृत्युश्चानिच्छतांनासीद्रामेराजन्यधो क्षजे ॥ एकपत्नीव्रतधरोराजर्षिचरितःशुचिः ३६ स्वधर्मंगृहमेधीयंशिक्षयन्स्वयमाचरन् ॥ प्रेम्णानुवृत्त्याशीलेनप्रश्रयावनतासती ॥ भियाह्रियाभि भावज्ञाभर्तुःसीताहरन्मनः ३७ ॥ इतिश्रीभागवतेनवमस्कंधेअष्टमोध्यायः ॥ ८ ॥ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ भगवानात्मनात्मानंरामउत्तमकल्पकैः ॥ सर्वदेवमयंदेवमीजआचार्यवान्मखैः १ होत्रेददादिशंप्राचींब्रह्मणेदक्षिणांविभुः ॥ अध्वर्यवेप्रतीचींचउदीचींसामगायसः २

३२ ३३ ३४ ३५ अनिच्छतांमरणमितिशेषः ३६ अनुवृत्त्याशुश्रूषयाशीलेनानुकूलस्वभावेन प्रश्रयेणविनयेनअवनता ॥ ३७ ॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेविजयध्वजकृतटीकायांअष्टमो ध्यायः ॥ ८ ॥ आचार्यवानित्यनेनगुरुकुलवासित्वंशिक्षितत्वंचसूचयति आचार्यवान्पुरुषोवेदेतिश्रुतेः १ २

SGDF
Sri Gangadhar Digital Foundation

३ सौमंगल्यंमंगलसूत्रमेवावशेषितंयस्याःसातथा ४ ब्राह्मणादेवाःपूज्याइति भावोयस्यसतथातस्य वात्सल्यंस्नेहपारवश्यं भक्तिक्लिन्नधियःद्रवच्चिताः प्रत्यर्प्यदत्तंपुनर्दत्वा ५ ननुदत्तंनालमितिमत्वाप्र
त्यर्पितंइतोधिकंप्रियमस्मद्योग्यमेवदत्तमतोन्यत्रापेक्षितामितिमत्वावा नप्रथमः यदृच्छालाभसंतुष्टिमतामस्माकंअनलंबुद्धिदोषोनास्तियतोतोद्वितीयएवाभिमतइत्याशयेनाह अप्रत्तमिति हेभगवंस्त्वम
स्मद्धत्तयांतर्हृदिसंविश्यथानिद्रासुखसाधनंतथास्थित्वास्वरोचिषाज्ञानलक्षणंतमोहंसिनाशयसि यतोतस्त्वयानोऽप्रत्तमदत्तंकिंनुनकिमपिइत्यतोधिकं भूदानादिकंनभवतिज्ञानधनस्यानश्वरत्वादहार्यं
त्वाच्च भूपालत्वात्तत्कर्मतवैवयोग्यंतस्मिन्कर्मण्यनधिकारिणोवयं तस्मादयोग्यत्वात्प्रत्यर्पणेनस्वीकारेणापहारदोषपंकलेपोनास्तिभवतइतिस्वीकृत्य तद्रक्षणंकर्तव्यमाधिकृतत्वादितिभावः ६ त्वम
स्मभ्यमनश्वरंधनंदत्तवान्वयंतत्प्रतिकर्तुंनशक्नुमः किंतुतुभ्यंनमनलक्षणंधनंदास्यामइत्येतावदेवेत्याशयेनाह नमइति न्यस्ततत्त्वायस्वकेषुनिक्षिप्तस्वरूपाय अर्पितांघ्रये स्वकेष्वितिशेषः न्यस्तदंडार्पितां
घ्रयेइतिपाठेन्यस्तमनोवाक्कायदंडाःसंन्यासिनःतेष्वर्पितोंघ्रिर्ज्ञानलक्षणागतिर्येनसतथातस्मै अघिलघिगत्यर्थाविततिधातुःउत्तमश्लोकस्यहरेःधुरंवहतीतिउत्तमश्लोकधुर्यस्तस्मै ७ कस्यचित्पुंसोवचः ८ ९

आचार्यायददौशेषायावतीभूस्तदंतरा ॥ मन्यमानइदंकृत्स्नंब्राह्मणोर्हतिनिःस्पृहः ३ इत्ययदास्वमलंकारंवासोभ्यामवशोषितः ॥ तथाराज्ञ्यपिवैदेही
सौमंगल्यावशेषिता ४ तेतुब्राह्मणदेवस्यवात्सल्यंवीक्ष्यसज्जनाः ॥ प्रीताःक्लिन्नधियस्तस्मैप्रत्यर्प्येदंबभाषिरे ५ अप्रत्तंनस्त्वयाकिंनुभगवन्भुवने
श्वर ॥ यत्नोंतर्हृदिसंविश्यतमोहंसिस्वरोचिषा ६ नमोब्रह्मण्यदेवायरामायाकुंठमेधसे ॥ उत्तमश्लोकधुर्यायन्यस्ततत्त्वार्पितांघ्रये ७ श्रीशुकउवाच ॥
कदाचिल्लोकजिज्ञासुर्गूढोरात्र्यामलक्षितः ॥ चरन्वचोशृणोद्रामोभार्यामुद्दिश्यकस्यचित् ८ नाहंबिभर्मित्वांदुष्टामसतींपरवेश्मगाम् ॥ स्त्रैणोहिबिभृयात्सी
तांरामोनाहंभजेपुनः ९ इतिलोकाद्बहुमुखाद्दुराराध्यादसंविदः ॥ श्रुत्वाभीतेनसात्यक्ताप्राप्ताप्राचेतसाश्रमम् १० अंतर्वत्न्यागतेकालेयमौसासुषुवेसुतौ ॥
कुशोलवइतिख्यातौतयोश्चक्रेक्रियामुनिः ११ अंगदश्चित्रकेतुश्चलक्ष्मणस्यात्मजौसुतौ ॥ तक्षःपुष्कलइत्यास्तांभरतस्यमहीपते १२ सुबाहुःश्रुतसेन
श्चशत्रुघ्नस्यबभूवतुः ॥ गंधर्वान्कोटिशोजघ्नेभरतोविजयेदिशाम् १३ तदीयंधनमानीयसर्वंराज्ञेन्यवेदयत् ॥ शत्रुघ्नश्चमधोःपुत्रंलवणंनामराक्षसं ॥ हत्वामधुव
नंचक्रेमथुरांनामवैपुरीम् १४ मुनौनिक्षिप्यतनयौसीताभर्त्राविवासिता ॥ ध्यायंतीरामचरणौविवरंप्रविवेशह १५ स्त्रीपुंप्रसंगएतादृक्सर्वत्रत्रासमा
वहः ॥ अपीश्वराणांकिमुतग्राम्यस्यगृहमेधिनः १६ ततऊर्ध्वंब्रह्मचर्यंधारयन्नजुहोत्प्रभुः ॥ त्रयोदशाब्दसाहस्रमग्निहोत्रमखंडितम् १७

बहुमुखादन्योन्यशिक्षानियतत्वेनानेकशब्देनप्रधानादतएवदुराराध्याद्दुःसाध्यात् कार्यनिष्पत्तिरहितादित्यर्थः अतएवासंविदः अन्यसंवादशून्यात्मर्यादारहिताद्वालोकाच्छ्रुत्वालोकापवादभीतेनरामे
णत्यक्तासासीताप्राचेतसःप्रचेतसोवरुणस्यापत्यंवाल्मीकिःतस्याश्रमंप्राप्ता १० अंतर्वत्नीगर्भिणीयमौयमलौक्रियाः क्षत्रयोग्याःजातकादिकाः ११ १२ १३ १४ मुनौवाल्मीकौ विवरंभूबि
लं १५ १६ अपिपदेनलोकशिक्षार्थंसंभावितएवनत्वनुभूतइत्याह ततइति अस्याभूमेदेशानंतरंअखंडितंअग्निहोत्रमजुहोत् पूर्वंकाचित्खंडितमित्यर्थोनैवकिंतुततः पूर्वंचब्रह्मचर्यंधारयन्नित्यस्याप्यूर्ध्वरेत
स्त्वंनार्थः किंतुब्रह्मणालक्ष्म्यासीतयासहचर्यंचरणवर्तनंधारयन्कुर्वन्नेवममयोनिर्महद्ब्रह्मेतिवचनात् अन्यथात्रयोदशसहस्रमित्युक्तिरसंगतास्यात् सर्वात्मनाराज्यकरणस्यतावत्त्वात्तस्मारक्षितिमंडलंत्र
योदशसहस्रमब्दंब्रह्मलोकसमंकृत्वानक्षत्रमासगणितंत्रयोदशसहस्रकं ब्रह्मलोकसमंचक्रेसमस्तंक्षितिमंडलमितिवचनाच्चेत्यर्थः ऊर्ध्वोधःशब्दयोश्चवैयर्थ्याच्च १७

SGDF
Sri Gurgeshwari Digital Foundation

ततोऽयोध्यायाभगाद्वैकुंठमितिशेषः अंशुकैःसूर्यकिरणैःबुद्धंविकसितंपद्ममिवशोभमानंस्वपादपल्लवंस्मरतांपुंसांहृदिविन्यस्यनिधिवन्निधायआत्मज्योतिःस्वभावप्रकाशः १८ रघुपतेरिदंयशोवक्ष्य
माणलक्षणंनांकितमित्येष्यमितितत्राह रक्षइति राक्षसवधोयःयच्चजलधिबंधनंइदमिति रघुपतिःकोसावितितत्राहविश्वेति किंप्रयोजनमुद्दिश्यरघुपतिनामरूपग्रहणमित्याशंक्यनकिमपिप्रयोजनमुद्दि
श्येत्याशयेनाह लीलेति शरीरग्रहणेनकिमपिदुःखादिकमस्यास्तीत्याशयेनाह अधिकेतिसर्वस्मादधिकंशांतमानंदपूर्णंनित्यमुक्तंधामस्वरूपंयस्यसतथातस्य यतएवंविधमहात्म्योरघुपतिरतोत्र
पाणेर्धनुःपाणेस्तस्यकपयः शत्रुहननेसहायाःबलभूताःकिन्नेत्यर्थः १९ नकेवलंनृपसभासुगायंतिअपितुदिग्गिभैंद्रपातेदिग्गजानांपातःसंचारोयस्मिन्लोकालोकप्रदेशेपीत्यनेनसर्वत्रेत्याह नाकपाला
इंद्रादयःवसुपालाःकुबेरादयः २० यैस्पृष्टःनमनादिना दृष्टोवा चक्षुरादिना श्रुतोवा श्रोत्रादिनासंवित्तःसम्यक्ज्ञातोवानुगतोवा पृष्ठतोयातोवा कोसलाअयोध्यावासिनइत्युपलक्षणं सर्वेपीतिग्राह्यं य
त्रयोगिनोभक्तिज्ञानयोगवंतोगच्छंतितत्स्थानंययुरित्यन्वयः २१ पुरुषमात्रस्यश्रुतिमात्रेणापिरामनाम्नःकर्मबंधमोक्षःस्यादित्याशयेनाह पुरुषइति आनृशंस्यपरोहिंसाकर्मपरोपि अनेन
रामोरामोरामइतिसर्वेषामभवत्तदा सर्वोराममयोलोकोयदारामस्त्वपालयदितिवाक्यमसूचि २२ तत्रैवंराजापृच्छति कथमिति सभगवान्भ्रात्रादिषुकथंकेनयोगेनरामोरमायित्वेनावर्तत औ

स्मरतांहृदिविन्यस्यबुद्धंपद्ममिवांशुकैः ॥ स्वपादपल्लवंरामआत्मज्योतिरगात्ततः १८ नेदंयशोरघुपतेरिहविश्वमूर्तेर्लीलातनोरधिकशांतविमुक्तधाम्नः ॥
रक्षोवधोजलधिबंधनमस्त्रपाणेःकिंतस्यशत्रुहननेकपयःसहायाः १९ यस्यामलंनृपसदस्सुयशोधुनापिगायंत्यघघ्नमृषयोदिगिभेंद्रपाते ॥ तन्नाकपाल
वसुपालकिरीटजुष्टपादांबुजंरघुपतेःशरणंप्रपद्ये २० सयैःस्पृष्टोभिदृष्टोवासंविष्टोनुगतोपिवा ॥ कोसलास्तेययुःस्थानंयत्रगच्छंतियोगिनः २१
पुरुषोरामचरितंश्रवणैरुपधारयन् ॥ आनृशंस्यपरोराजन्कर्मबंधैर्विमुच्यते २२ राजोवाच ॥ कथंसभगवान्रामोभ्रातॄन्वाबंधुष्ववर्तत ॥ प्रजास्वौरसवद्रा
मःकथंवारामईश्वरः २३ श्रीशुकउवाच ॥ अथादिशद्दिग्विजयेभ्रातॄंस्त्रिदशेश्वरः ॥ आत्मानंदर्शयन्स्वानांपुरीमैक्षतसानुगः २४ आसिक्तमार्गांगंधोदैःक
रिणांमदसीकरैः ॥ स्वामिनंप्राप्तमालोक्यमत्तांवासुतरामिव २५ प्रासादगोपुरसभाचैत्यदेवगृहादिषु ॥ विन्यस्तहेमकलशैःपताकाभिश्चमंडिताम् २६
पूगैःसवृंतैरंभाभिःपट्टिकाभिःसुवाससाम् ॥ आदर्शैरंशुकैःस्रग्भिःकृतकौतुकतोरणाम् २७

रसवद्यथौरसःस्वदेहोत्पन्नःपुत्रःपित्रादौकलभाषणादिनारतिप्रदत्वेनजिह्मासुस्वनाम्रमयत्वेनप्रवर्तते तथायमपिकेनप्रकारेणरामोरतिप्रदःप्रजास्ववर्तत किंच रामोबालवत्क्रीडावान्कथंकेनभावेनेश्व
रोयमितिसर्वंजनबुद्धाववर्ततेतीदंप्रश्नत्रयंपरिहर्तव्यमितिशेषेणान्वयः २३ प्रथमतृतीयप्रश्नौपरिहरति अथेति । अथराज्याभिषेकानंतरंभ्रात्रादौस्वाज्ञाकारित्वेनावर्तत त्रिदशेश्वरइत्यनेनमानवेश्वरत्वं
किंवक्तव्यमित्यसूचि । तेनलोकानुकरणायेयंक्रीडेतिकथितमित्यर्थः । द्वितीयंपरिहरति आत्मानमिति । स्वात्मसंदर्शनेनजनस्यानंदजनकत्वेनरामइतिबुद्धिंजनयामासेत्यर्थः । पुरीनिरीक्षणंवस्वभ
क्तानुकंपित्वप्रदर्शनाय २४ गंधोदैःचंदनादिगंधद्रव्यामिश्रजलैःलंकायाःनाथंरावणंनिहत्यप्राप्तंस्वामिनमालोक्यसुतरांहर्षेणमत्तामिवकरिणींमदसीकरैःमदजलबिंदुभिर्वामत्तामिवास्थिताम् २५ चैत्यंपा
षाणादिभिर्बद्धं वृक्षमूलस्थलंबद्धशाखास्थलंवा २६ सवृंतैःफलस्तबकसहितैः । पूगैःक्रमुकैः । रंभाभिःकदलीस्तंभैः आदर्शैःदर्पणैरंशुकैर्वस्त्रैः स्रग्भिःमालाभिश्च । कृतकौतुकानिरचितमंगलानिचतोरणा
नियस्यांसातथाताम् २७

SGDF Sri Gargeshwari Digital Foundation

माक्वराहावतारेत्वयापातालादुद्धृतांभुवमितिशेषः २८ २९ ३० विद्रुमैरुदुंबरैस्ताम्रैःकृतद्वारैः । ताम्रंशुल्वंमर्कटास्यंरक्तंकांस्यमुदुंबरमिति ३१ कांतंशोभितम् पट्टिकाभिर्वितानैः
३२ भूषणानामपिभूषणैः ३३ स्वारामाःशोभनोद्यानानितत्रचारोयेषांतेस्वारामचारास्तेशमृषभःनिरंतरंचारुतरोद्यानेषुसंचरतांईश्वरइत्यनेनातीवसौख्यंसूचयति । अनेनापिसीतात्रियोगोनास्तीत्युक्तंभवति । किंचसीतयानित्यरमणात्स्वयंसुखरूपत्वात्प्रजानांसुखहेतुत्वात्सर्वजनचित्तविलयत्वेनरामइतिभावः ३४ ३५ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेवि०कृ०टी०नवमोध्यायः॥ ९ ॥अथश्री

तमुपेयुस्तत्रतत्रपौराअर्हणपाणयः ॥ आशिषोयुयुजुर्देवपाहीमांप्राक्त्वयोद्धृताम् २८ ततःप्रजावीक्ष्यपतिंचिरागतंदिदृक्षवोत्सृज्यगृहान्स्त्रियोनराः ॥
आरुह्यहर्म्याण्यरविंदलोचनंनतृप्तनेत्राःकुसुमैरवाकिरन् २९ अथप्रविष्टःस्वगृहंजुष्टंस्वैःपूर्वराजभिः ॥ अनंतगृहकोशाढ्यमनर्घ्योरुपरिच्छदम् ३० विद्रु
मोदुंबरद्वारैर्वैडूर्यस्तंभपंक्तिभिः ॥ स्थलैर्मरकतैःस्वच्छैर्भ्राजत्स्फटिकभित्तिभिः ३१ चित्रस्रग्भिःपट्टिकाभिर्वासोमणिगणांशुभिः ॥ मुक्ताफलैश्चिदुल्ला
सैःकांतकामोपपत्तिभिः ३२ धूपदीपैःसुरभिभिर्मंडितैःपुष्पमंडकैः ॥ स्त्रीपुंभिःसुरसंकाशैर्जुष्टंभूषणभूषणैः ३३ तस्मिन्सभगवान्रामःस्निग्धयाप्रियये
च्छया ॥ रेमेस्वारामचाराणामृषभःसीतयासह ३४ बुभुजेचयथाकामंकामंधर्ममपीडयन् ॥ वर्षपूगान्बहून्नृणामभिध्येयांघ्रिपल्लवः ३५ इतिश्रीभा
गवतेनवमस्कंधेनवमोध्यायः॥ ९ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ कुशस्यचातिथिस्तस्मान्निषधस्तत्सुतोनभः॥ पुंडरीकोथतत्पुत्रःक्षेमधन्वाभवत्ततः १ देवानीकस्ततो
हीनःपारिपात्रश्चतत्सुतः ॥ ततोबलस्थलस्तस्माद्वज्रनाभोर्कसंभवः २ खगणस्तत्सुतस्तस्माद्विधृतश्चाभवत्सुतः ॥ ततोहिरण्यनाभोभूद्योगाचार्यस्तु
जैमिनेः ३ शिष्यःसकलमध्यात्मंयाज्ञवल्क्योध्यगाद्यतः ॥ योगंमहोदयमृषिर्हृदयग्रंथिभेदनम् ४ पुष्योहिरण्यनाभस्यध्रुवसंधिस्ततोभवत् ॥
सुदर्शनोथाग्निवर्णःशीघ्रस्तस्यमरुत्सुतः ५ योसावास्तेयोगसिद्धःकलापग्राममास्थितः ॥ कलेरंतेसूर्यवंशंनष्टंभावयितापुनः ६ तस्माप्प्रसुश्रुत
स्तस्यसंधिस्तस्याप्यमर्षणः ॥ महस्वांस्तत्सुतस्तस्माद्विश्वसाह्वोन्वजायत ७ ततोबृहद्बलोयस्तुपित्रातेसमरेहतः ॥ एतेहीक्ष्वाकुभूपालाअतीताः
शृण्वनागतान् ८ बृहद्बलस्यभवितापुत्रोनाम्नाबृहद्रणः ॥ उरुक्षयःसुतस्तस्यवत्सप्रीतोभविष्यति ९ प्रतिव्योमस्ततोभानुर्दिवाकोवाहिनीपतिः ॥
सहदेवस्ततोभावीबृहदश्वोथभानुमान् १० प्रतीकाश्वोभानुमतःसुप्रतीकोथतत्सुतः ॥ भविता मरुदेवोथसुनक्षत्रोथपुष्करः ११ तस्यांतरिक्षस्तत्पु
त्रःसुतपास्तदमित्रजित् ॥ बृहद्राजस्तुतस्यापिबर्हिस्तस्मात्कृतंजयः १२

रामपुत्रस्यकुशस्यसंततिमनुक्रामति कुशस्यचेति । चशब्दःसंततेरविच्छेदंसूचयति १ २ ३ अध्यात्मंपरमात्मविषयंमहानुदयोमोक्षलक्षणोयस्मात्सतथा एतदेवविशिनष्टि हृदयेति । ऋषिर्ज्ञानी ४ १७
तस्याग्निवर्णस्यशीघ्रनामासुतः । मरुनामासुतोयस्यतस्यमरुत्सुतःतस्यशीघ्रस्यमरुत्सुतोभूदित्यर्थः ५ ६ तस्मान्मरुतः ७ समरेतेतवपित्राअभिमन्युनाहतःअनागतानुत्पत्स्यमानान् । तस्येत्येतत्पूर्वो
त्तरत्रसंबंधयितव्यम् ८ ९ १० ११ तस्यसुतपसःसुतोऽमित्रजित् १२

SGLF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

१३ सुमित्रोनामराजा। निष्ठायाःवंशावलेरंतोवधिभूतःतत्रसमाप्तइत्यर्थः १४ एतदेवविशदयति इक्ष्वाकूणामिति। सुमित्रोंतोवसानंयस्यसतथा संस्थांनाशंसमाप्स्यति वा। संस्थाव्यवस्थाप्रणिधिःस
मान्याचारमंत्रिष्विति १५ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेविजयध्वजकृतटीकायांदशमोध्यायः ॥१०॥ अवृतवव्रे। सवसिष्ठोपितंशक्रस्ययागंनिर्वर्त्यसमाप्य प्रतिपालयप्रतीक्षस्व। गृहपतिर्निमिः
१ २ संतन्वायतइतिसत्रत्रायतिवासत्रंब्रह्म तद्विदांमध्येविद्वांस्तेषांसंशयच्छेता अपरैर्वसिष्ठव्यतिरिक्तैः तावन्नागमदित्यादिनागुर्वपेक्षायाःनियतत्वदर्शनात्तत्प्रतिसंधानमगणय्य। शिष्यायशापदानध
र्मइतिकृत्वाधर्मवर्तिनइत्युक्तं ३ ४ लोभात्पौरोहित्यविषयात् ५ ततःकिमभूदितितत्राह मित्रावरुणयोरिति। योमित्रावरुणयोरुर्वश्यांजज्ञेसःममप्रपितामहोवासिष्ठः तद्देहं तस्यनिमेर्देहं। गंधवस्तुषुगं
धवासितवैलेषुहारिद्रादिद्रव्यविशेषेषुनिधाय ६ सत्रनामयागे ७ देहलक्षणंबंधनं किमितिदेहबंधोमाभूदितितत्राह यस्येति। यस्यदेहस्ययोगंसंबंधं। यस्यावियोगभयेनकातराः व्यग्रचित्ताः ८ हरि

रणंजयस्तस्यसुतःसंजयोभविताततः ॥ तस्माच्छक्योथशुद्धोदोलांगलस्तत्सुतःस्मृतः १३ ततःप्रसेनजित्तस्मात्क्षुद्रकोभविताततः ॥ कुणकोभविताततस्मात्सुरथस्तनयस्ततः ॥ सुमित्रोनामनिष्ठांतस्त्वेतेबार्हद्बलान्नृपाः १४ इक्ष्वाकूणामयंवंशःसुमित्रांतोभविष्यति ॥ यतस्तंप्राप्यराजानंसंस्थांप्राप्स्यतिवैकलौ १५ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेदशमोध्यायः ॥ १० ॥ श्रीशुकउवाच ॥ निमिरिक्ष्वाकुतनयोवसिष्ठमवृतर्त्विजम् ॥ आरभ्यसत्रंसोप्याहशक्रेणप्राग्वृतोस्मिभो १ तन्निवर्त्यागमिष्यामितावन्मांप्रतिपालय ॥ तूष्णीमासीद्गृहपतिःसोपींद्रस्याकरोन्मखम् २ निमिःसत्रविदांविद्वान्सत्रमारभतात्मवान् ॥ ऋत्विग्भिरपरैस्तावद्यावत्तन्नागमद्गुरुः ३ शिष्यव्यतिक्रमंवीक्ष्यनिर्वर्त्यगुरुरागतः ॥ अशपत्पततांदेहोनिमेःपंडितमानिनः ४ निमिःप्रतिददौशापंगुरवेधर्मवर्तिने ॥ तवापिपततांदेहोलोभाद्धर्ममजानतः ५ इत्युत्ससर्जतंदेहंनिमिरध्यात्मकोविदः ॥ मित्रावरुणयोर्जज्ञेउर्वश्यांप्रपितामहः ॥ गंधवस्तुषुतद्देहंनिधायमुनिसत्तमाः ६ समाप्तेसत्रयागेथदेवानूचुःसमागतान् ॥ राज्ञोजीवतुदेहोयंप्रसन्नाःप्रभवोयदि ७ तथेत्युक्तेनिमिःप्राहमाभून्मेदेहबंधनम् ॥ यस्ययोगंनवांछंतिवियोगभयकातराः ८ भजंतिचरणांभोजंमुनयोहरिमेधसः ॥ देहंनावरुरुत्सेहंदुःखशोकभयाश्रयम् ९ सर्वत्रास्ययतोमृत्युर्मत्स्यानामुदकेयथा १० देवाऊचुः ॥ विदेहउष्यतांकामंलोचनेषुशरीरिणाम् ॥ उन्मेषणनिमेषाभ्यांलक्षितोध्यात्मसंस्थितः ११ अराजकभयंनृणांमन्यमानामहर्षयः ॥ देहंममंथुश्चनिमेःकुमारःसमजायत १२ जननाज्जनकःसोभूद्वैदेहस्तुविदेहजः ॥ मिथिलोमथनाज्जातोमिथिलायेननिर्मिता १३

भक्तजनपापहरणशीलामेधाधारणावतीधीः। धीर्धारणावतीमेधाइत्यमरः बुद्धिर्यस्यसतथातस्य हरिवत्सूर्यवत्प्रकाशमानामेधायस्येतिवातस्यविष्णोः मुनयोवाचंयमाःतंदेहंनावरुरुत्सेस्वीकर्तुंनेच्छामिदुः
खंतीव्रवेदनाशोकःमन्युःमन्युशोकौतुशुक्स्त्रियामित्यमरः। भयंसंचलनम् ९ ततोपिदेहग्रहणेच्छानेत्याह सर्वत्रेति १० अदेहस्यास्यवासःकथंघटते अधिष्ठानाद्यभावादितितत्राह लोचनेष्विति लोचने
ष्वस्यसद्भावःकथंजायतइतितत्राह उन्मेषणेति। किमस्यकर्मेति तत्राह अध्यात्मेति। परमात्मोपासनायुक्तः ११ १२ नामनिर्वचनपूर्वकंजनकस्यवंशंकथयति जननादित्यादिना। मथनेनजननमस्ये
त्यास्मिन्नर्थेमिथिलेतिनिपातनं। शवानांशयनमस्मिन्नितिश्मशानमितिवत्मिथिलापुरी १३

SCDF Foundation

भा०न० १४ सुधृतिपिता सुधृतोजनकः १५ १६ १७ सीताजननहेतुत्वेनसीरंध्वजंगमकंज्ञापकंयस्यससीरध्वजः। ध्वजगतावितिधातुः १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ गृहेषुस्थिताअपियोगेश्वरस्ययाज्ञवल्क्यस्यप्रसादेनजनकादयोद्वंद्वैःशीतोष्णादिभावैःमुक्ताआत्मारामाइत्यर्थः ॥ २७ ॥ इतिश्रीभागवतेनवमेस्कंधेजनकवंशानुवर्णनंनामवि०कृ०टी०एकादशोध्यायः ११ ॥ ७ ॥ अथसूर्यवंशकथनानंतरंयततोवंशज्ञानंपुरुषार्थसाधनमतइतिद्वेत्वर्थः। गुणविशिष्टपुरुषज्ञानमंतरेणवंशज्ञानेनकथंपुरुषार्थःस्यादित्यतःक्षिप्रमप्रवृत्त्यर्थंतद्वंश्यान्संक्षिप्याह यस्मिन्निति १ २ इयमेववार्तासर्वत्रनान्या सर्वैःसंभावि वि० अ०

१८ ११

तस्मादुदावसुस्तस्यपुत्रोभून्नंदिवर्धनः ॥ ततःसुकेतुस्तस्यापिदेवरातोमहीपतिः १४ तस्माद्बृहद्रथस्तस्यमहावीर्यःसुधृत्पिता ॥ सुधृतोधृष्टकेतुर्वैहर्यश्वोथमरुस्ततः १५ मरोःप्रतींधकस्तस्माज्जातःकृतरथोयतः ॥ देवमीढस्तस्यसुतोविधृतोथमहाधृतिः १६ कृतिरातस्ततस्तस्मान्महारोमाथतत्सुतः ॥ स्वर्णरोमासुतस्तस्यन्हस्वरोमाव्यजायत १७ ततःसीरध्वजोजज्ञेयज्ञार्थंकर्षतोमहीम् ॥ सीतासीराग्रतोजातातस्मात्सीरध्वजःस्मृतः १८ कुशध्वजस्तस्यपुत्रस्ततोधर्मध्वजोनृप ॥ धर्मध्वजस्यद्वौपुत्रौकृतध्वजमितध्वजौ १९ कृतध्वजात्केशिध्वजःखांडिक्यस्तुमितध्वजात् ॥ कृतध्वजसुतोराजन्नात्मविद्याविशारदः २० खांडिक्यःकर्मतत्त्वज्ञोभीतःकेशिध्वजाद्द्रुतः ॥ भानुमांस्तस्यपुत्रोभूच्छतद्युम्नस्तुतत्सुतः २१ शुचिस्तुतनयस्तस्मात्सनद्वाजस्ततोभवत् ॥ ऊर्जकेतुःसनद्वाजादजोथकुरुजित्सुतः २२ अरिष्टनेमिस्तस्यापिश्रुतायुस्तत्सुपार्श्वकः ॥ ततश्चित्ररथोयस्यक्षेमापिर्मिथिलाधिपः २३ तस्मात्क्षेमरथस्तस्यसुतःसत्यरथस्ततः ॥ आसीदुपगुरुस्तस्मादुपगोप्ताग्निसंभवः २४ वैवस्वतोथतत्पुत्रोयुयुधायत्सुभाषणः ॥ श्रुतस्ततोजयस्तस्माद्विजयोस्माद्दतःसुतः २५ शुनकस्तत्सुतोजज्ञेवीरहव्योधृतिस्ततः ॥ बहुलाश्वोधृतस्तस्यकृतिरस्यमहावशी २६ एतेवैमिथिलाराजन्नात्मविद्याविशारदाः ॥ योगेश्वरप्रसादेनद्वंद्वैर्मुक्तागृहेष्वपि ॥ २७ ॥ इतिश्रीभागवतेनवमस्कंधेजनकवंशानुवर्णनंनामएकादशोध्यायः ॥ ११ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ अथातःश्रूयतांराजन्वंशःसोमस्यपावनः ॥ यस्मिन्नैलादयोभूपाःकीर्त्यंतेपुण्यकीर्तयः १ सहस्रशिरसःपुंसोनाभिन्हदसरोरुहात् ॥ जातस्यासीत्सुतोधातुरत्रिःपितृसमोगुणैः २ तस्यदृग्भ्योभवत्पुत्रःसोमोमृतमयःकिल ॥ विप्रौषध्यंबुगर्भाणांब्रह्मणाकल्पितःपतिः ३ सोयजद्राजसूयेनविजित्यभुवनत्रयम् ॥ पत्नींबृहस्पतेर्दर्पात्तारांनामाहरद्बलात् ४ यदासदेवगुरुणायाचितोभीक्ष्णशोमदात् ॥ नात्यजत्तत्कृतेजज्ञेसुरदानवविग्रहः ५ शुक्रोबृहस्पतेर्द्वेषादग्रहीत्सासुरोडुपम् ॥ हरोगुरुसुतस्नेहात्सर्वभूतगणावृतः ६ सर्वदेवगणोपेतोमहेंद्रोगुरुमन्वयात् ॥ सुरासुरविनाशोभूत्समरस्तारकामयः ७

तोयंसोमइतिप्रसिद्धकिलेत्युक्तं वार्तासंभाव्योःकिलेत्यमरः योदेवोविप्राणामोषधीनामंबुगर्भाणांकुमुदादीनांपतिःपोषकः ३ ४ तत्कृतेतारार्थम् ५ असुरैःसहवर्तमानःसासुरः । उडूनांनक्षत्राणांपतिःउडुपः शुक्रविशेषणंसासुरइति । संधिश्छांदसः बृहस्पतेर्द्वेषाद्बृहस्पतिविपक्षपातात् हरःगुरुरंगिरास्तस्यसुतोबृहस्पतिस्तत्स्नेहात् ६ सुरासुराणांविनाशोयस्मिन्सतथातारकामयःतारकार्थंविग्रहः ७ १८

SGLF

अजोब्रह्मा बृहस्पतिस्तारामाहेतिशेषः ८ मत्क्षेत्रात्तद्गर्भंत्यज कुतइतितत्राह आहितमिति । सांतानिकेपुत्रेतास्मिन्कुमारे ९ १० ११ अलीकलज्जयाऽनृतानिमित्तलज्जया १२ नवोचासिनकथ
यासि असद्वृत्तेदुराचारेअमंगलस्वरूपेवा । वृत्तंस्वरूपेचरित्रेवृत्तंछंदोविधासुचेति । किंवक्ष्यामीतितत्राह पितरमिति । आत्मावद्यविगूहनीमित्यनेनभस्मीकरणयोग्यत्वेसूचितेपिमातृशब्दवाच्यार्ह
त्वात्भस्मसान्नकुर्यामितिवक्ति १३ सांत्वयावाचा १४ ताराजनकंवक्तीत्याह सोमस्येति तंकुमारम् । आत्मापरमात्मायोनिर्जनकोयस्यसतथा १५ नामकरणेनिमित्तमाह बुद्ध्येति उदाहृतः
पूर्वमितिशेषः १६ १७ आगमनेकारणांतरमाह मित्रेति १८ १९ २० नौआवयोःशाश्वतीःसमाःबहून्संवत्सरान् । रतिःग्राम्यविषयाक्रीडाऽस्तु २१ मनोहरत्वेनिमित्तमाह यदंगादिति ।

निवेदितोजोंगिरसासोमंनिर्भर्त्स्यविश्वकृत् ॥ तारांस्वभर्त्रेप्रायच्छदंतर्वर्त्नींबृहस्पतिः ८ त्यजत्यजाशुदुःप्रज्ञेमत्क्षेत्रादाहितंपरैः ॥ नाहंत्वांभस्मसात्कुर्यां
स्त्रियंसांतानिकेसति ९ तत्याजव्रीडितातारा कुमारंकनकप्रभम् ॥ तस्यांजज्ञेदस्युहंताकुमारःकनकप्रभः १० स्पृहामांगिरसश्चक्रेकुमारेसोमएवच ॥
ममायंनतवेत्युच्चैस्तस्मिन्विवदमानयोः ११ पप्रच्छुर्ऋषयोदेवानैवोचेव्रीडितातुसा ॥ कुमारोमातरंप्राहकुपितोलीकलज्जया १२ किंनवोचस्यस
द्वृत्तेपितरंमेवदाशुवै ॥ नत्वांतुभस्मसात्कुर्यामात्मावद्यविगूहनीम् १३ ब्रह्मातंतुविनिर्भर्त्स्यक्षेप्तारंमातुरंतिके ॥ तामाहूयसमप्राक्षीद्ब्रहएवतुसांत्वया १४
सोमस्येत्याहशनकैःसोमस्तंतावदग्रहीत् ॥ तस्यात्मयोनिरकृतबुधइत्यभिधांनृप १५ बुद्ध्यागंभीरयायेनपुत्रेणापोडुराण्मुदम् ॥ ततःपुरूरवाजज्ञेइला
यांयउदाहृतः १६ तस्यारूपगुणौदार्यशीलद्रविणविक्रमान् ॥ श्रुत्वोर्वशीन्द्रभवनेगीयमानान्सुरर्षिणा १७ तदंतिकमुपेयायदेवीस्मरशरार्दिता ॥ मित्रा
वरुणयोःशापादापन्नानरलोकताम् १८ निशम्यपुरुषश्रेष्ठंकंदर्पमिवरूपिणम् ॥ धृतिंविहायललनाउपतस्थेतदंतिकम् १९ सतांविलोक्यनृपतिर्हर्षे
णोत्फुल्ललोचनः ॥ उवाचश्लक्ष्णयावाचादेवींहृष्टतनूरुहः २० राजोवाच ॥ स्वागतंतेवरारोहेआस्यतांकरवामकिम् ॥ संरमस्वमयासाकंरतिर्नौशा
श्वतीःसमाः २१ उर्वश्युवाच ॥ कस्यास्त्वयिनसज्जेतमनोदृष्टिश्चसुंदर ॥ यदंगान्तरमासाद्यच्यवतेहरिराश्रयः २२ एतावुरणकौराजन्न्यस्तौरक्षस्वमा
नद ॥ संरंस्येभवतासाकंश्लाघ्यःस्त्रीणांवरःस्मृतः २३ घृतंमेवीरभक्ष्यंस्यान्नेक्षेत्वान्यत्रमैथुनात् ॥ विवाससंतत्तथेतिप्रतिपेदेमहामनाः २४ अहोरूपमहो
भावंनरलोकविमोहनम् ॥ कोनसेवेतमनुजोदेवींत्वांस्वयमागताम् २५ तयासपुरुषश्रेष्ठोरमयंत्यायथार्हतः ॥ रेमेसुरविहारेषुकामंचैत्ररथादिषु २६

रमायस्यहरेरंगात्नयातिनच्यवते नित्यश्रितवक्षस्थलत्वात् सहरिस्त्वयाश्रयोदृष्टइत्यन्वयः । लक्ष्मीकांतस्यसान्निध्यपात्रत्वादित्यर्थः २२ उरणकौमेषौन्यस्तौनिक्षेपकल्पनयास्थापितौ तस्माद्र
क्षस्व । संरंस्येसम्यक्त्वयासहरतिंकरिष्ये । अस्माकमियमेवव्रतव्याप्तिरित्याह श्लाघ्यइतियःश्लाघ्यःकमनीयःसएवस्त्रीणांवरःपतिरित्यन्वयः २३ समर्पयभ्राति नेक्षइति । मैथुनादन्यत्रसुरतस
मयमंतरेणत्वांविवाससनग्नंनेक्षेनपश्याम्यन्यथेतोगमिष्यामीतिशेषः । पुरूरवाउत्तरमाह तथेतीति । एवमुक्तंतथेतिप्रतिपेदेअभ्युपगतवान् २४ तस्यैंगितंहर्षोल्लासंदर्शयति अहोइति । भावंशृंगारा
दिकंनरीयंवृंदावन ।ामरास्तेषांलोकःसमूहःतम ।पिविमोहयतीतिनरलोकविमोहनंएवंविधांत्वां २५ सुराणांविहारोयेषुतेतथावेषु २६

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

२७ मझंप्रसंममास्थानंसभाएवंमत्वागंधर्वान्समच्चोदयत् २८ जाययोर्वश्या २९ नपुंसानपुंसकेननिर्वीर्येणेत्यर्थः ३० हतापत्याहृतपुत्रा योनिशिनारीयथासंत्रस्ताशेते । दिवापुमान्पुरु
षशक्तिमतीतथासंत्रस्तःशेते भाह्निपुरुषः ३१ इत्येवंवाक्सायकैः वचनबाणैर्विद्धस्ताडितः । प्रतोदैरंकुशैःकुंजेषुरंतुंशलिमस्येतिकुंजरः ३२ तत्रतस्मिन्समयेतेगंधर्वाः स्वाविद्युताप्रद्योतंतप्र
काशंतआलोकविषयाआसन्नित्यर्थः ३३ बभ्रामभ्रमुअनवस्थानइतिधातुः । पर्यटनंकृतवान् ३४ तस्याउर्वश्याःपंचसखीःपुरूरवाः उर्वशींदृष्ट्वाकिंचकारेतितत्राह प्राहेति । किंतत्सूक्तमित्य
र्थंतस्तत्प्रतिगृह्णाति अहोजायेतिष्ठेति । हयेजायेमनसेत्यारभ्यहविषायजातिस्वर्गउत्वमपिमादयासेइत्यंतमुत्तरप्रत्युत्तरात्मकंसूक्तमुर्वशीवशीकरणाभिप्रायेणप्राहेत्यर्थः । हयेअहोजायेमनसातिष्ठ
मनःपूर्वकंपूर्ववत्तिष्ठ मांत्यक्तुंनार्हसीतिशेषः । हेघोरेसुरतशौंडे येपरतरे अहन्अहनि उत्तरोत्तरत्रदिवसेमयासुखकरंचनकुर्वंत्येव । एतेनौआवयोःसुरतमंत्राकरुणोक्तिपूर्वकाः । नुअद्याप्यनु
दितासःअनिवृत्ताअपरिसमाप्ताः । इतियस्मादतोनैवद्रुचितमत्तोमिश्राणिसंछ्छापलक्षणानिवचांसिकृणवावहैकरवावहै ३५ ३६ सारसंग्रहाभिप्रायेणमध्येकाश्चनर्चोविहायसुदेवोद्यप्रपतेदित्येतामृचम

रममाणस्तयादेव्यापद्मकिंजल्कगंधया ॥ तन्मुखामोदमुषितोमुमुदेऽब्दगणान्बहून् २७ अपश्यन्नुर्वशीमिंद्रोगंधर्वान्समचोदयत् ॥ उर्वशीरहितंमह्यमा
स्थानंनातिशोभते २८ तउपेत्यमहारात्रौतमसिप्रत्युपस्थिते ॥ उर्वश्याउरणौजह्रुर्न्यस्तौराजनिजायया २९ निशम्याक्रंदितंदेवीपुत्रयोर्नीयमानयोः ॥
हतास्म्यहंकुनाथेननपुंसावीरमानिना ३० यद्विस्रंभादहंनष्टाहृतापत्याचदस्युभिः ॥ यःशेतेनिशिसंत्रस्तोयथानारीदिवापुमान् ३१ इतिवाक्सायकै
र्विद्धःप्रतोदैरिवकुंजरः ॥ निशिनिस्त्रिंशमादायविवस्त्रोभ्यद्रवद्रुषा ३२ तेविसृज्योरणौतत्रप्रद्योतंतस्वविद्युता ॥ आदायमेषावायांतंनग्नमैक्षतसापतिम् ॥
३३ ऐलोपिशयनेजायामपश्यन्विमनाअभूत् ॥ तच्चित्तोविह्वलःशोचन्बभ्रामोन्मत्तवन्महीम् ३४ सतांवीक्ष्यकुरुक्षेत्रेसरस्वत्यांचतत्सखीः ॥ पंच
प्रहृष्टवदनःप्राहसूक्तंपुरूरवाः ३५ अहोजायेतिष्ठतिष्ठघोरेनत्यक्तुमर्हसि ॥ मंत्राअद्याप्यनिर्वृत्तावचांसिकृणवावहै ३६ सुदेवोयंपतत्यत्रदेविदूरंहृतस्त्व
या ॥ खादंत्येनंवृकागृध्रास्त्वत्प्रसादस्यनास्पदम् ३७ ॥ उर्वश्युवाच ॥ मामृथाःपुरुषोसित्वंमास्मत्वाद्युर्वृकाइमे ॥ क्वापिसख्यंनवैस्त्रीणांवृका
णांहृदयंयथा ३८

र्थंतउदाहरति सुदेवइति । हेदेवि योहंपरावतंपरवंतंदीर्घश्छांदसः । दूरंदेशंहृतःत्वयासहपरमांरतिंगंतवैउगंतुमेव । तस्यमेअयंसुदेवःगतिलक्षणज्ञानसाधनंशरीरं । अत्रकुरुक्षेत्रेअस्यामवस्थायांवाप्रपते
त्प्रपतिष्यति कुतःअनावृत्आधाररहितः अथपतनानंतरंनिर्ऋतेर्भूमेरुपस्थेपृष्ठेशयीतपतेत् अथनिर्जीवमेनंशरीरंरभसासः भक्षणसंभ्रमाकुलाःवृकाःअद्युःखादंति पतित्वाशयित्वापिकथंचिरक्षमाणंचे
द्वृकाइंद्रियाणिखादंतिइति सुदेवोअद्यप्रपतेदनावृत्परावतंपरमांगंतवाउअधाशयीतनिर्ऋतेरुपस्थेधैनंवृकारभसासोअद्युरीति । हयेजायेत्यस्याउत्तरंकिमेतावाचेति तवैतयावाचाकिंकृणवौकिंकुर्वः
आवयोःपूर्ववत्संगमानुपपत्तेःकिंनिमित्तंतत्राह अहामिति । अहमुषसामग्र्येवप्राक्रमिषं । यथाप्रथमोषसःअतिक्रांतत्वात्पश्चात्तनानामुषसांयोगोनघटतेतथाऽवयोरपीत्यर्थः ३७ तर्ह्यहंकिंकरोमी
तितत्राह पुरूरवइति । हेपुरूरवःपुनःपश्चादस्तंगृहंपरोहिगच्छ इदानीमेवंकर्तव्यंत्वयेत्यर्थः अस्तमेयायेतिश्रुतेः । किमर्थंपश्चाद्गमनमितितत्राह दुरापनेतियथावातोवायुर्गृहीतुमशक्यःतथाहमापिदुरा
पनाद्दुर्ग्रहेत्यर्थः । इतिमृदुवचनोत्तरेणायंगृहंनयावीत्यभिसंधायकठिणोत्तरेणवर्तयिष्यामीतिमत्वापुरूरवोमामृथामाप्रपत्तोमात्वावृकासोअशिवासउक्षन् । नवैस्त्रैणानिसख्यानिसांतिसालावृकाणांहृदया

न्येतेत्येतदर्थंउत्तरत्वेनोर्वशीवक्ति मामृथाइति । हेपुरूरवः त्वंमामृथाःमरणंनप्राप्नुहि । गूढाक्षेपंकरोतिपुरुषइतिपुंल्लिंगशक्तिमत्वेनबलिष्ठत्वात्कामनिमित्तंमरणंतवनयुक्तं अबलायाश्चेदबलत्वेनकथंचि
त्संभावितंस्यादित्यर्थः । अनेनार्थतःमाप्रपत्तइत्येतद्विवृतंभवति । प्रपत्तइतिपततेर्यङ्लुङंतंरूपं कामपारवश्येनभृशंपातितोमाभूः । अभ्यासस्यदीर्घाभावश्छांदसः । इमेआशिवासःअशिवाःअशुद्धिहेतवो
वृकावृकासोत्वात्वांमोक्षन् उक्षतिरत्रभक्षणार्थः । मास्मादुर्नलालाजलेनप्रोक्षयित्वाभक्षयेयुरित्यर्थः । स्त्रैणानिस्त्रीसंबंधीनिसख्यानि ददातिप्रतिगृह्णातिगुह्यमाख्यातिपृच्छति भुंक्तेभोजयतेचैवषड्विधंस्नेह
लक्षणमिति । स्नेहलक्षणानिनसंतिसदातनानिनभवंतिवैक्वापि यथेत्यनेनसालावृकाणामितिलुप्तोपममितिसूचयति हृदयामिति । जातावेकवचनं यथासालावृकाणांहृदयानि एतान्यपिस्त्रीणांहृद
यानितथेत्यर्थः ३८ एतेइत्युक्तमेवाविवृणोति स्त्रियइति । किंक्रूरंस्त्रीहृदयंपुनरपिकिंक्रूरमंगनाहृदयंइत्येतद्धिशब्देनदर्शितं प्रियेप्रेष्ठेपिसाहसंबलात्कारलक्षणंकर्मयासांतास्तथा एतदेवविविच्यदर्शयति
घ्नंतीति । विस्रब्धंविश्वस्तम् ३९ अलीकविस्रंभंकपटविश्वासं अज्ञेषुपुरुषेषुअत्यंतसौख्यदाःतत्तत्कालोपभोग्यसुखप्रदानत्वादात्यंतिकसुखदाः पुंश्चल्यइत्यस्यविवरणं स्वैरवृत्तयइति । इष्टजनशिक्षामनुपा
कर्ण्यस्वेच्छानियतमद्यपानादिवृत्तयः ४० मयासहैकरात्रंवत्स्यतिसुरतलीलामनुभविष्यतीत्यर्थः ४१ समुवास संभोगलक्षणंसुरतमनुभूतवान् स्त्रियोह्यकरुणाइत्यारभ्यतयानिशमित्यंतेनोक्तामितिज्ञातव्यं

स्त्रियोह्यकरुणाःक्रूरादुर्मर्षाःप्रियसाहसाः ॥ घ्नंत्यल्पार्थेपिविस्रब्धंपतिंभ्रातरमप्युत ३९ विधायालीकविस्रंभमज्ञेष्वत्यंतसौख्यदाः ॥ नवंनवमभीप्संत्यः
पुंश्चल्यःस्वैरवृत्तयः ४० संवत्सरांतेपिभवानेकरात्रंमयेश्वर ॥ वत्स्यत्यपत्यानिचतेभविष्यंत्यपराणिभो ॥ अंतर्वत्नीमुपालक्ष्यदेवींसप्रययौपुरीम् ४१ पुन
स्तत्रगतोब्दांतेउर्वशींवीरमातरम् ॥ उपलभ्यमुदायुक्तःसमुवासतयानिशम् ४२ अथैनमुर्वशीप्राहकृपणंविरहातुरम् ॥ गंधर्वानुपधावेमांस्तुभ्यं
दास्यंतिमामिति ४३ तस्यसंस्तुवतस्तुष्टाअग्निस्थालींददुर्नृप ॥ उर्वशींमन्यमानस्तांनाबुध्यतचरन्वने ४४ स्थालींन्यस्यवनेगत्वागृहानध्युषितोनि
शि ॥ त्रेतायांसंप्रवृत्तायांमनसित्रय्यवर्तत ४५ स्थालीस्थानंगतोश्वत्थंशमीगर्भंविलक्ष्यसः ॥ तेनद्वेअरणीकृत्वाउर्वशीलोककाम्यया ४६ उर्वशींमं
त्रतोध्यायन्नधरारणिमुत्तराम् ॥ आत्मानमुभयोर्मध्येयत्तत्प्रजननंप्रभुः ४७

४२ उपधावशरणंगच्छ धावुगतिशुद्ध्योःत्रिकरणशुद्ध्यास्तुतिंकुर्वित्यर्थः इतित्वादेवाइमआहुरैलयथेमेतद्भवसिमृत्युबंधुःप्रजातदेवान्हविषायजातिस्वर्गउत्वमपिमादयासइति ४३ अग्निस्थालींअग्निस्था
पनयोग्यपात्रंउर्वशींमन्यमानोवनेचरंस्तामुर्वशींनाबुध्यत नेयमुर्वशीकिंत्वियमग्निस्थालीतिज्ञातवानित्यर्थः ४४ सपुरूरवाः अग्निस्थालींवनेन्यस्यनिक्षिप्यनिशिगृहान्गत्वातांनिशामध्युषितोभूत् अथप
रस्मिन्दिवसेत्रेतायांसंप्रवृत्तायांत्रेतायुगारंभसमयेजातेसत्युर्वशींचिंतयतस्तस्यराज्ञोमनसिअग्न्याधानादिसांगयज्ञप्रकाशवेदत्रयंप्रकाशितमभूदित्यर्थः ४५ तदर्थंविचार्याग्निस्थालीप्रदानाभिप्रायंज्ञात्वाअ
ग्निस्थालीस्थानंगतःतत्रपुरूरवाःशमीगर्भंशमीवृक्षेणाधिष्ठितंअश्वत्थंविलक्ष्यविशेषतोदृष्ट्वास्थालीशमीजाताग्निस्तत्रअश्वत्थोजातइतिविज्ञाय शमीगर्भमश्वत्थंछित्वातेनशमीगर्भाश्वत्थेनद्वेअरणीकृत्वाउत्तराध
रारणिभेदेननिधायउर्वशीलोकप्राप्तीच्छया ४६ फलविशेषार्थं जनिष्ठोअपोनर्यःसुजातःप्रोर्वशीतिरतदीर्घमायुरितिमंत्रार्थत्वेनोर्वशींध्यायन्उर्वशीमधरारणिंआत्मानंपुरूरवःशब्दोपलक्षितमुत्तरारणिंच
चिंतयन् उभयोररण्योर्मध्येयत्प्रजननसाधनंतच्चमनसाध्यायन्नरणीनिर्ममंथेतिशेषः प्रभुरित्यनेनसर्वध्यानादिसामर्थ्यंदर्शयति ४७

SGDF

मथितमाह तस्येति तस्यराज्ञोनिर्मथनाज्जातवेदाजातइतितत्प्रभृतिजातवेदानामाग्नेरितिसूचितं सविभावसुरग्निस्त्रय्याविद्यथावेदत्रयसंज्ञयाप्रतिपाद्योराज्ञापुत्रत्वेकल्पितइत्यन्वयः त्रिभिराहवनीयादिरूपैर्व
र्ततइतित्रिवृत्अध्यात्मविवक्षायांअकारोकारमकारसमाहारोंकाररूपेणवर्ततइतित्रिवृत् ४८ तेनत्रिवृताग्निनाउर्वशीसालोक्यंसर्वदेवमयंसर्वदेवोत्तमं ४९ पुराकृतैःअकारोवैसर्वावागितिसर्ववाङ्मयःप्रणवोध्ये
कः ५० त्रयीत्रिप्रकारा अग्निनाप्रजयापुत्रत्वेनकल्पितेनाग्निना ५१ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेवि०कृ०टी०द्वादशोध्यायः १२ ब्रह्मणोत्रिरत्रेःसोमःसोमाद्बुधःबुधात्पुरूरवाःतस्यपुत्रानाह ऐल
स्येति १ २ ३ ४ कुशांबुजोगाधिरित्येकस्यनामद्वयं ५ भार्गवमृचीकं ६ कुशिकानामन्वयोयस्यसतथा कुशिकान्वयः समयइतिवा ७ श्वश्रूवाभार्यामात्रा। उभयैःसात्विकराजसभेदभिन्नैःमंत्रैः।

२० तस्यनिर्मथनाज्जातोजातवेदाविभावसुः॥ त्रय्यासविद्ययाराज्ञापुत्रत्वेकल्पितस्त्रिवृत् ४८तेनायजतयज्ञेशंभगवंतमधोक्षजम्॥उर्वशीलोकमन्विच्छन्सर्वदे १३
वमयंहरिम् ४९ एकएवपुरावेदःप्रणवःसर्ववाङ्मयः॥ देवोनारायणोनान्यएकोग्निर्वर्णएवच ५० पुरूरवसएवासीत्त्रयीत्रेतामुखेनृप ॥ अग्निनाप्रजयाराजा
लोकंगांधर्वमेयिवान् ५१ इतिश्रीभागवतेनवमस्कंधेऐलोपाख्यानेद्वादशोध्यायः॥ १२॥श्रीशुकउवाच॥ ऐलस्यचोर्वशीगर्भात्षडासन्नात्मजानृप ॥ आयुः
श्रुतायुसत्यायुरयोथविजयोजयः १ श्रुतायोर्वसुमान्पुत्रःसत्यायोश्चश्रुतंजयः ॥ रयस्याद्भुतएकस्तुजयस्यतनयोमितः २ भीमस्तुविजयस्याथकांचनोहोत्र
कस्ततः ॥ तस्यजह्नुःसुतोगंगांगंडूषीकृत्ययोपिबत् ३ जह्नोःपुरुस्तस्यपुत्रोबलाकश्चात्मजोजकः ॥ ततःकुशःकुशस्यापिकुशांबुस्तनयोवसुः ४ कु
शनाभश्चचत्वारोगाधिरासीत्कुशांबुजः ॥ तस्यसत्यवतींकन्यामृचीकोयाचतद्विजः ५ वरंविसदृशंमत्वागाधिर्भार्गवमब्रवीत् ॥ एकतःश्यामकर्णानांह
यानांचंद्रवर्चसाम् ६ सहस्रंदीयतांशुल्कंकन्यायाःकुशिकान्वयः॥ इत्युक्तस्तन्मतंज्ञात्वागतःसवरुणांतिकम् ७ आनीयदत्वातानश्वानुपयेमेवरांगनाम्॥
सऋषिःप्रार्थितःपत्न्याश्वश्र्वाचापत्यकाम्यया ॥ श्रपयित्वोभयैर्मंत्रैश्चरुंस्नातुंगतोमुनिः ८ तावत्सत्यवतीमात्रास्वचरुंयाचितासती ॥ श्रेष्ठंमत्वातयाय
च्छन्मात्रेमातुरदत्स्वयम् ९ तद्विज्ञायमुनिःप्राहपत्नींकष्टमकार्षिनः ॥ घोरोदंडधरःपुत्रोभ्राताातेब्रह्मवित्तमः १० प्रसादितःसत्यवत्यामैवंभूदितिभार्गवः॥
अथतर्हिभवेत्पौत्रोजमदग्निस्ततोभवत् ११ साचाभूत्सुमहापुण्याकौशिकीलोकपावनी॥रेणोःसुतांरेणुकांवैजमदग्निरुवाहयाम् १२ तस्यांवैभार्गवऋषेः
सुतावसुमदादयः ॥ यवीयान्जज्ञएतेषांरामइत्यभिविश्रुतः १३ यमाहुर्वासुदेवांशंहैहयानांकुलांतकम् ॥ त्रिःसप्तकृत्वोयइमांचक्रेनिःक्षत्रियांमहीम् १४
दृप्तंक्षत्रंभुवोभारमब्रह्मण्यमधार्मिकम् ॥ रजस्तमोवृतमहन्फल्गुन्यपिकृतेंहसि १५

चरुंश्रपयित्वाप्रपच्याभिमंत्र्य तवेदंतवमातुरिदमितिनिगद्यसंस्थाप्य। स्नातुंगतः ८ तावत्सदाआत्मीयचरुंश्रेष्ठंमत्वातयास्वमात्रायाचितासत्यवतीस्वचरुंमात्रेददौ मातुश्चरुंस्वयमदत्स्वीकृतवती ९ २०
तवपुत्रोघोरोदंडधरः।तेभ्राताब्रह्मवित्तमः १० ११ १२ साकौशिकीसत्यवतीनदीबभूवेतिशेषः १३ भार्गवऋषेर्जमदग्नेर्यवीयान्कनिष्ठः १४ क्षत्रवधेमुख्यंकारणमाह दृप्तमिति। अहन्हृ
तवान्। फल्गुन्यल्पे अंहस्यपराधे १५

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

१६ दत्तंदत्तात्रेयं परिकर्मभिः परिचर्याभिराराध्य १७ अरातिषुदुर्धर्षत्वंवरं । अजश्रीरौत्पत्तिकीश्रीःयत्रतेजआदयोणिमादयश्चगुणाःसंतिअव्याहतगतिश्चचारइत्यन्वयः १८ १९ रेवायाःन
र्मदायाः । अंभसिरुरोधप्रवाहस्तंभनंकृतवान् २० स्वशिबिरंरावणस्यसेनाविमोचनस्थानं प्रतिस्रोतःसारिज्जलैःप्रतीपगमनंस्रोतःप्रवाहोयेषांतानितथाप्रातिस्रोतांसिचसारिज्जलानिप्रातिस्रोतःसारि
ज्जलानितैर्विप्लावितंप्रवाहवेगेननीतंवीक्ष्येतिशेषः । स्रोतोंबुनिर्गमद्वारेइंद्रियेषुजलस्रुतावितिच २१ यथाकेनचित्कपिर्मुक्तःपुनर्बद्धोभवतितथायंदशमुखोयेनार्जुनेनमाहिष्मत्यांसन्निरुद्धोभूदित्यन्व
यः २२ २३ हविर्धान्याकामधेन्वा २४ आत्मनःस्वस्यऐश्वर्यमतिशायिनंअतीत्यवर्तमानंतदैश्वर्यंनाद्रियन्नादरंकुर्वन् । अग्निहोत्रींधेनुंप्रतिसाभिलाषःइच्छांकुर्वन् २५ हविर्धानींधेनुं । म

राजोवाच ॥ किंतदंहोभगवतोराजन्यैरजितात्मभिः ॥ कृतंतेनकुलंनष्टंक्षत्रियाणामभीक्ष्णशः १६ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ हैहयानामधिपतिरर्जुनःक्षत्रिय
र्षभः ॥ दत्तंनारायणस्यांशमाराध्यपरिकर्मभिः १७ बाहून्दशशतंलेभेदुर्धर्षत्वमरातिषु ॥ अव्याहतेंद्रियौजश्रीस्तेजोवीर्ययशोबलम् १८ योगेश्वरत्व
मैश्वर्यंगुणायत्राणिमादयः ॥ चचाराव्याहतगतिर्लोकेषुपवनोयथा १९ स्त्रीरत्नैरावृतःक्रीडन्रेवांभसिमदोत्कटः ॥ वैजयंतींस्रजंबिभ्रद्रुरोधसरितंभुजैः
२० विप्लावितंस्वशिबिरंप्रतिस्रोतःसरिज्जलैः ॥ नामृष्यत्तस्यतद्वीर्यंवीरमानीदशाननः २१ गृहीतोलीलयास्त्रीणांसमक्षंकृतकिल्बिषः ॥ माहिष्मत्यांस
न्निरुद्धोमुक्तोयेनकपिर्यथा २२ सएकदातुमृगयांविचरन्विपिनेवने ॥ यदृच्छयाश्रमपदंजमदग्नेरुपाविशत् २३ तस्मैसनरदेवायमुनिरर्हणमाहरत् ॥
ससैन्यामात्यवाहायहविर्धान्यातपोधनः २४ सवीरस्तस्यसंदृष्ट्वाआत्मैश्वर्यातिशायिनम् ॥ तन्नाद्रियताग्निहोत्र्यांसाभिलाषःसहैहयः २५ हविर्धानीमृ
षेर्दर्पान्नरान्हर्तुमयोजयत् ॥ तांतेमाहिष्मतींनिन्युःसवत्सांक्रंदतींबलात् २६ अथराजनिनिर्यातेरामआश्रमआगतः ॥ श्रुत्वातत्तस्यदौरात्म्यंचुक्रोधा
हिरिवाहतः २७ परशुंयोजयामाससतूणंचर्मकार्मुकम् ॥ अन्वधावतदुर्मर्षोमृगेंद्रइवयूथपम् २८ तमापतंतंभृगुवर्यमोजसाधनुर्धरंबाणपरश्वधायुधम् ॥
ऐणेयचर्मांबरमात्मधामभिर्युतंजटाभिर्ददृशेपुरींनृप २९ अचोदयद्धस्तिरथाश्वपत्तिभिर्गदासिबाणर्ष्टिशतघ्निशक्तिभिः ॥ अक्षौहिणीःसप्तदशातिभी
षणास्तारामएकोभगवानसूदयत् ३० यतोयतोसौप्रहरन्परश्वधोमनोनिलौजाःपरचक्रसूदनः ॥ ततस्ततश्छिन्नभुजोरुकंधरानिपेतुरुर्व्यांहतसूतवाह
नाः ३१ दृष्ट्वास्वसैन्यंरुधिरौघकर्दमेरणाजिरेरामकुठारसायकैः ॥ विवृक्णचर्मध्वजचापविग्रहंविपातितंहैहयआपतद्रुषा ३२

रान्पुरुषान् हर्तुंनेतुंअयोजयन्नियुक्तवान् २६ २७ योजयामासउच्चेजितंकृतवान् । कार्मुकंगृहीत्वेतिशेषः । रथेयोजयामासेतिवा २८ ऐणेयंचर्मकृष्णाजिनंदेवांबरंयस्यसतथातं
आत्मनःस्वस्यधामतेजोयासांताःतथा । ताभिर्जटाभिर्युक्तंतंपुरीमापतंतम् २९ अर्जुनोयाअक्षौहिणीरचोदयत्तारामस्ताअसूदयदित्यर्थः ३० मनोवदनिलवदोजोवेगोयस्यसतथामनोवेगअनिलवद
वष्टंभइतिवा । ओजोवष्टंभबलयोरितियादवः ३१ विग्रहोदेहः ३२

SGDF

अथागत्यार्जुनःपंचशतेषुधनुष्षुबाहुभिः । बाणान्युगपदेकप्रयत्नेनसंदधे अस्त्रभृतांसम्यगग्रणीरामःसमंयुगपदेकस्मिन्धनुषिबद्धेषुभिःसंधितशरैस्तान्पंचशतशरान्आच्छिनादित्यन्वयः ३३ पुनः रामःस्वहस्तैरचलान्गिरीन्अंघ्रिपान्वृक्षान्मृधेउत्क्षिप्यप्रहृत्ययुधिवेगादभिधावतोर्जुनस्यभुजान् । कठोरनेमिनाशितधारेणचिच्छेदेत्यन्वयः ॥ ३४ ३५ उपावर्त्यनिवर्त्य । इतस्ततःआकर्ष णादिनापरिक्लिष्टां क्लेशोपेताम् ३६ ३७ ३८ ३९ यथासौरीसूर्यसंबंधिनीप्रभारोचतेतथाब्राह्मीब्राह्मणसंबंधिनीलक्ष्मीःक्षमयाप्रकाशते ४० मूर्द्धावसिक्तस्यचक्रवर्तिनः ब्रह्मवधाद्ब्राह्मणहननादच्युतेश्री नारायणेबुद्धिर्यस्यसतथा ४१ ॥ इतिश्रीभागवतेनवमस्कंधेवि०कृ०टी०त्रयोदशोध्यायः ॥ १३ ॥ चरित्वाकृत्वा १ यातागंगामितिशेषः २ किंचिच्चित्ररथस्पृहाईषच्चित्ररथेस्पृहावतीजाता ३

अथार्जुनःपंचशतेषुबाहुभिर्धनुष्षुबाणान्युगपत्सुसंदधे ॥ रामायरामोस्त्रभृतांसमग्रणीस्तानेकबद्धेषुभिरच्छिनत्समम् ३३ पुनःस्वहस्तैरचलान्मृधेंऽघ्रिपा नुत्क्षिप्यवेगादभिधावतोयुधि ॥ भुजान्कुठारेणकठोरनेमिनाचिच्छेदरामःप्रसभंहसन्निव ३४ कृत्तबाहोःशिरस्तस्यगिरिशृंगमिवाहरत् ॥ हतेपितरित त्पुत्राअयुतंदुद्रुवुर्भयात् ३५ अग्निहोत्रीमुपावर्त्यसवत्सांपरवीरहा ॥ समुपेत्याश्रमंपित्रेपरिक्लिष्टांसमर्पयत् ३६ स्वकर्मतत्कृतंरामःपित्रेभ्रातृभ्यएवच ॥ वर्णयामासतच्छ्रुत्वाजमदग्निरभाषत ३७ रामरामहाबाहोभवान्पापमकार्षीत् ॥ अवधीर्नरदेवंयत्सर्वदेवमयंवृथा ३८ वयंहिब्राह्मणास्तातक्षमयार्हणतां गताः ॥ ययालोकगुरुर्देवःपारमेष्ठ्यमगात्पदम् ३९ क्षमयारोचतेलक्ष्मीर्ब्राह्मीसौरीयथाप्रभा ॥ क्षमिणामाशुभगवांस्तुष्यतेहरिरीश्वरः ४० राज्ञोमूर्धा वसिक्तस्यवधोब्रह्मवधाद्गुरुः ॥ तीर्थसंसेवयाचांहोजह्यंगाच्युतचेतनः ४१ ॥ इतिश्रीभागवतेनवमस्कंधेपरशुरामचरितेत्रयोदशोध्यायः ॥ १३ ॥ श्रीशुक उवाच ॥ पित्रोपशिक्षितोरामस्तथेतिकुरुनंदन ॥ संवत्सरंतीर्थचर्यांचरित्वाश्रममाव्रजत् १ कदाचिद्रेणुकायातागंगायांपद्ममालिनम् ॥ गंधर्वराजं क्रीडंतमप्सरोभिरपश्यत २ विलोकयंतीक्रीडंतमुदकार्थंनदींगता ॥ होमवेलांनसस्मारकिंचिच्चित्ररथस्पृहा ३ कालात्ययंतंविलोक्यमुनेःशापविशंकि ता ॥ आगत्यकलशंतस्थौपुरोधायकृतांजलिः ४ व्यभिचारंमुनिर्ज्ञात्वापत्न्याःप्रकुपितोब्रवीत् ॥ घ्नतैनांपुत्रकाःपापामित्युक्तास्तेनचक्रिरे ५ रामः संचोदितःपित्राभ्रातॄन्मात्रासहावधीत् ॥ प्रभावज्ञोमुनेःसम्यक्समाधेस्तपसश्चसः ६ वरेणछंदयामासप्रीतःसत्यवतीसुतः ॥ वव्रेहतानांरामोपिजीवि तंचास्मृतिंवधे ७ उत्तस्थुस्तेकुशलिनोनिद्रापायइवांजसा ॥ पितुर्विद्वांस्तपोवीर्यंरामश्चक्रेसुहृद्वधम् ८

कलशंभर्तुःपुरोनिधायतत्रैवकृतांजलिस्तस्थौ ४ घ्नतहतांकुरुत तांहार्ते ५ मुनेःसमाधेःतपसश्चसम्यक्प्रभावज्ञःप्रतापमाहात्म्ययोःप्रभावःस्यादिति ६ छंदयामासवशीचकार । वशा भिप्राययोःश्छंदइतिच । वधेअस्मृतिंवधंरामेणहताइतिस्मृतिशून्यत्वलक्षणंवरंच ७ रामएतेवसुमदादयोजीवंतिचेज्जीवंतुनोचेन्म्रियंतामितिमत्वासुहृद्वधोनाकारि । किंतुस्वसार्वज्ञमीश्वर त्वेनदोषाभावंचप्रकटयितुमितिभावेनेत्याह पितुरिति । वीर्यंपराक्रमेरेतस्यत्रमाहात्म्ययोरपीत्यभिधानात् । पितुस्तपोमाहात्म्यंजानताकृतमितिभावः । साक्षान्नारायणावतारस्यानिरवद्यस्यसकलगुणाक रस्यभार्गवरामस्यक्षत्रहत्यादिदोषमार्जनायतीर्थसेवामातृभ्रातृवधात्स्वाज्ञाकारित्वेनप्रसन्नात्पितुर्वरदानमित्यादिकंकथंघटतइतीत्थंशंका । जामदग्न्योवरंवव्रेऽनंतशक्तिरपिस्वयं । पितुर्मान्यत्वसिद्ध्यर्थं

२१

SGDF

लोकेलोकेश्वरःप्रभुरित्यादिवाक्येनपरिहर्तव्याइतिज्ञातव्यम् ८ ९ लब्धच्छिद्राः लब्धावसराः १० विषयादाहृत्यभगवत्येवानिवेशितबुद्धिम् ११ १२ आत्मनायत्नेनात्मानंदेहैकदेशमुदरम् । पत्नेकें ग्नौमतौवातेइतियादवः । आत्मशब्दःपूर्वार्धे १३ दूरस्थाःस्वाभिन्नदेशंगताः १४ १५ क्षत्रांतायविशेषेणक्षत्रियकुलनाशाय १६ ब्रह्मघ्नैर्ब्राह्मणहंतृभिःविहतानष्टाश्रीर्यस्याःसातथातां शीर्षभिः तस्यां प्रविश्यमध्येमाहिष्मतीमध्ये १७ अब्रह्मण्यानांब्राह्मणद्वेषिणां भयंकरांनदींचक्रइतिगतेनान्वयः । निमित्तमाह हेतुमिति । अमंगलकारिणिसति १८ स्यमंतपंचकेकुरुक्षेत्रे । शोणितान्येवोदकानियेषुतेतथातान्ह्रदान् । जलैरगाधप्रदेशान् १९ शिरःकायेनसंधायबर्हिषियज्ञआधायदर्भबंधनविशेषेवासर्वदेवमयंसर्वदेवोत्तमम् २० २१ उपद्रष्ट्रेन्यूनातिरिक्तकर्मसाक्षिणे परंअवशिष्टम् २२ विधूताशे

येर्जुनस्यसुताराजन्स्मरंतःस्वपितुर्वधम् ॥ रामवीर्यपराभूतालेभिरेशर्मनक्वचित् ९ एकदाश्रमतोरामेसभ्रातरिवनंगते ॥ वैरंसिसाधयिषवोलब्धच्छिद्राउपागमन् १० दृष्ट्वाग्न्यागारआसीनमावेशितधियंमुनिम् ॥ भगवत्युत्तमश्लोकेजघ्नुस्तेपापनिश्चयाः ११ याचमानाःकृपणयाराममात्रातिदारुणाः ॥ प्रसह्यशिरउत्कृत्यजग्मुस्तेक्षत्रबंधवः १२ रेणुकादुःखशोकार्तानिघ्नंत्यात्मानमात्मना ॥ रामरामेतितातेतिविचुक्रोशोच्चकैःसती १३ तदुपश्रुत्यदूरस्थाहारामेत्यार्तवत्स्वरम् ॥ त्वरयाश्रममासाद्यददृशुःपितरंहतम् १४ तेदुःखरोषामर्षार्तिशोकवेगविमोहिताः ॥ हातातसाधोधर्मिष्ठत्यक्त्वास्मान्स्वर्गतोभवान् १५ विलप्यैवंपितुर्देहंनिधायभ्रातृषुस्वयम् ॥ प्रगृह्यपरशुंरामःक्षत्रांतायमनोदधे १६ गत्वामाहिष्मतींरामोब्रह्मघ्नविहतश्रियम् ॥ तस्यांसशीर्षभिराज्ञांमध्येचक्रेमहागिरिम् १७ तद्रक्तेननदींघोरामब्रह्मण्यभयावहाम् ॥ हेतुंकृत्वापितृवधंक्षत्रेऽमंगलकारिणि १८ त्रिःसप्तकृत्वःपृथिवींकृत्वानिःक्षत्रियांविभुः ॥ स्यमंतपंचकेचक्रेशोणितोदान्ह्रदान्नव १९ पितुःकायेनसंधायशिरआधायबर्हिषि ॥ सर्वदेवमयंदेवमात्मानमयजन्मखैः २० ददौप्राचींदिशंहोत्रेब्रह्मणेदक्षिणांदिशम् ॥ अध्वर्यवेप्रतीचींवाउद्गात्रउत्तरांदिशम् २१ अन्येभ्योवांतरदिशःकश्यपायचमध्यतः ॥ आर्यावर्तमुपद्रष्ट्रेसदस्येभ्यस्ततःपरम् २२ ततश्चावभृथस्नानविधूताशेषकिल्बिषः ॥ सरस्वत्यांब्रह्मनद्यांरेजेव्यभ्रइवांशुमान् २३ स्वदेहंजमदग्निस्तुलब्ध्वासंज्ञानलक्षणम् ॥ ऋषीणांमंडलेसोभूत्सप्तमोरामपूजितः २४ जामदग्न्योपिभगवान्रामःकमललोचनः ॥ आगामिन्यंतरेराजन्वर्तयिष्यतिवैबृहत् २५ आस्तेद्यापिमहेंद्राद्रौन्यस्तदंडःप्रशांतधीः ॥ उपगीयमानचरितःसिद्धगंधर्वचारणैः २६ एवंभृगुषुविश्वात्माभगवान्हरिरीश्वरः ॥ अवतीर्यपरंभारंभुवोहन्बहुशोनृपान् २७

षकिल्बिषत्वमौपचारिकंलोकशिक्षार्थत्वात् नाम्नासरस्वत्यांब्रह्मनद्यांवेदमय्यांनद्याम् । व्यभ्रःमेघच्छायानिर्मुक्तः अंशुमानादित्यः । जनेतिपदाध्याहारेणावभृथस्नानविधूताशेषकिल्बिषजनइति वा अवभृथस्नानेनविधूतमशेषंकिल्बिषंयस्यसतथा । अवभृथस्नानविधूताशेषकिल्बिषोजनोयस्यसतथा अनेनावभृथस्नानेनजनस्याशेषतःकिल्बिषंविध्वस्तंभवतीतिदर्शनायरामेणावभृथस्नानमकारीतिसूचितंभवति २३ जमदग्निस्तुसंज्ञानलक्षणंज्योतिर्मयलक्षणंस्वयोग्यंदेहमाकारविशेषंलब्ध्वासप्तर्षीणांमंडलेसप्तमोऋषिरितिशेषःअभूत् २४ आगमिन्यंतरेभविष्यन्मन्वंतरे । बृहद्ब्रह्मवेदलक्षणंवर्तयिष्यविवेदप्रवर्तकोभविष्यतीत्यर्थः २५ २६ भुवःपरंभारंकेवलंभारभूतान्नृपानहन्संहृतवान् २७

१ अपापमपिदेवेशंपितरःसंनिवर्तयन् ॥ अजानंतोस्यमाहात्म्यंमोहितास्तस्यमायया ॥ मोहयन्माययालोकंचक्रेचापचितिंवने ॥ पुण्यपापादिनिर्मातुःकुतःपापादिसंगतिरितिशेषतात्पर्यं ।

SGDF
Sri Gangadharan Digital Foundation

महातेजाविश्वामित्रः २८ तस्यविश्वामित्रस्यैकशतंपुत्राआसन् तेषामेकोत्तरशतपुत्राणांमध्येयोमध्यमःसनुमधुच्छंदोनामतेनमधुच्छंदसासंयुक्तायेपंचाशत्पुत्राःतेमाधुच्छंदसनामानोभवंतिनान्ये । तस्य
हविश्वामित्रस्यैकशतंपुत्राआसुरित्यादिब्राह्मणंचेममेवार्थंवक्ति २९ शुनःशेपस्यमाहात्म्यंउपरिष्टात्प्रचक्षतइत्युक्तंप्रपंचयितुमाह पुत्रंकृत्वेति । अत्रकाचित्किंवदंतीममपुत्रोभवेतिविश्वामित्रेणोक्तोय
माजीगर्तःशुनःशेपोहंत्वत्पुत्राणांज्येष्ठश्चेत्तवपुत्रःस्यांतत्रापिमध्यमोनस्यांनापिकनिष्ठइतिविश्वामित्रमाह तदैवमस्त्विति विश्वामित्रःशुनःशेपंपुत्रंकृत्वाऽन्यानौरसान्पुत्रानब्रवीत् एषशुनःशेपोयुष्मा
कंज्येष्ठःप्रकल्प्यतांभवद्भिरितिशेषइति शुनःशेपशब्दंशृण्वतांशुनीजातीयोयंकिमित्यन्यथाप्रतीतिंनिवारयति भार्गवमिति । भृगुवंशोद्भवः अनेनापिसाकथंनिवारितास्यादित्यतआह आजीगर्तमिति ।
अजीगर्तस्यमुनेरपत्यं तर्हिविश्वामित्रस्यपुत्रत्वेकासंगतिरित्यतोदेवरातमिति । विश्वामित्रायदेवैःरातंदत्तंविश्वामित्रस्यदत्तपुत्रत्वेनसंबंधइत्यर्थः ३० अनेनविशेषणत्रयेणज्येष्ठत्वकल्पनायांवैशिष्ट्य
मुक्त्वावैशिष्ट्यांतरंचाह यइति । यःशुनःशेपःहरिश्चंद्रयज्ञेअजीगर्तेनपित्रारोहितायविक्रीतःपुरुषाख्यःपशुरभूत् । यश्चब्रह्मादिदेवांस्तुत्वातत्प्रसादात्पाशबंधनात्संसाराख्यपाशबंधनात्यूपसंबंधिरज्जुबं
धनात् आत्मानंमुमुचेमोचयामासकर्मकर्तरिप्रयोगः यस्यनूनंकतमस्यामृतानांमनामहेचारुदेवस्यनामेत्यारभ्यअस्मेरायिनिधापयेस्यंतवेदवाक्येनस्तुत्वाऋग्भाष्येएतासामृचामर्थआचार्यैरेवविस्तारेणो

गाधेरभून्महातेजाःसमिद्धइवपावकः ॥ तपसाक्षात्रमुत्सृज्ययोलेभेब्रह्मवर्चसम् २८ विश्वामित्रस्यचैवासन्पुत्राएकशतंनृप ॥ मध्यमस्तुमधुच्छंदामा
धुच्छंदसएवते २९ पुत्रंकृत्वाशुनःशेपंदेवरातंचभार्गवम् ॥ आजीगर्तंसुतानाहज्येष्ठएषप्रकल्प्यताम् ३० योवैहरिश्चंद्रमखेविक्रीतःपुरुषःपशुः ॥ स्तु
त्वादेवान्प्रजेशादीन्मुमुचेपाशबंधनात् ३१ योरातोदेवयजनेदेवैर्गाधिसुतायसः ॥ देवरातइतिख्यातःशुनःशेपस्तुभार्गवः ३२ येमधुच्छंदसोज्येष्ठाःकुश
लंमेनिरेनतत् ॥ अशपत्तान्मुनिःक्रुद्धोम्लेच्छाभवतदुर्जनाः ३३ सहोवाचमधुच्छंदाःसार्धंपंचशताततः ॥ यन्नोभवान्संजानीतेतस्मिंस्तिष्ठामहेवयम् ॥
३४ ज्येष्ठंमंत्रदृशंचक्रुस्त्वामन्वंचोवयंस्महि ॥ विश्वामित्रःसुतानाहवीरवंतोभविष्यथ ३५

क्तइतिनास्माभिःप्रपंच्यते ३१ देवरातशब्दनिर्वचनेनविश्वामित्रस्यतत्संबंधमाह यइति । यःदेवयजनेयज्ञेयद्देवैरातोरक्षितस्तैरेवगाधिसुतायविश्वामित्रायरातःदत्तः । तस्मात्सदेवरातइतिख्यातःप्रसिद्धः
इत्यतोयंभार्गवः ३२ शुनःशेपोज्येष्ठत्वेनकल्प्यतामितिविश्वामित्रेणोक्ताः । येपंचाशत्पुत्रामधुच्छंदसोजन्मनाज्येष्ठास्तेशुनःशेपस्यज्येष्ठत्वंस्वात्मानःकनिष्ठत्वंयत्तत् । कुशलंसाधुनमेनिरे ततः
किमभूदितितत्राह अशपदिति ३३ तेषांम्लेच्छभावेनशुनःशेपस्यकिमायातमितितत्राह सहोवि । हेत्यनेनब्राह्मणमनुकरोति सविश्वामित्रःपंचाशतासार्धंमधुच्छंदसमुवाचह । अयंशुनःशेपोवःज्ये
ष्ठोभवत्विवितिविश्वामित्रेणोक्तस्येदमेववाक्यमुत्तरंसमधुच्छंदाःपंचाशतासार्धंपितरमुवाचह । ततस्तातःपिताभवान्नोस्माकंयद्विजानीतेआज्ञापयति तस्मिन्नाज्ञप्तेशुनःशेपस्यज्येष्ठ्यैअस्माकंकानिष्ठ्ये
सर्वेवयमविचारेणतिष्ठामहे । प्रकाशनस्थेयाख्ययोश्चेतिसूत्रात् । निश्चितंस्थिरीकृतंचेदंकार्यमितिभावः ३४ तर्हितथाकुर्वंत्वितिपित्राउदितास्तेपुत्राःकस्यनूनमित्यादिमंत्रदृशंऋग्वेदद्रष्टारंशुनःशेपंज्ये १२
ष्ठंचक्रुः । कथंचक्रुरितितत्राह त्वामिति । भोदेवरातवयंत्वामन्वंचः अनुवर्तमानाः । कनिष्ठाःस्मभवामहिप्रसिद्धंहेतौवा । यस्माद्वयंत्वत्कनिष्ठाअभूमतस्मात्तेज्येष्ठत्वेसंशयोमाभूदिति । अथवाहेपितः
वयंत्वास्वामन्वंचःअनुवर्तमानाःस्म त्वदाज्ञाकारिणइत्यर्थइति । संतुष्टःपिताकंवरंप्रायच्छदितितत्राह विश्वामित्रइवि । वीरवंतःपुत्रवंतःकर्तव्येविशिष्टप्रेरणावंतोवा ३५

SGDF Sri Gargeshwari Digital Foundation

कुतोयंवरोदत्तइतितत्राह यइति येभवंतोमानमभिमानमनुगृह्णत परिपालनलक्षणानुग्रहंकुर्वतः मामांवीरवंतं अकर्तकृतवंतइतियस्मात्तस्माद्यूयंवीरवंतोभविष्यथेति । वीरवंतमकर्तमेतिब्राह्मणवाक्यानुकरणं
वेदतुल्यमितिप्रकाशयति अकर्तममवाक्यमकुर्वत । जीवतोवाक्यकरणादृणसंशोधनेनच गयायांपिंडदानाच्चत्रिभिःपुत्रस्यपुत्रतेतिस्मृतेः । हेकौशिकाःकौशिकगोत्राः एषदेवरातोमम्वीरःपुत्रोनोयुष्माकं
ज्येष्ठः । यूयंतमन्वितअनुवर्तध्वम् ३६ अन्येचाष्टकादयोनुवर्तवामेतिशेषः । उपसंहरति एवमिति यत्कौशिकगोत्रं । तद्वैश्वामित्रैःपृथग्विधमभूत् ३६ कथंतदितितत्राह प्रवरांतरमिति प्रवरांतरमाप

येमानंमेनुगृह्णंतोवीरवंतमकर्तमा ॥ एषवःकौशिकावीरोदेवरातस्तमन्वित ३६ अन्येचाष्टकहारिताजयक्रतुमदादयः ॥ एवंकौशिकगोत्रंतद्वैश्वामित्रैः
पृथग्विधम् ३७ प्रवरांतरमापन्नंतद्धीत्येवंप्रकल्पितम् ॥ यःपुरूरवसःपुत्रआयुस्तस्याभवन्सुताः ३८ नहुषःक्षत्रवृद्धश्चरजीराभश्चवीर्यवान् ॥ अनेना
इतिराजेंद्रक्षत्रवृद्धान्वयंशृणु ३९ क्षत्रवृद्धसुतस्यासन्सुहोत्रस्यात्मजास्त्रयः ॥ काश्यःकुशोगृत्समदइतिगृत्समदादभूत् ४० शुनकःशौनकोयस्यबह्वृ
चप्रवरोमुनिः ॥ काश्यस्यकाशिस्तत्पुत्रःसुराष्ट्रोदीर्घतमःपिता ४१ धन्वंतरिर्दीर्घतमसआयुर्वेदप्रवर्तकः ॥ यज्ञभुग्वासुदेवांशःस्मृतिमात्रार्तिनाशनः
४२ तत्पुत्रःकेतुमान्यस्यजज्ञेभीमरथस्ततः ॥ दिवोदासोद्युमांस्तस्मात्प्रतर्दनइतिस्मृतः ४३ सएवशत्रुजिद्वत्सोऋतध्वजइतीरितः ॥ तथाकुवलयाश्वे
तिप्रोक्तोऽलर्कादयस्ततः ४४ षष्टिंवर्षसहस्राणिषष्टिंवर्षशतानिच ॥ नालर्कादपरोराजाबुभुजेमेदिनींयुवा ४५ अलर्कात्संनतिस्तस्मात्सुनीथोथसुके
तनः ॥ धर्मकेतुसुतस्तस्मात्सत्यकेतुरजायत ४६ धृष्टकेतुस्ततस्तस्मात्सुकुमारःक्षितीश्वरः ॥ वीतिहोत्रोस्यभर्गोतोभार्गभूमिरभून्नृप ४७ इतीमेकाश्य
जाभूपाःक्षत्रवृद्धान्वयायिनः ॥ राभस्यरभसःपुत्रोगंभीरश्चाक्रकस्ततः ४८ तस्यक्षेत्रेब्रह्मजज्ञेशृणुवंशमनेनसः ॥ शुद्धस्ततःशुचिस्तस्मात्त्रिककुब्धर्मसारथिः
४९ ततःशांतरजाजज्ञेकृतकृत्यःसआत्मवान् ॥ रजेःपंचशतान्यासन्पुत्राणाममितौजसाम् ५० देवैरभ्यर्थितोदैत्यान्हत्वेंद्रायाददाद्दिवम् ॥ इंद्रस्तस्मैपुन
र्दत्वागृहीत्वाचरणौरजेः ५१ आत्मानमर्पयामासप्रह्लादाद्यरिशंकितः ॥ पितर्युपरतेपुत्रायाचमानायनोददुः ५२ त्रिविष्टपंमहेंद्राययज्ञभागान्समाददुः ॥
गुरुणाहूयमानेऽग्नौबलभित्तनयान्रजेः ५३ अवधीद्भ्रंशितान्मार्गान्नकश्चिदवशेषितः ॥ प्रतिक्षत्रःक्षत्रवृद्धात्संजयस्तत्सुतोजयः ५४ ततःकृतःकृतस्या
पिजज्ञेवीर्यधनोनृपः ॥ सहदेवस्ततोहीनोजयत्सेनस्तुतत्सुतः ५५ संकृतिस्तस्यचजयःक्षत्रधर्मामहारथः ॥ क्षत्रवृद्धान्वयाभूपाइमेशृण्वथनाहुषान्
॥ ५६ ॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेचतुर्दशोध्यायः ॥ १४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

त्वंहियस्मात्तस्मादेवपृथग्विधंकल्पितंहिप्रसिद्धमितिभावः श्रुतायोःसंततिंविस्तृत्यपुरूरवसः । पुत्रस्यप्रथमस्यायोर्वंशंवर्णयतिबादरायणिः यइति ३८ नहुषान्वयस्यैवराज्यार्हत्वात्क्षत्रवृद्धाद्यन्वयस्यत
दनर्हत्वात्सूचीकटाहन्यायमनुसंदधानःक्षत्रवृद्धाद्यन्वयंवक्तिक्षत्रवृद्धान्वयमिति ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ अलर्कादपरोराजायुवातथानबुभुजे ४५ ४६ ४७ इतीमेकाश्यजाःकाश्यस्यसंतानजाभूपाः
४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ पुनरपिक्षत्रवृद्धात्प्रतिक्षत्रोभूत् ५४ ५५ ५६ इतिश्रीभागवतेमहापु॰विजयध्वजटीकायांनवमस्कंधेचतुर्दशोध्यायः ॥ १४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

SGDF
Sri Gangeshwari Digital Foundation

अथनहुषस्यसंततिमनुक्रामति यतिरित्यादिना १ तस्यराज्यस्यपरिणामवित्फलपरिपाकपटुतांजानातीति यत्रराज्ये २ इंद्राण्याधर्षणात्शच्याःसंस्पर्शानिमित्तात्पितरिनहुषेस्वर्गस्थानात्द्विजैर्भ्रंशितेत्याजितेअजगरत्वंमहासर्पत्वंप्रापितेसति ३ यवीयसःकनिष्ठान्संयातिपूर्वान्काव्यस्यशुक्रस्यपुत्र्यादेवयान्यावृषपर्वणोदैत्यस्यपुत्र्याशर्मिष्ठयाकृतदारः ४ प्रातिलोम्येनविवाहःकथंघटतइतिपृच्छति ब्रह्मर्षिरिति ५ दैववशादिदंपाणिग्रहणंप्राप्तंनतुमानुषवादितिप्रकाशयितुमाख्यायिकांकथयति एकदेति ६ ७ सिंचतीःअन्योन्यजलप्रक्षेपंकुर्वंत्यः ८ पर्यधुराच्छादितवंत्यः ९ अजानतीशर्मिष्ठागुरुपुत्र्यावासःस्वीयंमत्वा समव्ययत्संवीतवती व्ययसंवरणइतिधातुः तदाप्रकुपिताप्रारब्धकोपादेवयानीदंवाक्यमुवाचेत्यन्वयः १० मह्यंममअसांप्रतमयुक्तं ११ स्वकुलप्रशंसार्थंब्राह्मणानां

श्रीशुकउवाच ॥ यतिर्ययातिःसंयातिरायतिर्वियतिःकृतिः ॥ षडिमेनहुषस्यासन्निंद्रियाणीवदेहिनः १ राज्यंनैच्छद्यतिःपित्रादत्तंतत्परिणामवित् ॥ यत्रप्रविष्टःपुरुषआत्मानंनावबुध्यते २ पितरिभ्रंशितेस्थानादिंद्राण्याधर्षणाद्द्विजैः ॥ प्रापितेजगरत्वंचययातिरभवन्नृपः ३ चतसृष्वादिशद्दिक्षुभ्रातॄन्भ्रातायवीयसः ॥ कृतदारोजुगोपोर्वींकाव्यस्यवृषपर्वणः ४ ॥ राजोवाच ॥ ब्रह्मर्षिर्भगवान्काव्यःक्षत्रबंधुश्चनाहुषः ॥ राजन्यविप्रयोःकस्माद्विवाहःप्रातिलोमकः ५ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ एकदादानवेंद्रस्यशर्मिष्ठानामकन्यका ॥ सखीसहस्रसंयुक्तागुरुपुत्र्याचभामिनी ६ देवयान्यापुरोद्यानेपुष्पितद्रुमसंकुले ॥ व्यचरत्कलगीतालिनलिनीपुलिनेऽबला ७ जलाशयंसमासाद्यकन्याःकमललोचनाः ॥ तीरेन्यस्यदुकूलानिविजह्रुःसिंचतीर्मिथः ८ वीक्ष्यव्रजंतंगिरिशंसहदेव्यावृषेस्थितम् ॥ सहसोत्तीर्यवासांसिपर्यधुर्व्रीडिताःस्त्रियः ९ शर्मिष्ठाऽजानतीवासोगुरुपुत्र्याःसमव्ययत् ॥ स्वीयंमत्वाप्रकुपितादेवयानीदमब्रवीत् १० अहोनिरीक्ष्यतांमह्यंदास्याःकर्मह्यसांप्रतम् ॥ अस्मद्धार्यंधृतवतीशुनीवहविरध्वरे ११ यैरिदंतपसासृष्टंमुखंपुंसःपरस्यवै ॥ धार्यतेयैःपरंज्योतिःशिवःपंथाश्चदर्शितः १२ येषांदमुपतिष्ठंतेलोकनाथाःसुरेश्वराः ॥ भगवानपिविश्वात्मापावनःश्रीनिकेतनः १३ वयंतत्रापिभृगवःशिष्योस्यानःपिताऽसुरः ॥ अस्मद्धार्यंधृतवतीशूद्रोवेदमिवासती १४ एवंक्षिपंतींशर्मिष्ठागुरुपत्रीमभाषत ॥ रुषाश्वसंतीनागीवधर्षितादष्टदच्छदा १५ आत्मवृत्तिमविज्ञायकत्थसेबहुभिक्षुकि ॥ किंनप्रतीक्षसेस्माकंगृहान्बलिभुजोयथा १६ एवंविधैःसुपरुषैःक्षिप्त्वाचार्यसुतांसतीम् ॥ शर्मिष्ठाप्राक्षिपत्कूपेवासस्त्वादायमन्युना १७ तस्यांगतायांस्वगृहंययातिर्मृगयांचरन् ॥ प्राप्तोयदृच्छयाकूपेजलार्थीतांददर्शह १८ दत्वास्वमुत्तरंवासस्तस्यैराजाविवाससे ॥ गृहीत्वापाणिनापाणिमुज्जहारदयापरः १९

माहात्म्यंकथयति यैरिदमित्यादिना इदंविश्वंयैर्ब्राह्मणैस्तपसासृष्टं येपरमस्यपुंसःमुखंयैरिदंपरंज्योतिर्ब्रह्माख्यंधार्यतेयैश्चशिवःपंथाःवेदमार्गोदर्शितः १२ येलोकनाथाःसुरेश्वरास्तेपीदंब्राह्मणकुलमुपतिष्ठंते अग्निमुखेनर्हविरादातुंप्रतीक्षंते विश्वात्माभगवानपिब्राह्मणप्रियस्तिष्ठतीतिशेषः १३ वयंतत्रब्राह्मणेषुभृगवः भृगुकुलजाः अतएवश्रेष्ठाइतिशेषः अस्याःपितावृषपर्वाऽसुरोनोस्माकंशिष्यःअस्मत्पितुःशिष्यत्वादहमपितत्पुत्रीत्वान्मान्येतियस्मात्तस्मादस्मद्धार्यंवस्त्रमिदंधृतवती यथावेदग्रहणायोग्योवृषलोवेदंधारयातितथेति १४ धर्षिताअप्रगल्भीकृतातुच्छीकृतेसर्थः १५ बहुकत्थसेव्यर्थवचनंवदसि भिक्षुकीत्वंस्पष्टमित्याह किंनेति बलिभुजःश्वानःकाकोवा १६ १७ १८ उत्तरमुत्तरीयं उज्जहारकूपादितिशेषः १९

SGDF
Sri Gurgaon... Digital Foundation

प्रेमनिर्भरयास्नेहपूर्णयाहस्तंगृह्णातीतिहस्तग्राहःपाणिग्रहणकर्ता अपरोन्योनस्यात् हस्ताग्राहइतिपाठेहस्तेग्राहोग्रहणंयस्यसतथा कुंभकारवदण्प्रत्ययांतोवा २० कूपमग्नायाःममभवतोयदिदंदर्शनं
एषःसंबंधःईशकृतःश्रीनारायणविहितः नपौरुषःपुरुषाकाररचितोनभवति २१ ब्राह्मणपुत्र्यास्तवब्राह्मणएवभर्तायुक्तोनक्षत्रियःप्रतिलोमप्रवेशप्रसंगादितिशंकांपरिहरति नब्राह्मणइति हेमहाभुजमे
ब्राह्मणोहस्तग्राहोनभविताभविष्यति कुतइतितत्राह कचस्येति बार्हस्पत्यस्यबृहस्पतेरपत्यस्यनाम्नाकचस्यशापात्मृतसंजीवनीविद्यार्थीकचस्तत्प्रतिग्रहायबहुतिथंगुरुपरिचर्यांविधायतत्प्रसादमा
पाद्यतद्विद्यामादायगुरोरनुज्ञयागंतुकामंकचमुपलभ्यसर्वप्रकारेणकचस्यहितमाचरंत्यामया।भोकचत्वंममभर्ताभवेत्युक्तोमामुवाच हेदेवयानित्वयानैवंवक्तव्यंपद्धाताहमिति तदाकुपिताहंतमशपं म
त्पितुरवाप्तविद्यानफलत्वितीयमाख्यायिकानेनोच्यते यमशपंपुरेति अहंपुरायंकचमशपंशप्तवतीतस्यशापादिति २२ अनंतरंययातिनांगीकृतमित्यत्राह ययातिरिति यदनभिप्रेतंप्रातिलोम्येनोद्वहनंत
द्देवात्मनःदैवेनश्रीनारायणेनउपहृतमर्पितमात्मनोमनश्चतस्यांगतमनुरक्तंबुद्ध्वातस्याःदेवयान्याःवचःप्रतिगृहीतवानित्यन्वयः २३ २४ कापोतींकपोतसंबंधिनींवृत्तिं स्तुवन्ग्रंथाधिकभयान्नकापोतीवृत्तिर्वि

तंवीरमाहोशनसीप्रेमनिर्भरयागिरा ॥ राजंस्त्वयागृहीतोमेपाणिःपरपुरंजय ॥ हस्तग्राहोपरोमाभूद्गृहीतायास्त्वयाहिमे २० एषईशकृतोवीरसंबंधोनौनपौ
रुषः ॥ यदिदंकूपमग्नायाभवतोदर्शनंमम २१ नब्राह्मणोमेभविताहस्तग्राहोमहाभुज ॥ कचस्यबार्हस्पत्यस्यशापाद्यमशपंपुरा २२ ययातिरनभिप्रेतंदै
वोपहृतमात्मनः ॥ मनस्तुतद्गतंबुध्वाप्रतिजग्राहतद्वचः २३ गतेराजनिसावीरेतत्रस्मरुदतीपितुः ॥ न्यवेदयत्ततःसर्वमुक्तंशर्मिष्ठयाकृतम् २४ दुर्मनाभग
वान्काव्यःपौरोहित्यंविगर्हयन् ॥ स्तुवन्वृत्तिंचकापोतींदुहित्रासययौपुराव् २५ वृषपर्वातमाज्ञायप्रत्यनीकविवक्षितम् ॥ गुरुंप्रसादयन्मूर्ध्नापादयोःप
तितःपथि २६ क्षणार्धमन्युर्भगवाञ्छिष्यंव्याचष्टभार्गवः ॥ कामोस्याःक्रियतांराजन्नैनांत्यक्तुमिहोत्सहे २७ तथेत्यवस्थितेप्राहदेवयानीमनोगतम् ॥
पित्रादत्तायतोयास्येसानुगायातुमामनु २८ स्वानांतत्संकटंवीक्ष्यतदर्थस्यचगौरवम् ॥ देवयानींपर्यचरत्स्त्रीसहस्रेणदासिवत् २९ नाहुषायसुतांद
त्वासहशर्मिष्ठयोशना ॥ तमाहराजञ्छर्मिष्ठामाधास्तल्पेतुकर्हिचित् ॥ विलोक्यौशनसींराज्ञीशर्मिष्ठासुप्रजांक्वचित् ॥ तमेववव्रेरहसिसख्याःपतिमृतौ
सति ३१ राजपुत्र्यार्थितोपत्येधर्मंचावेक्ष्यधर्मवित् ॥ स्मरञ्छुक्रवचःकालेदिष्टमेवाभ्यपद्यत ३२ त्तींपते देवयान्यादुहित्रासह २५ प्रत्यनी

कानामसुरद्वेषिणांदेवानांवक्तुमिष्टंकार्यं २६ अस्याःदेवयान्याःकामोपेक्षाविशेषः स्वाभीष्टसाधनाययात्रियंशर्मिष्ठाभवानस्मत्प्रियायास्तामितितत्राह नैनामिति २७ यदभीष्टंतत्तथा करिष्येइत्येवमुक्त्वा
वृषपर्वण्यवस्थितेसति वृषपर्वणातवाकिंकर्तव्यमितिपृष्टादेवयानीमनोगतंस्वमनसिस्थितंकार्यंप्राह ।किंतदाह पित्रेति अहंपित्रादत्तायास्येपतोमामियंशर्मिष्ठासानुगादासीसहस्रेणसहितानुयातुअन्वागच्छ
तुइति २८ शर्मिष्ठातत्सर्वंश्रुत्वायद्यहंनानुगमिष्यामितदागुरुद्रोहान्मत्कुलंसर्वंनष्टंभवतीतियत्स्वानांसंकटंतद्वीक्ष्यतदर्थस्यतदनुगमनलक्षणप्रयोजनस्यगौरवंगुरुप्रसादेनस्वकुलाभिवृद्धिलक्षणमस्तीति
मनसानिश्चित्यस्त्रीसहस्रेणपरिवृतातथाकरिष्यामीतिपितरमुक्त्वादेवयानींदासीवत्पर्यचरत् २९ उशनासुतांदेवयानींनाहुषायनहुषपुत्राययातयेशर्मिष्ठयासहदत्वातंराजानमाह किमाह क्वचिद
पिशर्मिष्ठांतल्पेशयनीयस्थानेमाधाःधृतांमाकार्षीः मिथुनीभावंनकुर्वित्यर्थः ३० औशनसींदेवयानींकार्यमालोच्यरहस्येकांतेसख्याःपतितमेवययातिमेवऋतुकालेवव्रे ३१ अपत्येसंतानार्थेराजपुत्र्याश
र्मिष्ठयाप्रार्थितोधर्मंवेद्धर्मज्ञः नकांचनपरिहरेत्स्वव्रतमितिश्रुतेः स्वयमागतांपरिहर्तुमशक्यंचेतिधर्मंचावेक्ष्यशुक्रवचःस्मरन्नपिकालेदिष्टमेवदैवमेवात्रकारणमितिनिश्चित्याभ्यपद्यत ताभिविशेषः ३२

SGDF

३३ आसुर्याः शर्मिष्ठायां ३४ ३५ हेस्त्रीकामअनृतपुरुष असत्यवादिपुरुष ज्ञानीपुरुषोनेतिवा त्वांजराविशतइतिलिङ्लोडर्थे जरात्वामाविशतामितिशापमदादित्यर्थः ३६ सेवयदुहितरिकामा नांशब्दादिविषयाणांस्मरणेनातृप्तोस्मि अलंबुद्धिंनमाप्तोस्मि स्मृतौवृत्तेनिषेधेस्मस्वःस्वर्गपरलोकयोरिति अतएवमनुग्रहःकर्तव्यइत्याह व्यत्ययस्येति योमह्यंवयोभिदास्यतितस्मिन्नेतांजरांव्यत्यस्यसं क्रमय्य तद्वयसायथाकामंभुंजइति ३७ तर्हितथास्त्वितिलब्धव्यवस्थानोययातिर्ज्येष्ठंपुत्रमुवाच प्रतीच्छगृहाण ३८ मातामहेनशुक्रेणकृतांरंस्येसुरतमनुभवामि ३९ कुतोनोत्सहइतितत्रा

यदुंचतुर्वसुंचैवदेवयानीव्यजायत ॥ द्रुह्युंचानुंचपूरुंचशर्मिष्ठावार्षपर्वणी ३३ गर्भसंभवमासुर्याभर्तुर्विज्ञायभामिनी ॥ देवयानीपितुर्गेहंययौक्रोधविमू र्छिता ३४ प्रियामनुगतःकामीवचोभिरभिमंत्रयन् ॥ नप्रसादयितुंशेकेपादसंवाहनादिभिः ३५ शुक्रस्तमाहकुपितःस्त्रीकामानृतपूरुष ॥ त्वांजराविशते मंदीवरूपकरणीनृणाम् ३६ ययातिरुवाच ॥ अतृप्तोस्म्यद्यकामानांब्रह्मन्दुहितरिस्मते ॥ व्यत्ययस्यैतांयथाकामंवयसायोभिधास्यति ३७ श्रीशुकउ वाच ॥ इतिलब्धव्यवस्थानःपुत्रंज्येष्ठमवोचत ॥यदोतातप्रतीच्छेमांजरांदेहिनिजंवयः ३८ मातामहकृतांवत्सनतृप्तोविषयेष्वहम् ॥ वयसाभवदीयेनरं स्येकतिपयाःसमाः ३९ यदुरुवाच ॥ नोत्सहेजरयास्थातुमंतराप्राप्तयातव ॥ अविदित्वासुखंग्राम्यंवैतृष्ण्यंनैतिपूरुषः ४० तुर्वसुश्चोदितःपित्राद्रुह्युश्चा नुश्चभारत ॥ प्रत्याचख्युरधर्मज्ञाह्यनित्येनित्यबुद्धयः ४१ अपृच्छत्तनयंपुत्रंवयसोनंगुणाधिकम् ॥ नत्वमग्रजवद्वत्समांप्रत्याख्यातुमर्हसि ४२ पूरुरुवा च ॥ कोनुलोकेमनुष्येंद्रपितुरात्मकृतःपुमान् ॥ प्रतिहर्तुंक्षमोयस्यप्रसादाद्विंदतेपरम् ४३ उत्तमश्चिंतितंकुर्यात्प्रोक्तकारीतुमध्यमः ॥ अधमोऽश्रद्ध याकुर्यादकर्तोच्चरितंपितुः ४४ इतिप्रमुदितःपूरुःप्रत्यगृह्णाज्जरांपितुः ॥ सोपितद्वयसाकामान्यथावज्जुजुषेनृपः ४५ सप्तद्वीपपतिःसम्यक्पितृवत्पालयन्प्र जाः ॥ यथोपजोषंविषयाञ्जुजोषाव्याहतेंद्रियः ४६ देवयान्यप्यनुदिनंमनोवाग्देहवस्तुभिः ॥ प्रेयसःपरमांप्रीतिमुवाहप्रेयसीरहः ४७ अयजद्यज्ञपुरु षंक्रतुभिर्भूरिदक्षिणैः ॥ सर्वदेवमयंदेवंसर्ववेदमयंहरिम् ४८ यस्मिन्निदंविरचितंव्योम्नीवजलदावलिः ॥ नानेवभातिनाभातिस्वप्नमायामनोरथः ४९ तमेव हृदिविन्यस्यवासुदेवंगुहाशयम् ॥ नारायणमणीयांसंनिराशीरजयत्प्रभुः ५० एवंवर्षसहस्राणिमनःषष्ठैर्मनःसुखम् ॥ विदधानोपिनातृप्यत्सार्वभौमः कदिंद्रियैः ५१ इतिश्रीभागवतेनवमस्कंधेययातिचरितेपंचदशोध्यायः ॥ १५ ॥ ॥ ॥ छ ॥ ॥ ॥ छ ॥

ह अविदित्वेति अविदित्वा अननुभूय वैतृष्ण्यंवैराग्यं ४० प्रत्याचख्युःनिराकृतवंतः अनित्येक्षणभंगुरे ४१ वयसोनंकनिष्ठंममाज्ञाम् ४२ आत्मकृतःशरीरोत्पादनकर्तुः परंलोकं ४३ उच्चरि तंगुदनिर्गतंमलम् ४४ जुजुषेबुभुजे ४५ यथोपजोषंयथासुखम् ४६ प्रेयसःभर्तुः ४७ ४८ स्वप्नमायामनोरथवदनित्यफलमस्वतंत्रंच ४९ निराशीःकृच्छ्रचांद्रायणादितपोभिलापरहितः ५० कदिंद्रियैःदुष्टेंद्रियैः ५१ इतिश्रीभागवतेनवतस्कंधेविजयध्वजकृतटीकायांपंचदशोध्यायः ॥ १५ ॥

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

आन्यापदेशेनस्ववृत्तांतंशिक्षाकरणत्वेनस्वभार्यायैकथयति सइत्थमिति स्त्रैणःस्त्रीजितःसयपातिरित्थंआत्मज्ञाननाशहेतून्कामान्विषयान्आचरन्भुंजानःआत्मनोपह्लवंनिरयसुखहानिलक्षणनाशंवि
ज्ञायनिर्विण्णोविरक्तएतांवक्ष्यमाणत्वेनबुद्धिसन्निहितांगाथाम् स्वकीयवृत्तांतरूपामगायतेत्यन्वयः १ भार्गविभृगुकुलजाते मद्विधैःमादृशैःस्त्रीजितैःपुरुषैःआचरितांवनेधीराःनिवृत्तिमार्गलक्षणेस्थिराः
मुक्तसंगाःज्ञानिनोयस्यग्रामवासिनोगृहस्थस्याचरणमनुशोचंति अहोलोकस्यमौढ्यमितिपरिखिन्नाभवंतीत्यर्थः तस्यममसदृशैराचरितामित्यर्थः २ बस्तोऽजःप्रियंस्त्रीजनंकूपेसंसारलक्षणे अत्रा
जशब्देनप्रकृतिपुरुषावुपलक्ष्येते ३ तीर्थेकूपजलेअवतारस्थलेवा निर्वर्त्यकिंचिदवतीर्यविषाणाग्रेणोद्धृत्यरोधसिकूपतीरेन्यधत्ततामितिशेषः तीर्थंमंत्राद्युपाध्यायेशास्त्रेष्वंभसिपावने पात्रोपायाव
तारेषुस्त्रीपुष्पयोनियज्ञयोरितियादवः उपायंवानिर्वर्त्यउद्धरणोपायंदृष्ट्वेत्यर्थः ४ कांतविषयःकामोयासामस्तीतिकांतकामिन्यःश्मश्रुलंबहुलश्मश्रुयुक्तं मीढ्वांसंरेतःसेकसमर्थं यावकोविदंयावान्नभक्ष
णपाटवोपेतं यावःयावकःकुल्माषःतद्भक्षणेशक्तइतिवायावःकेवलकुल्माषबलकेतोपवर्णितेइतियाभकोविदमितिपाठत्वोमैथुनकुशलीमितव्याख्यानंमीढ्वांसमित्यनेनगतार्थत्वात्पुनरुक्तता असंप्रदाय

श्रीशुकउवाच ॥ सइत्थमाचरन्कामांस्त्रैणोपह्लवमात्मनः ॥ बुध्वाप्रियायैनिर्विण्णोगाथामेतामगायत १ शृणुभार्गव्यमूंगाथांमद्विधाचरितांभुवि ॥ धीरा
यस्यानुशोचंतिवनेग्रामनिवासिनः २ बस्तएकोवनेकश्चिद्विचिन्वन्प्रियमात्मनः ॥ ददर्शकूपेपतितांस्वकर्मवशगामजाम् ३ तस्याउद्धरणोपायंबस्तःका
मीविचिंतयन् ॥ निर्वर्त्यतीर्थउद्धृत्यविषाणाग्रेणरोधसि ॥ सोत्तीर्यकूपात्सुश्रोणीतमेवचकमेकिल ४ तयावृत्तंसमुद्वीक्ष्यबह्वयोजाःकांतकामिनीः ॥
पीवानंश्मश्रुलंप्रेष्ठंमीढ्वांसंयावकोविदम् ५ सएकोजवृषस्तासांबह्वीनांरतिवर्धनः ॥ रेमेकामग्रहग्रस्तआत्मानंनावबुद्ध्यत ६ तमेवप्रज्यतमयारममाण
मजान्यया ॥ विलोक्यरूपसंलग्नानामृष्यद्बस्तकर्मतत् ७ तंदुर्हृदंसुहृद्रूपंकामिनंक्षणसौहृदम् ॥ इंद्रियाराममुत्सृज्यस्वामिनंदुःखिताययौ ८ सोपि
चानुगतःस्त्रैणःकृपणस्तांप्रसादितुम् ॥ कुर्वन्विलिबिलाकारंनाशक्नोत्पथिसंधितुम् ९ तस्यतत्रद्विजःकश्चिदजस्वाम्यच्छिनद्रुषा ॥ लंबंतंवृषणंभूयःसंद
धेर्थाययोगवित् १० संवृद्धवृषणःसोपिह्यजयाकूपलब्धया ॥ कालंबहुतिथंभद्रेकामैर्नाद्यापितुष्यति ११ तथाहंकृपणःसुभ्रुभवत्याःप्रेमयंत्रितः ॥
आत्मानंनाभिजानामिमोहितस्तवमायया १२

ज्ञाताचात्रप्रसज्येत भेजंमेषमित्यपितद्वद्जशब्दस्यमेषत्राचित्वाश्रवणात् ५ मीढ्वांसमितिपदंविवृण्वन्नाह सएकइति ६ रूपसंलग्नारूपगुणसंपन्नाकुचसंलग्नेतिपाठेकुचभरसन्नतमध्या प्रज्यतम
याप्राप्तुंयोग्यतमयाअन्ययाऽजयाएवंरममाणंतंविलोक्य बस्तस्यममतत्कर्मअन्यासाक्तिलक्षणंनामृष्यदित्यन्वयः ७ अनेनात्मकटाक्षीकारेणस्वामिनंशुक्रमित्येषोर्थःसूच्यते अन्यत्राजम् ८
सोपिबस्तोपियथातिशब्दवाच्योपिविलिबिलाकारंमैथुनानुकरणलक्षणंतिर्यक्कंठोत्थितशब्दविशेषं अन्यत्तत्सीत्कारादिशब्दंचकुर्वन्संधितुंसंधानंकर्तुं तिर्यक्विलिबिलाकारोमैथुनानुकृतोरसइत्यभि
धानम् ९ अजस्वामीशुक्रःअन्यत्रप्रसिद्धः लंबंतंवृषणंउपभोगसमर्थं अच्छिनत्शस्त्रेणेतिशेषः अन्यत्रजराकरणेनपुत्रेषुजरावत्स्वाक्षेनोपायेनसंदधेभोगसामर्थ्यमापादितवान् योगवित्संधानो
पायज्ञःअन्यत्रजराव्यत्यसनोपायकरणेन अर्थायमैथुनलक्षणप्रयोजनाय १० अजयारममाणइविशेषः ११ आत्मानंपरमात्मानंस्वस्वरूपंमाययाविभ्रमलक्षणयासुरतेनैपात्यलक्षणयावा १२

SGDF

काममोहनाख्नविद्धस्यपुंसःनैतच्चित्रमित्याह यत्पृथिव्यामिति व्रीहियवंइत्येकवद्भावः व्रीह्यादयःमनःप्रीतिंनपूरयंतिनदुह्यंति दुहप्रपूरणइतिप्रपूरणंनामोधसोरिक्तीकरणंभांडलक्षणपात्रस्यपूर्णीकर
णमित्यतःस्त्रीपुंसयोरपिकामभोगादिनालंबुद्धिर्नास्तीतिभावः १३ ननुप्रावृडुपरमेनदीजलह्रासवत्कामानामुपभोगेनशांतिःस्यादितितत्राह नेति कामःतृष्णाकामानांविषयाणांहविषाज्येन हवि
र्गव्येघृतेतोयेहेम्निकांचनचेतनइति कृष्णवर्त्माग्निः १४ नन्वेवंचेत्साधनाभावेनकदापिमुक्तिर्नस्यादितितत्राह यदेति यदासर्वभूतेषुअमंगलंपापसाधनंहिंसालक्षणंभावंस्वभावंनकुरुतेपरस्तदातस्य
समदृष्टेःसर्वस्यब्रह्माधीनत्वेनतत्तद्योग्यताविशिष्टवस्तुदर्शिनःपुंसःसर्वाःदिशः सुखमयंतेप्रापयंतीतिसुखमयाःसुखप्रधानावा एकस्यामपिदिश्यणुमात्रंदुःखंनास्तीत्यर्थः भावःपदार्थेसत्तात्मा
मात्मयोनिस्वभावयोरितियादवः १५ ननुस्थाविर्यैनिराहारत्वेवाविषयतृष्णात्यागेनमुक्तिःकिंस्यादितितत्राह येति सत्यंतृष्णात्यागेमुक्तिःस्यात्सएवनास्तितस्मात्ज्ञानेनतत्सुत्यागोतस्त्वदेवा
पाद्यमित्यर्थः शर्मकामःसुखार्थी वयसाअनशनेनवाजीर्यतोजरामाप्नुवतः १६ अविविक्तासनःएकशय्यासनः १७ स्वतोविषयतृष्णानशाम्यतीत्यत्रस्वानुभवमाह पूर्णमिति १८ अतःकिंफलित

यत्पृथिव्यांव्रीहियवंहिरण्यंपशवःस्त्रियः ॥ नदुह्यंतिमनःप्रीतिंपुंसःकामहतस्यमे १३ नजातुकामः कामानामुपभोगेनशाम्यति ॥ हविषाकृष्णवर्त्मेव
भूयएवाभिवर्धते १४ यदानकुरुतेभावंसर्वभूतेष्वमंगलम् ॥ समदृष्टेस्तदापुंसःसर्वाःसुखमयादिशः १५ यादुस्त्यजादुर्मतिभिर्जीर्यतोयानजीर्यते ॥
तांतृष्णांदुःखनिवहांशर्मकामोद्रुतंत्यजेत् १६ मात्रास्वस्रादुहित्रावानाविविक्तासनोभवेत् ॥ बलवानिंद्रियग्रामोविद्वांसमपिकर्षति १७ पूर्णंवर्षसहस्रंमेवि
षयान्सेवतोसकृत् ॥ तथापिचानुसवनंतृष्णातेषूपजायते १८ तस्मादेतामहंत्यक्त्वाब्रह्मण्याधायमानसम् ॥ निर्द्वंद्वोनिरहंकारश्चरिष्यामिमृगैःसह १९
दृष्टंश्रुतमसद्बुद्ध्वानानुध्यायेन्नसंविशेत् ॥ संसृतिंचात्मनाशंचतत्रविद्वान्सआत्मदृक् २० ॥ श्रीशुकउवाच ॥ इत्युक्त्वानाहुषोजायांतदीयंपूरवेवयः ॥ दत्वा
स्वांजरसंतस्मादाददेविगतस्पृहः २१ दिशिदक्षिणपूर्वस्यांद्रुह्युंदक्षिणतोयदुम् ॥ प्रतीच्यांतुर्वसुंचक्रेउदीच्यामनुमीश्वरम् २२ भूमंडलस्यसर्वस्यपूरुम
र्हत्तमंविशाम् ॥ अभिषिच्याग्रजांस्तस्यवशेस्थाप्यवनंययौ २३ आम्रेडितंवर्षपूगान्षड्वर्गंविषयेषुसः ॥ क्षणेनमुमुचेनीडंजातपक्षइवद्विजः २४ सतत्र
निर्मुक्तसमस्तसंगआत्मानुभूत्याविधुतत्रिलिंगः ॥ परेमलेब्रह्मणिवासुदेवेलेभेगतिंभागवतींप्रतीतः २५

मितितत्राह तस्मादिति मृगयंतेतत्त्वमितिमृगाःज्ञानिनस्तैःसहअरण्यचरैःहरिणादिभिर्वातपश्चरिष्यामीत्यर्थः १९ दृष्टश्रुतत्यागेनादृष्टाश्रुतसुखापकःकुशलःप्रयतते अरण्येकायक्लेशंविद्वानितितत्राह
दृष्टमिति दृष्टंराज्यादिविभवं श्रुतं स्वर्गादिमंगलमित्युभयमसत्क्षणभंगुरंविद्वान्तन्नानुध्यायेत्तद्विषयाचिंतानकार्या नसंविशेत्भोगलक्षणप्रवेशोनकर्तव्यइत्यन्वयः कुतइतितत्राह संसृतिमिति त
त्रानुध्यानसंवेशयोःसतोःसंसारंआत्मनाशंस्वरूपज्ञाननाशंविद्वान्यःसआत्मदृगात्मज्ञानीत्युच्यतइत्यन्वयः ध्यायतोविषयान्पुंसःसंगस्तेषूपजायतेइत्यादेःअनेनदृष्टश्रुतसुखस्यसदातनत्वंविद्वान्बालि
शोयतोस्यदुःखोदर्कत्वज्ञानीपश्यतीतिज्ञायते २० तदीयंपूरोर्विद्यमानं २१ दक्षिणपूर्वस्यांआग्नेय्यां ईश्वरंराजानम् २२ विशांप्रजानामर्हत्तमंपूज्यतमंस्थापयित्वा २३ शब्दादिविषयेषुआ २५
म्रेडितमभ्यस्तंषडिंद्रियवर्गंमुमुचे विषयादाहृत्यभगवद्विषयंचकारेत्यर्थः आत्मानुभूत्यापरमात्मापरोक्षज्ञानेनविधुतांत्रिभिःसत्वादिकैर्गुणैर्निर्मितंलिंगमभिमानलक्षणंयस्यसतथा विध्वस्ताध्या
त्मिकाधिभौतिकाधिदैविकलिंगोवाभागवतीभागवतधर्मलभ्यांगतिंमुक्त्यवस्थांप्रतीतःकोविदः २५

SGDF
Sri Gurgeshwari Digital Foundation

प्रस्तोभवंचनम् २६ २७ लिंगंशरीरंव्यधुनोदमुंचत् २८ नमस्तुभ्यमितिजपित्वेतिशेषः २९ ॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेविजयध्वजकृतटीकायांषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ यत्रपुरोर्वंशेजज्ञिरेतेषु
केचनराजर्षयोभवंति राजवंश्याः केचनब्रह्मवंश्याश्चभवंति वंशेभवा वंश्याः १ २ ३ तस्यरौद्राश्वस्यऋतेय्वादयोदशपुत्राः ४ जगदात्मनः जगद्व्याप्यतिष्ठतोमुख्यस्यप्राणस्य ५ ६ क

श्रुत्वागाथांदेवयानीमेनेप्रस्तोभमात्मनः ॥ स्त्रीपुंसोःस्नेहवैक्लव्यात्परिहासमिवोदितम् २६ सासंनिवासंसुहृदांप्रपायामिवगच्छताम् ॥ विज्ञायेश्व
रतंत्राणांमायाविरचितंप्रभो २७ सर्वत्रसंगमुत्सृज्यस्वप्नौपम्येनभार्गवी ॥ कृष्णेमनःसमावेश्यव्यधुनोल्लिंगमात्मनः २८ नमस्तुभ्यंभगवतेवासुदेवाय
वेधसे ॥ सर्वभूताधिवासायशांतायबृहतेनमः ॥ २९ ॥ इतिश्रीभागवतेम०नव०ययातिचरितेषोडशोध्यायः ॥ १६ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ पूरोर्वंशंप्रव
क्ष्यामियत्रजातोसिभारत ॥ यत्रराजर्षयोवंश्याब्रह्मवंश्याश्चजज्ञिरे १ जनमेजयोभूत्पूरोस्तुप्रचिन्वांस्तत्सुतःस्मृतः ॥ प्रवीरोथनमस्युर्वैतस्माच्चारुपदोभव
त् २ तस्यसुद्युरभूत्पुत्रस्तस्माद्बहुगवस्ततः ॥ शंयातिस्तस्यहंयातीरौद्राश्वस्तत्सुतःस्मृतः ३ ऋतेयुस्तस्यकक्षेयुःस्थंडिलेयुःकृतेयुकः ॥ जलेयुःसंततेयुश्च
धर्मसत्यव्रतेयवः ४ दशैतेप्सरसःपुत्रावनेयुश्चावमःस्मृतः ॥ घृताच्यामिंद्रियाणीवमुख्यस्यजगदात्मनः ५ ऋतेयोरंतिनारोभूत्त्रयस्तस्यात्मजानृप ॥
सुमतिर्ध्रुवोप्रतिरथःकण्वोप्रतिरथात्मजः ६ तस्यमेधातिथिस्तस्मात्प्रस्कण्वाद्याद्विजातयः ॥ पुत्रोभूत्सुमतेरेभ्योदुष्यंतस्तत्सुतोमतः ७ दुष्यंतोमृगयां
यातःकण्वाश्रमपदंगतः ॥ तत्रासीनांस्वप्रभयामंडयंतींरमामिव ८ विलोक्यसद्योमुमुहेदेवमायामिवस्त्रियम् ॥ बभाषेतांवरारोहांभटैःकतिपयैर्वृतः
९ ॥ तद्दर्शनप्रमुदितःसन्निवृत्तपरिश्रमः ॥ पप्रच्छकामसंतप्तःप्रहसन्श्लक्ष्णयागिरा १० कात्वंकमलगर्भाभेकस्यासिहृदयंगमे ॥ किंवाचिकीर्षितं
त्वत्रभवत्याविजनेवने ११ व्यक्तंराजन्यतनयांवेद्म्यहंत्वांसुमध्यमे ॥ नहिचेतःपौरवाणामधर्मेरमतेक्वचित् ॥ १२ ॥ शकुंतलोवाच ॥ विश्वामित्रात्म
जैवाहंत्यक्तामेनकयावने ॥ वेदैतद्भगवान्कण्वोवीरकिंकरवामते १३ आस्यतामर्रविंदाक्षगृह्यतामर्हणंचनः ॥ भुज्यतांसंतिनीवाराउष्यतांयदिरोचते
१४ ॥ दुष्यंतउवाच ॥ उपपन्नमिदंसुभ्रुजातायाःकुशिकान्वये ॥ स्वयंहिवृणुतेराज्ञांकन्यकाःसदृशंवरम् १५ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ ओमित्युक्तेयथा
धर्ममुपयेमेशकुंतलाम् ॥ गांधर्वविधिनाराजादेशकालविधानवित् १६ अमोघवीर्योराजर्षिर्महिष्यांवीर्यमादधे ॥ श्वोभूतेस्वपुरंयातःकालेनासूतसासु
तम् १७ कण्वःकुमारस्यवनेचक्रेसमुदिताःक्रियाः ॥ बध्वामृगेंद्रांस्तरसाक्रीडतिस्मसबालकः १८ तंदुरत्ययविक्रांतमादायप्रमदोत्तमा ॥ हरेरंशांशसंभू
तंभर्तुरंतिकमागमत् १९

ण्वाद्याःराजवंश्याःप्रस्कण्वाद्याःब्रह्मवंश्याः ७ ८ ९ १० कमलगर्भाभेपद्मोदरप्रभे । हृदयंगमेसुंदरि ११ १२ १३ अर्हणंअर्घ्यादिपूजांनीवाराःदेवव्रीहयःतैरापादितमन्नमितिशेषः १४
१५ ब्राह्मोराक्षसो गांधर्वइत्यादयोबहवोविवाहविधयःसंति तेषुगांधर्वविधिनास्वयंवरलक्षणेन १६ १७ समुदिताःविध्युक्ताः १८ तंकुमारं । प्रमदोत्तमाशकुंतला १९

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

अशरीरिणीवाक्दैवीवाणीआह गुह्यभाषयाराजानमितिशेषः त्रिभाषांयोनजानातिरीतीनांशतमेवचेत्युक्तेः । पुराणेषुभाषात्रयस्यन्यायप्राप्तत्वात् २० यथाकारुशालाचुल्लीस्थिताग्निशक्त्युद्दीपकत्वेनाग्नेराधारमात्रंभस्त्राभसभक्षणदीप्त्योरितिधातोस्तथामाताभर्त्राहितंवीर्यंआदायकरचरणाद्यवयवविशिष्टदेहाकारेणपरिणामप्राप्तस्यवीर्यस्यप्रथममाधारभूतत्वात् मातुःपुत्रत्वमौपचारिकं । तर्हिकस्यमुख्यपुत्रत्वमितितत्राह पितुरेवपुत्रइति । मुख्यपुत्रत्वंपितुरेव कुतइत्यत्राह यस्मादिति सपितैवपुत्रोजातइतियस्मात्तस्मात्सपुत्रःपितुरेवेत्यर्थः । आत्मावैपुत्रनामासीतिश्रुतेः । तज्जायाजायाभवतियदस्यांजायतेपुनःइतिच । पुत्रदेहस्यापिपितृदेहैकदेशस्योपादानत्वद्योतनायपितुरित्युक्तं । अन्यथापितापुत्रइतिप्रयोगस्यापिसंभवात् । प्रकृतेकिमपेक्षितमितितत्राह भरस्वेति । भरस्वस्वीकुरु अन्यपुत्रंकथंस्वीकरोमीत्यतउक्तं दौष्यंतिमितिऔरसंपुत्रमित्यर्थः । अतःशकुंतलास्वैरिणीतिमावमंस्थाःअवज्ञातांनकुरु २१ ननुपुत्रेणममकिंप्रयोजनंस्याद्येनभार्यास्यादितितत्राह रेतोधाइति पुत्रंपुत्रः रेतोधाःरेतोधातारंपितरंयमक्षयंयोऽक्षयोऽनंतोलोकस्तंवैकुंठादिकंनयतिप्रापयति । यस्मात्पुत्रमनुशिष्टंलोकमाहुस्तस्मादेनमनुशासतीतिहिश्रुतिः । नरदेवदुष्यंत दौष्यंतिंपुत्रंस्वीकुर्वितिशेषः । मयानाहितगर्भजातंपुत्रंकथंदौष्यंतिमितिवदसीतितत्राहस्वंचेति । चशब्दएवार्थे त्वमेवास्यगर्भस्यधाताआधानकर्ता । कआहेतितत्राह सत्यमिति । शकुंतलासत्यंयथार्थमेव नानृतमाह । यःपुत्रःसरेतोधातारमक्षयंनयतीतिवा सुप्तिङुपग्रहलिंगनराणामितिसूत्राद्व्यत्यययोयुक्तः । अथवास्वीकारेणानर्थमाह रेतोधाइति । रेतोधाभवान्पुत्रंयमक्षयंमृत्युलोकंनयतिमृतप्रायंकरोति अस्वीकारात् । तेनसत्पुत्रहत्यादोषप्राप्तिस्तवस्यादतस्तद्भयादपिस्वीकुर्वित्यर्थः । ननुनाहंरेतोधाइतिनेत्याह त्वंचेति । अथवातदुक्तंश्रुत्वास्वीकरोमिकिमतइत्यतस्तल्लक्षणमाह रेतोधाइति । यमयातिशिक्षयतिशिष्यमितियमो

यदानजगृहेराजाभार्यापुत्रावनिंदितौ ॥ शृण्वतांसर्वभूतानांखेवागाहाशरीरिणी २० माताभस्त्रापितुःपुत्रोयस्माज्जातःसएवसः ॥ भरस्वपुत्रंदौष्यंतिंमावमंस्थाःशकुंतलाम् २१ रेतोधाःपुत्रंनयतिनरदेवयमक्षयम् ॥ त्वंचास्यधातागर्भस्यसत्यमाहशकुंतला २२ पितर्युपरतेसोभूच्चक्रवर्तीमहायशाः ॥ महिमागीयतेतस्यहरेरंशभुवोभुवि २३ चक्रंदक्षिणहस्तेस्यपद्मकोशश्चपादयोः ॥ ईजेमहाभिषेकेणसोभिषिक्तोधिराट्प्रभुः २४ पंचपंचाशतैर्मेध्यैर्गंगायामनुवाजिभिः ॥ दीर्घतमसंपुरोधाययमुनायामनुप्रभुः २५ अष्टसप्ततिमेध्याश्वान्बबंधप्रददद्वसु ॥ भरतस्यहिदौष्यंतेरग्निःसाचीगुणेचितः २६

गुरुः क्षिनिवासगत्योरितिक्षयोनिवासः । रेतोधाःपुत्रंगुरुनिवासंनयतीतिन्यायात् भवानपिपुत्रंस्वीकृत्यगुरुकुलवासंप्राप्यनयतिन्यायशास्त्रादिविशारदंकरोतीत्यर्थः । त्वत्पुत्रत्वसंशयोमाभूदित्याह त्वंचेति । अथवारेतोधाःअक्षयमगतिमनन्याधारंयंपुत्रंनयतिस्वाश्रयंकरोति । सपुत्रःतंरेतोधातारंअक्षयंलोकंनयतिअनन्याधारत्वेहेतुगर्भविशेषणमाह त्वंचेति । अस्यसर्वस्यप्रमाणंशकुंतलावचनामित्याह सत्यमिति । द्वितीयाचप्रथमेत्यनुवर्ततेद्वितीयाविभक्तिःसप्तसुवर्ततइतिद्वितीयायाःप्रथमात्वसंभवात्पुत्रमित्यादेःप्रथमात्वंसमामाणिकं रेतोधाइत्यस्याद्विविधात्वंचेत्यर्थः । माताभस्त्रेतिलुप्तोपमंहिरण्यधान्यादिग्राहिणीपात्रीभस्त्रानामयथा तथाभर्तुराहितवीर्यधारिणीमातापुत्रस्यद्वारमात्रंपितृवीर्यात्मकत्वात्पितुरेवपुत्रइतिवायोजनाशेषःपूर्ववत् २२ पितरिदुष्यंतेउपरतेमृतेसति । सदुष्यंतपुत्रःभरस्वेत्युक्तत्वात्भरतोभरेणहरिणावतत्वाद्वाभूमेर्भरंभरणंतनोतीतिवाशुभेरतत्वाच्चगुरुत्वलक्षणभारेणततत्वाद्वा चक्रवर्तीआज्ञयैवधर्मोधर्मशास्ताभूदित्यन्वयः २३ नाम्नामहाभिषेकेणाभिषिक्तइतिवा २४ कोमहाभिषेकोनामयज्ञइत्यतस्तत्स्वरूपमाह पंचेति । गंगायामनुसमीपतीरेपंचपंचाशतैःपंचभिःपंचाशताचदीर्घतमसंपुरोधायपुरोहितंकृत्वाप्रभुरुतमकरोनयष्टुंसमर्थः । पुनर्यमुनायामनुतीरेअष्टसप्ततिमेध्याश्वान्बबंध तदादक्षिणांवसु धनराशिंप्रददौ । भरतस्येदंचसामर्थ्यमाह भरतस्येति । कैकेयीपुत्रव्यावृत्त्यर्थं दौष्यंतेरिति । भरतस्ययज्ञेअग्निरग्रभागनेतृत्वादग्निनामासाचीगुणेचितः सचिवगुणेकृतः । साचिव्यंकृतवानित्यर्थः २५ २६

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

यस्मिन्यज्ञेब्राह्मणाद्वंद्वशःसहस्रंद्विसाहस्रंगाविभेजिरेविभज्यस्वीकृतवंतः दौष्यंतिःनृपस्तस्मिन्यज्ञेत्रयस्त्रिंशच्छतमश्वान्बद्ध्वानृपान्विस्मापयन्विस्मितंकुर्वन्उरुमायामहतामहिम्नादेवानांमायांनिजभा
मेच्छामत्यगात्कांक्षितादप्यधिकंदत्तवानित्यर्थः । यज्ञेविघ्नकरीमतिक्रांतवानितिवा २७ शुक्लदतःशुक्लदंतान्कृष्णान्मृगान्कृष्णमृगान्गजान्वाभद्रोगजोमृगश्चेतिहलः । मष्णारेव्रतविशेषसमाप्तिलक्षणे
कर्मणिक्रियमाणइतिशेषः तीर्थविशेषेवा २८ पूर्वेनृपानउदापुः मापुःअपरेपश्चात्तनानमाप्स्यंतिइदानींतनानामुत्रंतीतिकिमुवक्तव्यं । तत्रदृष्टांतमाह बाहुभ्यामिति । अग्निष्टोमादिसाधनमंतरेणकेवलंबाहु
भ्यांस्वर्गंयथानगच्छतितथा आकाशंत्रिदिवोव्योम्निदिव्यपीतिपादवः २९ सकिरातादीन्म्लेच्छानब्रह्मण्यान्ब्राह्मणविरोधिनोनृपानहन् ३० असुरांश्चजित्वायेनभरतेनदेवाःस्वौकांसिस्वस्थानानिभे
जिरे सःनाम्नापणिभिरसुरैरसातलंनीतादेवस्त्रियःपुनराहरत्आनीतवान् ३१ त्रिनवसाहस्रीःसमाः सप्तविंशतसहस्रपरिमितान्वर्षान्चक्रमाज्ञां चक्रंसैन्यंजलावर्तइत्यादि चक्रमाज्ञारथांगयोरिति ३२ भ
रतस्यवैराग्यप्रकारमाह सइति चक्रंराष्ट्रं प्राणानिंद्रियाणिलोकपालानामैश्वर्यंस्वराज्यादिकंचमृषानाशशिरस्कमितिमत्वाउपरराम उपरतव्यापारोभूत् । आब्रह्मस्तंबपर्यंतमसारंचाप्यनित्यकमित्यादि
वाक्यप्रसिद्धिंसूचयति हेत्यनेनग्रंथांतरेतिहासंवा ३३ इदानींतस्यसंतानप्रकारंकथयति तस्येति । वैदर्भ्यःविदर्भराजपुत्र्यः । तेपुत्राःअनुरूपाअनुकूलानभवंतिइतिराज्ञाईरितेकथिते ताःपत्न्यस्त्यागभ

सहस्रंद्वंद्वशोयस्मिन्ब्राह्मणागाविभेजिरे ॥ त्रयस्त्रिंशच्छतंह्यश्वान्बध्वाविस्मापयन्नृपान् ॥ दौष्यंतिरत्यागान्मायांदेवानांगुरुमायया २७ मृगांश्छुक्लदतःकृष्णा
न्हिरण्येनपरिष्कृतान् ॥ अदात्कर्मणिमष्णारेनियुतानिचतुर्दश २८ भरतस्यमहत्कर्मनपूर्वेनापरेनृपाः ॥ नैवापुर्नैवप्राप्स्यंतिबाहुभ्यांत्रिदिवंयथा
२९ किरातहूणान्यवनानंध्रान्कंकान्कषांश्छकान् ॥ अब्रह्मण्यान्नृपांश्चाहन्म्लेच्छान्दिग्विजयेऽखिलान् ३० जित्वापुरासुरान्देवायेनस्वौकांसिभेजिरे
॥ देवस्त्रियोरसांनीताःपणिभिःपुनराहरत् ३१ सर्वकामान्दुदुहतुःप्रजानांतस्यरोदसी ॥ समास्त्रिनवसाहस्रीर्दिक्षुचक्रमवर्तयत् ३२ ससम्राड्लोकपाला
नामैश्वर्यमधिराट्श्रियम् ॥ चक्रंचास्खलितंप्राणान्मृषेत्युपरराम ह ३३ तस्यासन्नृपवैदर्भ्यःपत्न्यस्तिस्रःसुसंमताः ॥ जघ्नुस्त्यागभयात्पुत्रान्नानुरूपाइ
तीरिते ३४ तस्यैवंवितथेवंशेतदर्थंयजतःसुतम् ॥ मरुत्स्तोमेनमरुतोभरद्वाजमुपाददुः ३५ अंतर्वत्न्यांभ्रातृपत्न्यांमैथुनायबृहस्पतिः ॥ प्रवृत्तोवारितो
गर्भंशप्त्वावीर्यमवासृजत् ३६ तंत्यक्तुकामांममतांभर्तुस्त्यागविशंकिताम् ॥ नामनिर्वचनंतस्यश्लोकमेतंजगुःसुराः ३७ मूढेभरद्वाजमिमंभरद्वाजंबृह
स्पतेः ॥ यातौयदुक्त्वापितरौभरद्वाजस्ततस्त्वयम् ३८

यात्पुत्रांस्तान्जघ्नुरित्यन्वयः ३४ नन्वेवंचेद्भरतस्यपुत्राभावेनपरलोकक्षेमाभावःप्रसक्तइतितत्राह तस्येति । तस्यवंशेएवंवितथेउत्सन्नेसतिअनुरूपवंशवर्धनेनपुत्रेणभाव्यामीति तदर्थंपुत्रार्थंनाम्नामरुत्स्तो
मेनमरुद्विषययज्ञेनयजतस्तस्यभरतस्यमरुतोनामदेवाः गुणनिमित्तेननाम्नाभरद्वाजंसुतमुपाददुःपुत्रत्वेनदत्तवंतः ३५ कस्मादस्यभरद्वाजाख्यंयेनतन्नामयुक्तःस्यादतस्तज्ज्ञापनायतदुत्पत्तिप्रकारमाह
अंतर्वत्न्यामिति । बृहस्पतेर्भ्रातुरुतथ्यस्यपत्न्याअंतर्वत्न्याउतथ्याहितशुक्रंदधानयानाम्नाममतयाअंतर्गर्भेणगीतिनिवारितोपिमैथुनायप्रवृत्तोबृहस्पतिरंधोभवेदितिगर्भंशप्त्वाधिकृत्यस्ववीर्यंतस्याममतायामसृ
जत् अथाभिरित्यन्वयः ३६ ततःकिमभूदितितत्राह तमिति । तंबृहस्पतिगर्भंत्यक्तुकामांकिमर्थंउतथ्याख्यभर्तृत्यागशंकितांममतांप्रतितस्यसुतस्यनाम्नोनिर्वचनं । येनज्ञायतेसतथातंश्लोकंसुराजगुरि
त्यन्वयः ३७ भोमूढेइमंद्वाजंभर भृभरणइतिधातुः नत्यजउतथ्यस्यक्षेत्रजंबृहस्पतेर्जातमितिद्वयोःउतथ्यक्षेत्रबृहस्पत्योर्जातत्वात् द्वाजमितिभरद्वाजनामानं । क्रियापदस्यसुबंतपदसायुज्येननामत्वंस्कंद
धरइत्यादौद्रष्टव्यं धरस्कंधेत्यर्थोपपत्तेः । पुरीमवस्कंदलुनीहिनंदनंमुषाणरत्नानिहरामरांगनाइतिदर्शनात् । स्कंदगतिशोषणयोरितिधातोः तदुक्तं द्वाजमिमंभरउतथ्यस्यक्षेत्रजोबृहस्पतेजातइतिद्वयोर्जा

SGDF

तत्वात्द्वाजइति । यश्चबृहस्पतेर्वाजंप्रजार्थंसंततिंभरद्भरणशीलश्चइतिवा बृहस्पतेर्निमित्ताद्भरद्वाजंप्रजासंततिंभरन् । भरंश्चासौबृहस्पतेर्वाजश्चेतिविग्रहः । भरतेःशविकरणत्वादभ्यासाभावः पितरौदुःस्वा भरत्भर्त्रीभ्राता बृहस्पतेर्वाजतोवाजः । वाशब्दस्यपूर्वनिपातोज्ञातव्यः । यथाबृस्पतेर्जातःतथोचथ्यादपीत्यर्थः ततःपितृभर्तृत्वात्बृहस्पतेर्वाजत्वादयंभरद्वाजइति तदुक्तं बृहस्पतेर्वाजःप्रजासंततिर्येनभृतास बृहस्पतेर्भरद्वाजइति ३८ साममतासुरैरेवंचोद्यमानाभरेतिप्रेर्यमाणापितमात्मजंदेवंबृहस्पतिपुत्रात्मनाजातंमत्वाभर्तृत्यागशंकयातमात्माजंव्यसृजत् । ततोदेवाद्वाजंकिमकुर्वन्नितितत्राह मरुतइति मरुतो देवास्तंद्वाजंगर्भमाबिभ्रन्भृतवंतइतिभरद्वाजः । तदुक्तं भरद्वाजोमरुद्भिश्चभृतोजातोद्वयोर्यतइतिममतायावाजंगतंस्वतंगर्भंमरुतोऽभरन्नित्यतोवाभरद्वाजइत्येषोर्थोप्यवबोद्धव्यः भृत्वाकिंकृतंतैरितितत्राह दत्तइति भरतस्यान्वयेवितथेसति मरुद्भिरयंभरतायदत्तःपुत्रत्वेनेतिशेषःअस्यभरतपुत्रत्वानंतरंवितथेतिनामांतरमपिज्ञातव्यं वितथस्यसुतान्मन्योरित्युत्तरवचनाच्चेति ॥ ४० ॥ इतिश्रीभागवते महापुराणेनवमस्कंधेविजयध्वज कृतटीकायांसप्तदशोध्यायः ॥ १७ ॥ ॥ ॥ ७ ॥ पूरोःसप्तदशमोदौष्यंतिःतस्यान्वयःकथ्यते वितथस्येत्यादिना ॥ १ ॥ भरताद्दशमोरंतिदेवःतस्यम हात्म्यंभगवन्महिमोपिचतत्वारकथयतिरंतिदेवस्येत्यादिना । यशःदोदौष्यंतिमाहिम्नासमुच्चीयते २ कीदृशंयशःशत्रुविजयाल्लब्धमुतास्मादितिसंशयंनिवारयातिवीतवित्तस्येति । वीतवित्तस्यवस्तु

चोद्यमानासुरैरेवंमत्वातंदेवमात्मजम् ॥ व्यसृजन्मरुतोबिभ्रन्दत्तोयं वितथेऽन्वये ३९ इतिश्रीभा०नवमस्कंधेपुरुवंशानुकीर्तनंनामसप्तदशोध्यायः॥१७॥

श्रीशुकउवाच ॥ वितथस्यसुतान्मन्योर्बृहत्क्षेत्रोजयस्ततः ॥ महावीर्योनरोगर्गःसंकृतिस्तुनरात्मजः १ गुरुश्चरंतिदेवश्चसंकृतेःपांडुनंदन ॥ रंतिदेवस्य हियशइहामुत्रचगीयते २ वीतवित्तस्यददतोलब्धंलब्धंबुभुक्षतः ॥ निष्किंचनस्यधीरस्यसकुटुंबस्यसीदतः ३ व्यतीयुरष्टचत्वारिंशदहान्यपिबतःकिल॥ घृतपायससंयावंतोयंप्रातरुपस्थितम् ४ कृच्छ्रप्राप्तकुटुंबस्यक्षुत्तृड्भ्यांजातवेपथोः ॥ अतिथिर्ब्राह्मणःकालेभोक्तुकामस्यचागमत् ५ तस्मैसंव्यभज रसोन्नमाहृत्यश्रद्धयान्वितः ॥ हरिंसर्वत्रसंपश्यन्सभुक्त्वाप्रययौद्विजः ६ अथान्योभोक्ष्यमाणस्यविभक्तस्यमहीपतेः ॥ विभक्तंव्यभजतस्मैवृषलायहरिंस्म रन् ७ यातेशूद्रेतमभ्यागादतिथिःश्वभिरावृतः ॥ राजन्मेदीयतामन्नंसगणायबुभुक्षते ८ सआतिथ्यावशिष्टंयद्बहुमानपुरःसरम् ॥ तच्चदत्वानमश्चक्रेश्व भ्यःश्वपतयेविभुः ९ पानीयमात्रमुच्छेषंतच्चैकपरितर्पणम् ॥ पास्यतःपुल्कसोभ्यागादपोदेह्यशुभस्यमे १० तस्यातिकरुणांवाचंनिशम्यविपुलश्रमाम् ॥ कृपयाभृशसंतप्तइदमाहामृतंवचः ११

शून्यस्यदारिद्रस्येत्यर्थः धनाभावेदानंकथंघटतइतितत्राह लब्धमिति । स्वयंबुभुक्षाभावाद्ददातिनतुकर्तव्यत्वेनेतितत्राह बुभुक्षतइति । भोगेच्छुश्चेत्संस्वःअन्यथातदसंभवादितितत्राह निष्किंचनस्येति तर्हिभिक्षुवत्कृपणइत्यतोवाहनिष्किंचनस्येतिअकृपणस्यकथमवगतंतादितितत्राह धीरस्येति असद्विषयचिंतानास्तीत्यतोवाह धीरस्येति । धियासहरमतेनतुस्त्रियेतिधीरस्तस्यएकाकिनःकाचिंताइति तत्राह सकुटुंबस्येति । अतएवसीदतः बिभ्यतःशीर्णस्यवा ३ शीर्णत्वेनिमित्तमाह अपिबतइति घृतंचपायसंचगोधूमान्नंचघृतपायससंयावम् । प्रातरुपस्थितंप्राप्तमेतद्भोक्तुकामस्य कालेभोजनसमये ४ ५ आहृत्य आनीय सर्वत्रव्याप्तं । ब्राह्मणायविभक्तस्यान्नस्यशेषंभोक्ष्यमाणस्यभोक्तुकामस्य । महीपतेरन्योतिथिरागमत् । पूर्वविभक्तमन्नंसगणायगणसहितायमह्यंकेहरयेइतिशेषः ६ ७ ८ ९ घृतादिकंदत्वापानीयमात्रमुच्छेषमवशिष्टंतदपिएकपरितर्पणं एकस्यतृप्तिकरंनतुबहूनांपास्यतःपातुकामस्यपुल्कसोगोमांसभक्षकः १० ११

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

महार्द्धियुक्तां अगणितसमृद्धिसंपन्नांयोगेश्वराणांगतिमणिमादिलक्षणांमहरादिलोकंवा नकामयेनवांछामिअपुनर्भवंमोक्षंवा तर्हिकस्मिन्कांक्षाइतितत्राह आर्तिमिति । येनदेहभाजोमयार्पितजलपानादि
नाक्षुधादिनिमित्तदुःखरहिताभवंतिये तेनतेषामंतस्थितामार्तिमहं प्रपद्येइत्यन्वयः येनजलेनादुःखाःतत्तेभ्योदत्वातदार्तिमद्याहंप्रपद्यइतिवा १२ एवंभाषणमात्रेणार्किंफलमितितत्राह क्षुत्तृडिति कृप
णस्यजंतोर्जीवस्यजलार्पणेनजीवनप्रदजलदानेनसर्वेषांसुखंस्यात्तदार्तिर्ममास्त्विति जिजीविषोर्जीवितुमिच्छतःपुंसःक्षुत्तृडादयोनिवृत्ताभवंतीत्यन्वयः अनेनक्षुदादिमतः पुंसाजलादिदानेनदातुरपि
तन्निवृत्तिस्तददानेतदानिवृत्तिरित्यन्वयव्यतिरेकौद्रष्टव्यौ १३ पिपासयाम्रियमाणः १४ आत्मानं मायांमहिमोपेतं । महिमापिभगवदनुग्रहाविजृंभितइत्याह विष्ण्वाविति १५ १६ ईश्वरालंबनंश्रीना

नकामयेहंगतिमीश्वराणांमहर्द्धियुक्तामपुनर्भवंच ॥ आर्तिंप्रपद्येऽखिलदेहभाजामंतस्थितांयेनभवंत्यदुःखाः १२ क्षुत्तृट्श्रमोगात्रपरिश्रमश्चदैन्यंक्लमः
शोकविषादमोहाः ॥ सर्वेनिवृत्ताःकृपणस्यजंतोर्जिजीविषोर्जीवजलार्पणेन १३ एवंप्रभाष्यपानीयंम्रियमाणःपिपासया ॥ पुल्कसायाददाद्धीरोनिसर्ग
करुणोनृपः १४ तस्यत्रिभुवनाधीशाःफलदाःफलमिच्छताम् ॥ आत्मानंदर्शयांचक्रुर्मायांविष्णुविनिर्मिताम् १५ सवैतेभ्योनमस्कृत्यनिःसंगोविगत
स्पृहः ॥ वासुदेवेभगवतिभक्त्याचक्रेमनःपरम् १६ ईश्वरालंबनंचित्तंकुर्वतोऽनन्यराधसः ॥ मायागुणमयीराजन्स्वप्नवत्प्रत्यलीयत १७ तत्प्रसंगानु
भावेनरंतिदेवानुवर्तिनः ॥ अभवन्योगिनःसर्वेनारायणपरायणाः १८ गर्गाच्छिनिस्ततोगार्ग्यःक्षत्राद्ब्रह्मह्यवर्तत ॥ दुरितक्षयोमहावीर्यात्तस्यत्रैय्यारु
णिःकविः ॥ पुष्करारुणिरित्यत्रयेब्राह्मणगतिंगताः १९ बृहत्क्षत्रस्यहोत्रोऽस्माद्धस्तीयद्धास्तिनापुरम् २० अजमीढोद्विमीढश्चपुरुमीढश्चहस्तिनः ॥ अज
मीढस्यवंश्याःस्युःप्रियमेधादयोद्विजाः २१ अजमीढाद्बृहदिषुस्तस्यपुत्रोबृहद्धनुः ॥ बृहत्कायस्ततस्तस्यपुत्रआसीद्बृहद्रथः २२ तत्सुतोविशदस्तस्यश्येनजि
त्समजायत ॥ रुचिराश्वोदृढहनुःकाश्योवत्सश्चतत्सुताः २३ रुचिराश्वसुतोयाजःपृथुसेनस्तदात्मजः ॥ पारस्ततनयोनीपस्तस्यपुत्रशतंत्वभूत् २४ अणुहो
नामयस्तेषांज्येष्ठोवैसत्यकोनृप ॥ संकृत्व्यांशुककन्यायांब्रह्मदत्तमजीजनत् २५ योगेशोगविभार्यायांविष्वक्सेनमधात्सुतम् ॥ जैगीषव्योपदेशेनयोगतंत्रं
चकारह २६ उदक्सेनस्ततस्तस्माद्भल्लादोबार्हदीषवः ॥ यवीनरोद्विमीढस्यकृतिमांस्तत्सुतस्ततः २७ नाम्नासत्यधृतिर्यस्माद्दृढनेमिःसुपार्श्वकृत् ॥ सु
पार्श्वात्सुमतिस्तस्यपुत्रःसंततिमांस्ततः २८ कृतिर्हिरण्यनाभाद्योयोगंप्राप्यजगौद्विषट् ॥ संहिताःप्राच्यसाम्नांवैनीपोह्युग्रायुधस्ततः २९

रायणविषयंअनन्यराधसःभगवत्सिद्धिमंतरेणान्यासिद्धिशून्यस्यतदेकनिष्ठस्येत्यर्थः । अन्यस्माद्राधःसिद्धिर्मुक्तिःतयारहितस्यभगवतएवापेक्षिताशेषपुरुषार्थवतः प्रत्यलीयतनष्टाभूत् मायासंसाराख्या १७
तस्यरंतिदेवस्यप्रसंगःकथालक्षणःतस्यानुभावेनभावसूचकेन अनुभावःप्रभावेस्यान्निश्चयेभावसूचकइतियादवः १८ अभ्रब्राह्मणकुलं नाम्नादुरितक्षय.तस्यत्रैय्यारुणिःकविःपुष्करारुणिश्चेतित्रयः पुत्राः
ये तेअत्रक्षत्रवंशेब्राह्मणगतिंब्राह्मणरूपतांगताः १९ भरतप्रपौत्रस्यबृहत्क्षत्रस्यवंशांतरमाह बृहत्क्षत्रस्येति नाम्नाहस्ती । यद्येनतद्धस्तिनापुरंकृतमितिशेषः २० २१ २२ २३ २४ २५ २६
२७ २८ प्राच्यसाम्नाद्वादशसंहिताः जगौ २९

SGDF
Sri Gargeshwari Devi Foundation

३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेविजयध्वजकृतटीकायांअष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ अहल्यासंततिंप्रोच्यदिवोदाससंततिंकथयति
मित्रायुरिति १ २ अजमीढसुतोयोऽन्योबृहदिषोरितिशेषः अन्यस्यांभार्यायांजातःनाम्नाऋक्षः ऋक्षाज्जातःसंवरणोनाम ३ ४ ५ ६ ७ जरयाराक्षस्या ८ जाह्नवःजह्नोःपुत्रः ९ १० ११ १२
अप्यक्षरसाम्यान्निर्ब्रूयान्नवाएकेनाक्षरेणछंदांसिवियंतीत्यतः शंतनुशब्दंनिर्वक्ति यंयमिति यस्यसंस्पर्शंतनोतिकराभ्यामितिशेषःशंतनुंसुतनुंयुवानंनयतीति शंतनुंशंतंशां तनयाविशपयतीतिवा १३

तस्यक्षेम्यःसुवीरोथसुवीरस्यरिपुंजयः ॥ ततोबहुतिथोनामपुरुमीढोप्रजोभवत् ३० नलिन्यामजमीढस्यनीलःशांतिस्तुतत्सुतः ॥ शांतेःसुशांतिस्तत्पुत्रः
पुराजोर्कस्ततोभवत् ३१ हर्म्याश्वस्तत्सुतस्तस्यपंचासन्मुद्गलादयः ॥ यवीनरोबृहदिषुःकांपिल्यःसंजयस्ततः ३२ हर्म्याश्वःप्राहपुत्रामेपंचानांर
क्षणायहि ॥ विषयाणामलमिमेइतिपंचालसंज्ञिताः ३३ मुद्गलाद्ब्रह्मनिर्वृत्तंगोत्रंमौद्गल्यसंज्ञितम् ॥ मिथुनंमुद्गलाचार्याद्दिवोदासःपुमानभूत् ३४
अहल्याकन्यकायस्यांशतानंदस्तुगौतमात् ॥ तस्यशतधृतिःपुत्रोधनुर्वेदविशारदः ३५ शरद्वांस्तत्सुतोयस्मादुर्वशीदर्शनात्किल ॥ शरस्तंबेऽपतद्रेतो
मिथुनंतदभूच्छुभम् ३६ तद्दृष्ट्वाकृपयागृह्णाच्छंतनुर्मृगयांचरन् ॥ कृपःकुमारःकन्याचद्रोणपत्न्यभवत्कृपी ॥ ३७ ॥ इतिश्रीभागवतेनवमस्कंधेसो
मवंशानुकीर्तनेऽष्टादशोध्यायः ॥ १८ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ मित्रायुश्चदिवोदासाच्च्यवनस्तत्सुतोनृप ॥ सुदासःसहदेवोथसोमकोजंतुजन्मकृत् १ तस्यपु
त्रशतंतेषांयवीयान्पृषतस्ततः ॥ द्रुपदोद्रौपदीतस्यधृष्टद्युम्नादयःसुताः २ धृष्टद्युम्नाद्धृष्टकेतुर्हर्म्याःपांचालकाइमे ॥ योऽजमीढसुतोह्यन्यऋक्षात्सं
वरणस्ततः ३ तपत्यांसूर्यकन्यायांकुरुक्षेत्रपतिःकुरुः ॥ परीक्षित्सुधनुर्जह्नुर्निषधाश्वःकुरोःसुताः ४ सुहोत्रोभूत्सुधनुषश्च्यवनस्ततसुतःकृती ॥ वसुस्त
स्योपरिचरोबृहद्रथमुखास्ततः ५ कुशांबुमत्स्यप्रत्यग्रवेदिषाद्याश्चचेदिपाः ॥ बृहद्रथात्कुशाग्रोभूदृषभस्तस्यतत्सुतः ६ जज्ञेसत्यहितोपत्यंपुष्पवांस्त
त्सुतोजहुः ॥ अन्यस्यामपिभार्यायांशकलेद्वेबृहद्रथात् ७ तेमात्राबहिरुत्सृष्टेजरयाचाभिसंधिते ॥ जीवजीवेतिक्रीडंत्याजरासंधोभवत्सुतः ८ ततश्च
सहदेवोभूत्सोमापिर्यच्छ्रुतश्रवाः ॥ परीक्षिदनपत्योभूत्सुरथोनामजाह्नवः ९ ततोविदूरथस्तस्मात्सार्वभौमस्ततोभवत् ॥ जयत्सेनस्तत्तनयोराधी
कोऽतोयुमानभूत् १० ततश्चाक्रोधनस्तस्माद्देवातिथिरमुष्यच ॥ ऋक्षस्तस्यदिलीपोभूत्प्रतीपस्तस्यचात्मजः ११ देवापिःशंतनुस्तस्यबाह्लीकइतिचात्म
जाः ॥ पितृराज्यंसमुत्सृज्यदेवापिस्तुवनंगतः १२ अभवच्छंतनूराजाप्राङ्महाभिषसंज्ञितः ॥ यंयंकराभ्यांस्पृशतिजीर्णंयौवनमेतिसः १३ शांतिमाप्नो
तिचैवाग्र्यांकर्मणातेनशंतनुः ॥ समाद्वादशतद्राष्ट्रेनववर्षयदाविभुः १४ शंतनुर्ब्राह्मणैरुक्तःपरिवेत्तायमग्रभुक् ॥ राज्यंदेह्यग्रजायाशुपुरराष्ट्रविवृद्धये १५ २८

१४ दाराग्निहोत्रादियोगंयःकुरुतेऽग्रजेस्थितेसतिसपरिवेत्ता तदुक्तं दाराग्निहोत्रसंयोगंकुरुतेयोग्रजेस्थिते परिवेत्तासविज्ञेयःपरिवित्तिस्तुपूर्वजइति । अयंशंतनुरग्रभुक्अग्रजस्यदेवापेरग्रतोरा
ज्यंभुंक्तेइतिदोषेणावर्षणमितिविज्ञायाग्रजायाशुराज्यंदेहीत्युक्तं १५

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

छंदयामासप्रसादयामासशंतनोःकश्चिन्मंत्रीअश्मकःविप्रान्प्रयुंक्तअयंदेवापिर्यथावेदमार्गाद्भ्रंशितोभवातितथाकर्तव्यमिति तन्मंत्रिप्रहितैर्विप्रैर्वेदाद्भिभ्रंशितःसःदेवापिःवेदवादातिवादान् वेदार्थनिंदालक्ष
णान्दोषान्गिराब्रवीदित्यन्वयः १६ ततःदेवापौविभ्रष्टेसतिअनंतरमिंद्रदेवोवृष्टवान् योगंभगवद्ध्यानम् १७ १८ १९ रामःपरशुरामःदाशकन्यायांसत्यवत्यां २० नाम्नानिमित्तेन हतगंधर्वेणेति
शेषःयस्यांदाशकन्यायां २१ कृष्णोव्यासःयतःकृष्णादिदं श्रीभागवतंअध्यगामधीतवानस्मि श्रीभागवतंस्तौति हित्वेति २२ काशिराजसुतेअंबिकांबालिकेबलाद्भीष्मेणानीते २३ यक्ष्मणाक्ष

एवमुक्तोद्विजैर्ज्येष्ठंछंदयामाससोब्रवीत् ॥ तन्मंत्रिप्रहितैर्विप्रैर्वेदाद्विभ्रंशितोगिरा १६ वेदवादातिवादान्वैततोदेवोववर्षह ॥ देवापिर्योगमास्थायक
लापग्राममाश्रितः १७ सोमवंशेकलौनष्टेकृतादौस्थापयिष्यति ॥ बाह्लीकात्सोमदत्तोभूद्भूरिर्भूरिश्रवास्ततः १८ शलश्चशंतनोरासीद्गंगायांभीष्मआ
त्मवान् ॥ सर्वधर्मविदांश्रेष्ठोमहाभागवतःकविः १९ वीरयूथाग्रणीर्येनरामोपियुधितोषितः ॥ शंतनोर्दाशकन्यायांजज्ञेचित्रांगदःसुतः २० विचित्र
वीर्योवरजोनाम्नाचित्रांगदोहतः ॥ यस्यांपराशरात्साक्षादवतीर्णोहरेःकला २१ वेदगुप्तोमुनिःकृष्णोयतोहमिवमध्यगाम् ॥ हित्वास्वशिष्यान्पैलादी
न्भगवान्बादरायणः २२ मह्यंपुत्रायशांतायपरंगुह्यमिदंजगौ ॥ विचित्रवीर्योथोवाहकाशिराजसुतेबलात् २३ स्वयंवरादुपानीतेअंबिकांबालिकेउभे
तयोरासक्तहृदयोगृहीतोयक्ष्मणामृतः २४ क्षेत्रेऽप्रजस्यवैभ्रातुर्मात्रोक्तोबादरायणः ॥ धृतराष्ट्रंचपांडुंचविदुरंचाप्यजीजनत् २५ गांधार्यांधृतरा
ष्ट्रस्यजज्ञेसुतशतंनृप ॥ तेषांदुर्योधनोज्येष्ठोदुःशलाचापिकन्यका २६ शापान्मैथुनरुद्धस्यपांडोःकुंत्यांमहारथाः ॥ जाताधर्मानिलेंद्रेभ्योयुधिष्ठिर
मुखास्त्रयः २७ नकुलःसहदेवश्चमाद्र्यांनासत्यदस्रयोः ॥ द्रौपद्यांपंचपंचभ्यःपुत्रास्तेपितरोभवन् २८ युधिष्ठिरात्प्रतिविंध्यःश्रुतसेनोवृकोदरात् ॥
अर्जुनाच्छ्रुतकीर्तिस्तुशतानीकस्तुनाकुलिः २९ सहदेवसुतोराजन्श्रुतकर्मातथापरे ॥ युधिष्ठिरात्तुपौरव्यांदेवकोथघटोत्कचः ३० भीमसेनाद्धि
डिंबायांकालीशर्वगतंततः ॥ सहदेवात्सुहोत्रंतुविजयासूतपार्वती ३१ करेणुमत्यांनकुलोनिरमित्रंतथार्जुनः ॥ इरावंतमुलूप्यांवैसुतायांबभ्रुवाह
नम् ३२ मणिपूरपतेःसोपितत्पुत्रःपुत्रिकासुतः ॥ तवतातःसुभद्रायामभिमन्युरजायत ३३ सर्वातिरथजिद्वीरउत्तरायांततोभवान् ॥ परिक्षीणेषुकुरुषु
द्रौणेर्ब्रह्मास्त्रतेजसा ३४ त्वंचकृष्णानुभावेनसजीवोमोचितोंतकात् ॥ तवेमेतनयास्तातजनमेजयपूर्वकाः ३५ श्रुतसेनोभीमसेनउग्रसेनश्चवीर्यवान्
जनमेजयस्त्वांविदित्वातक्षकान्निधनंगतम् ३६

परोगेण अग्रजस्यभ्रातुर्विचित्रवीर्यस्य विदुरंभुजिष्यायांजनयामास २४ २५ २६ मुनिशापान्मैथुनरुद्धस्यमैथुनमरणलक्षणविघ्नवतः २७ पंचपुत्राःपूर्वंजन्मानीपितरः २८ विविच्याह युधि
ष्ठिरादिति नाकुलिःनकुलपुत्रः २९ ३० शर्वगतंशर्वत्रातं ३१ मणिपूरपतेःसुतायां ३२ सोपिबभ्रुवाहनोपिपुत्रिकासुतात्तस्यमणिपूरपतेःपुत्रोभूदितिशेषः तवतातःतवपिता ३३ ३४ ३५ निधनं
मरणमाप्य ३६

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

 सर्पयागविषयाग्नौहोष्यतिहोमंकरिष्यति तुरगमेधयाअश्वमेधयाअश्वमेधयज्ञेन ३७३८ परंपूर्ण ३९ कौशांब्यांपुर्यांवत्स्यति वासंकरिष्यति ४० ४१ ४२ ४३ ४४ संस्थामवसानम् ४५ ४६ ४७ ४८
४९ पचस्माद्रिपुंजयोभविता ५० इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेवि०कृ०टीकायांएकोनविंशोध्यायः ॥ १९ ॥ ययातिपुत्रस्यानोर्वंशंविशिनष्टि अनोरिति १ २ ३४ अंगादयोबलेःपुत्राअंगादि

 सर्पान्वैसर्पयागाग्नौसहोष्यतिरुषान्वितः ॥ कावषेयंपुरोधायतुरंतुरगमेधया ३७ समंतात्पृथिवींसर्वांजित्वायक्ष्यतिचाध्वरैः ॥ तस्यपुत्रःशतानीको
याज्ञवल्क्यात्त्रयींपठन् ३८ अस्त्रज्ञानंक्रियाज्ञानंशौनकात्परमेष्यति ॥ सहस्रानीकस्तत्पुत्रस्ततश्चैवाश्वमेधजः ३९ विस्रंभकृष्णस्तस्यापिनेमिच
क्रस्तुतत्सुतः ॥ गजाह्वयेहृतेनद्याकौशांब्यांसाधुवत्स्यति ४० उक्तस्ततश्चित्ररथस्तस्माच्छुचिरथःसुतः ॥ तस्माच्चधृष्टिमांस्तस्यसुषेणोथमहीपतिः
४१ सुनीथस्तस्यभवितानृचक्षुर्यत्सुखीनलः ॥ पारिप्लवःसुतस्तस्मान्मेधावीसुनयात्मजः ४२ नृपंजयस्ततोदुर्वस्तिमिस्तस्माज्जनिष्यते ॥ ततोबृहद्र
थस्तस्माच्छतानीकःसुदासजः ४३ शतानीकाद्दुर्दमनस्तस्यापत्यंमहीनरः ॥ दंडपाणिर्निमिस्तस्यक्षेमकोभवितानृपः ४४ ब्रह्मक्षत्रस्यवैयोनिर्वंशोदे
वर्षिसत्कृतः ॥ क्षेमकंप्राप्यराजानंसंस्थांप्राप्स्यतिवैकलौ ४५ पापानिकीर्तनादेषांविलयंयांतिकृत्स्नशः ॥ अथमागधराजानोभाविनोयेवदामि
ते ४६ भवितासहदेवस्यसोमापिर्यत्सुतश्रवाः ॥ ततोयुतायुस्तस्यापिनिरमित्रोथतत्सुतः ४७ सुनक्षत्रःसुनक्षत्राद्बृहत्सेनोथकर्मजित् ॥ ततःश्रुतंज
योविप्रःशुचिस्तस्यभविष्यति ४८ क्षेमोथसुव्रतस्तस्माद्धर्मसत्रःश्रमस्ततः ॥ दृढसेनोथसुमतिःसुबलोजनिताततः ४९ सुनीथःसत्यजिदथविश्वजिद्यद्रि
पुंजयः ॥ बार्हद्रथाश्चभूपालाभाव्याःसाहस्रवत्सरम् ॥ ५० ॥ इतिश्रीभागवतेनवमस्कंधेसोमवंशचरितेएकोनविंशोध्यायः ॥ १९ ॥ श्रीशुकउवाच ॥
अनोःसभानरश्चक्षुःपरेक्षुश्चत्रयःसुताः ॥ सभानरात्कालनरःसंजयस्तत्सुतस्ततः १ जनमेजयस्तस्यपुत्रोमहाशीलोमहामनाः ॥ उशीनरस्तितिक्षुश्च
महामनसआत्मजौ २ शिबिर्वनःशमिर्दक्षश्चत्वारोशीनरात्मजाः ॥ वृषदर्भःसुवीरश्चमद्रःकैकेयआत्मजाः ३ शिबेश्चत्वारएवासंस्तितिक्षोश्चपृषद्रथः ॥
ततोहेमोथसुतपाबलिःसुतपसोभवत् ४ अंगवंगकलिंगाद्याःसुह्मपुंड्रांध्रसंज्ञिताः ॥ जज्ञिरेदीर्घतपसोबलेःक्षेत्रेमहीक्षितः ५ चक्रुःस्वनाम्नाविषयान्ष
डिमान्प्राच्यकानिह ॥ खनपानोंगतोजज्ञेतस्माद्दिविरथस्ततः ६ सुतोधर्मरथोयस्यजज्ञेमित्ररथोऽप्रजः ॥ रोमपादइतिख्यातस्तस्मैदशरथःसखा ७ शां
तांस्वकन्यांप्रायच्छदृष्यशृंगउवाहताम् ॥ देवेऽवर्षतियंरामाआनिन्युर्हरिणीसुतम् ८ वाद्यसंगीतवादित्रैर्विभ्रमालिंगनार्हणैः ॥ सतुराज्ञोनपत्यस्यानिरु
प्येष्टिंमरुत्वतः ९ प्रजामदाद्दशरथोयेनलेभेऽप्रजःप्रजाः ॥ चतुरंगोरोमपादात्पृथुलाक्षस्तुतत्सुतः १०

विषयसमानाइतिज्ञायंतेक्षेत्रभार्यायांमहीक्षितइत्यनेनब्राह्मणकुलंव्यावर्तयति ५ प्राच्यकान्प्राचीविषयान् । इहभुविखनपानोनाम ६ ७ अवर्षतिसतियमृष्यशृंगंहारिणीसुतामिति । अनेनकृष्णस्य
रंगस्यशृंगामिवशृंगंयस्यसतथातमतिविग्रहंसूचयति ८ निरूप्यविचिरयमरुत्वतःइष्टिंइंद्रविषयामिष्टिं ९ येनइष्टिविशेषेण १०

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

११ १२ अपविद्धंअज्ञातवद्विसृष्टं कानीनंकन्यायांजातम् १३ ययातिपुत्रस्यद्रुह्योर्वंशंनिरूपयति द्रुह्योश्चेति १४ १५ ययातिपुत्रस्यतुर्वसोर्वंशंकथयति । तुर्वसोरिति १६ १७ सूचीकटाहन्या
येनद्रुह्यादीनांपुत्राणांवंशंकथयित्वाबहुलत्वाद्विशेषपुण्यहेतुत्वाच्चज्येष्ठपुत्रस्ययदोर्वंशंकथयति ययातेरिति १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ अनष्टंअविच्छिन्नंविष्णुस्मरणं यस्यसत
बृहद्रथोबृहत्कर्मावृहद्भानुश्चतत्सुताः ॥ ततोबृहन्मनास्तस्माज्जयद्रथउदाहृतः ११ विजयस्तस्यसंभूत्यांततोधृतिरजायत ॥ ततोधृतव्रतस्तस्यसधर्मा
धिरथस्ततः १२ योसौगंगातटेक्रीडन्मंजूषांतर्गतंशिशुम् ॥ कुंत्यापविद्धंकानीनमनपत्योकरोत्सुतम् १३ वृषसेनःसुतस्तस्यकर्णस्यजगतीपतेः ॥ द्रु
ह्योश्चतनयोबभ्रुःसेतुस्तस्यात्मजस्ततः १४ आरब्धस्तस्यगांधारस्तस्यधर्मस्ततोधृतः ॥ धृतस्यकर्दमस्तस्मात्प्रचेताःप्राचेतसंशतम् १५ म्लेच्छा
धिपतयोभूवन्नुदीचींदिशमाश्रिताः ॥ तुर्वसोस्तुसुतोवह्निर्वह्नेर्भर्गोथभानुमान् १६ त्रिभानुस्तत्सुतोस्यापिकरंधमउदारधीः ॥ मरुतस्तत्सुतःपुत्रःपुत्रं
पौरवमन्वभूत् १७ दुष्यंतंसपुनर्भेजेस्वंयंसाम्राज्यकामुकः ॥ ययातेर्ज्येष्ठपुत्रस्ययदोर्वंशंनरर्षभ १८ वर्णयामिमहापुण्यंसर्वपापहरंनृप ॥ यदोर्वंशंनरः
श्रुत्वासर्वपापैर्विमुच्यते १९ यत्रावतीर्णोभगवान्परमात्मानराकृतिः २० यदोःसहस्रजित्क्रोष्टानलोरिपुरितिश्रुताः ॥ चत्वारःसूनवस्तस्यशतजित्प्र
थमात्मजः ॥ महाहयोवेणुहयोहैहयश्चेतितत्सुताः २१ धर्मस्तुहैहयसुतोनेत्रःकुंतेःपिताततः ॥ सोहंजिरभवत्कुंतेर्महिष्याभद्रसेनकः २२ दुर्मदोभद्र
सेनस्यधनकःकृतवीर्यकः ॥ कृत्याग्निःकृतवर्माचकृतौजाधनकात्मजाः २३ अर्जुनःकृतवीर्यस्यसप्तद्वीपेश्वरोभवत् ॥ दत्तात्रेयाद्धरेरंशात्प्राप्तयोगमहागु
णः २४ ननूनंकार्तवीर्यस्यगतिंयास्यंतिपार्थिवाः ॥ यज्ञदानतपोयोगैःश्रुतवीर्यजयादिभिः २५ पंचाशीतिसहस्राणिह्यव्याहतबलाःसमाः ॥ अक्षयोदर्जु
नोराज्यंहरिंचैवान्वहंस्मरन् २६ अनष्टविष्णुस्मरणोबुभुजेक्षय्यषड्वसु ॥ तस्यपुत्रसहस्राणांपंचैवोर्वरितामृधे २७ जयध्वजःशूरसेनोवृषभोमधुरूर्जितः
॥ जयध्वजात्तालजंघस्तस्यपुत्रशतंत्वभूत् २८ क्षत्रंयत्तालजंघाख्यमौर्वतेजोपसंहृतम् ॥ तेषांज्येष्ठोवीतिहोत्रोवृष्णिःपुत्रोमधोःस्मृतः २९ तस्यपुत्र
शतंत्वासीद्वृष्णिर्ज्येष्ठंयतःकुलम् ॥ माधवावृष्णयोराजन्यादवाश्चेतिसंज्ञितम् ३० यदुपुत्रस्यचक्रोष्टोःपुत्रोवृजिनवांस्ततः ॥ वाहिस्ततोरुशेकुर्वैतस्य
चित्ररथस्ततः ३१ शशबिंदुर्महायोगीमहाभोजोमहानभूत् ॥ चतुर्दशमहारत्नश्चक्रवर्त्यपराजितः ३२ तस्यपत्नीसहस्राणांदशासन्सुमहायशाः ॥
दशलक्षसहस्राणिपुत्राणांतास्वजीजनत् ३३ तेषांतुषट्प्रधानानांपृथुश्रवसआत्मजः ॥ धर्मोनामोशनास्तस्यहयमेधशतस्ययट् ३४ तत्सुतोरुचकस्त
स्यपंचासन्नात्मजाःशृणु ॥ पुरुजिद्रुक्मरुक्मेषुपृथुज्यामघसंज्ञिताः ३५ ज्यामघस्त्वप्रजोप्यन्यांभार्यांशैब्यापतिर्भयात् ॥ नाविंदच्छत्रुभवनात्कन्यां
भ्रष्टामहार्षीत् ३६ रथस्थांतांनिरीक्ष्याहशैब्यापतिममर्षिता ॥ केयंकुहकमत्स्थानंरथमारोपितेतिवै ३७
थासंततविष्णुस्मरणोपेतः । षष्णांशंवसुषड्वसुषड्भ्यीगुणेभ्याऌब्धंयद्वसुतत्षड्वसुवा २७ २८ और्वमुनेःतेजसोपसंहृतम् २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ पुढेश्लाम् ३६ ३७

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

असपत्नीसपत्नीरहिता ३८ ३९ स्नुषांपूर्वंस्नुषेत्यभिहिताम् ४० इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेवि०क्व०टी०यदुवंशकीर्तनंनामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ १ पतत्रदेः २ ३ ४ ५

स्नुषातवेत्यभिहितास्मयंतीपतिमब्रवीत् ॥ अहंवंध्याऽसपत्नीचस्नुषायुज्येतमेकथम् ३८ जनयिष्यसियंराज्ञितस्येयमुपपत्स्यते ॥ अन्वमोदंततद्विश्वेदे
वाःपितरएवच ३९ शैब्यागर्भमधात्कालेकुमारंसुषुवेशुभम् ॥ सविदर्भइतिप्रोक्तउपयेमेस्नुषांसतीम् ४० इतिश्रीभागवतेमहापुराणेनवमस्कंधेविंशोऽ
ध्यायः ॥२०॥ श्रीशुकउवाच ॥ तस्यांविदर्भोजनयत्पुत्रौनाम्नाकुशक्रथौ ॥ तृतीयंरोमपादंचवैदर्भकुलनंदनम् १ रोमपादसुतोबभ्रुर्बभ्रोःकृतिरजायत ॥
उशिकस्तत्सुतस्तस्माच्चेदिश्चैद्यादयोनृप २ क्रथस्यकुंतिःपुत्रोभूद्वृष्णिस्तस्याथनिर्वृतिः ॥ ततोदशार्हनामाथतस्यव्योमःसुतस्ततः ३ जीमूतोविकृतिस्त
स्ययस्यभीमरथःसुतः ॥ ततोनवरथःपुत्रोजातोदशरथस्ततः ४ करंभिःशकुनेःपुत्रोदेवरातस्तदात्मजः ॥ देवक्षत्रस्ततस्तस्यमधुःकुरुवशस्ततः ५ पुरुहो
त्रस्त्वनोःपुत्रस्तस्यायुःसात्वतस्ततः ॥ भजमानोभजिर्दिव्योवृष्णिर्देवावृधोंधकः ६ सत्वतस्यसुताःसप्तमहाभोजश्चमारिष ॥ भजमानस्यनिम्लोचिः
किंकणोधृष्टिरेवच ७ एकस्यामात्मजाःपत्न्यामन्यस्यांचत्रयःसुताः ॥ शताजिच्चसहस्राजिदयुताजिदितिप्रभो ८ बभ्रुर्देवावृधसुतस्तयोःश्लोकंपठं
त्यमुम् ॥ यथैवश्रृणुमोदूरात्सपश्यामस्तथांतिकात् ९ बभ्रुःश्रेष्ठोमनुष्याणांदेवैर्देवावृधःसमः ॥ पुरुषाःपंचषष्टिश्चषट्सहस्राणिचाष्टच १० येऽमृतत्व
मनुप्राप्ताबभ्रोर्देवावृधादपि ॥ महाभोजोतिधर्मात्माभोजाआसंस्तदन्वये ११ वृष्णेःसुमित्रःपुत्रोभूद्युधाजिच्चपरंतप ॥ शिनिस्तस्यानमित्रश्चनिम्नोभूदन
मित्रतः १२ सत्राजितःप्रसेनश्चनिम्नस्याप्यासतुःसुतौ ॥ अनमित्रसुतोयोन्यःशिनिस्तस्यचसत्यकः १३ युयुधानःसात्यकिर्वैजयस्तस्यकुणिस्ततः ॥ युगं
धरोनमित्रस्यपृश्निःपुत्रोऽपरस्ततः १४ श्वफल्कश्चित्ररथश्चैवगांदिन्यांतुश्वफल्कतः ॥ अक्रूरप्रमुखाआसन्पुत्राद्वादशविश्रुताः १५ आसंगःसारमेयश्चमृदु
रोमृदुविद्गिरिः ॥ धर्मवृद्धःसुकर्माचक्षेत्रोपेक्षोरिमर्दनः १६ शत्रुघ्नोगंधमोदाद्वःप्रतिबाहुश्चद्वादश ॥ तेषांस्वसासुचाराख्याद्वावक्रूरसुतावपि १७ देववानु
पदेवश्चतथाचित्ररथात्मजः ॥ पृथुर्विपृथुधाताद्याबहवोवृष्णिनंदनाः १८ कुकुरोभजमानश्चशुचिःकंबलबर्हिषः ॥ कुकुरस्यसुतोवह्निर्विलोमास्तनय
स्ततः १९ कपोतरोमातस्यानुःसखायस्यचतुंबरुः ॥ अनोश्चदुंदुभिस्तस्यदरिद्योतःपुनर्वसुः २० तस्याहुकश्चाहुकीचकन्याद्वावाहुकात्मजौ ॥
देवकश्चोग्रसेनश्चचत्वारोदेवकात्मजाः २१ देववानुपदेवश्चसुदेवोदेववर्धनः ॥ तेषांस्वसारःसप्तासन्शांतिदेवादयोनृप २२ शांतिदेवोपदेवाचश्रीदेवादे
वरक्षिता ॥ सहदेवादेवकीचवसुदेवउवाहताः २३ कंसःसुनामान्यग्रोधःकंकःशंकुःसुभूस्तथा ॥ राष्ट्रपालोथसृष्टिश्चतुष्टिमानौग्रसेनयः २४

६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ नाम्नायुयुधानःसात्यकिरितिगुणनामा १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ औग्रसेनयःउग्रसेनपुत्राः २४

SGDF
Sri Gurgeshwari Dham Foundation

वसुदेवस्यानुजानांदेवभागादीनांस्त्रियोभार्याः २५ २६ तस्यहृदिकस्यसुताः २७ २८ यस्यवसुदेवस्यजननसमये दुंदुभ्यानकवाद्यमदनाद्वसुदेवस्यनामांतरमस्तीत्याह वसुदेवमितिस्थानमवता
रस्य २९ ३० एतेषांवसुदेवादीनांशूरस्यसख्युःपुत्रस्यकुंतेः ३१ देवहूतांदेवाहूयंतेनयेतिदेवहूतीदेवाह्वानकरीत्यर्थःतांविद्यांदुर्वाससःअलभतेतिशेषःतस्याःविद्यायाःशुचिःऋतुस्नाता ३२ प्र
त्ययार्थंविश्वासार्थंप्रयुक्तायांविद्यायामाहात्म्यंच भोदेवक्षमस्वयाहीति ३३ कुंत्याभिहितोरविःकुंतीमाह अमोघमिति देवसंदर्शनममोघंसफलंजानीहीतिशेषः स्वकर्तव्यमाह आधास्यइति ।
मैथुनयोग्यतारुण्यादर्शनाच्छिन्नयोनिर्दुष्टास्यादितिपृथायामनोगतशंकापरिहारार्थमाह योनिरितितथाकर्तालोकस्यापवादादितिशेषः ३४ ३५ तवप्रपितामहः पांडुः ३६ वसुदेवभगिनी

कंसाकंसवतीकंकासुरभूराष्ट्रपालिका ॥ औग्रसेनादुहितरोवसुदेवानुजस्त्रियः २५ शूरोविदूरथादासीद्भजमानसुतात्ततः ॥ शिनिस्तस्मात्स्वयंभोजोहृदि
कस्तत्सुतोमतः २६ देवबाहुःशतधनुःकृतवर्मेतितत्सुताः ॥ देवमीढस्यशूरस्यमारिषानामपत्न्यभूत् २७ तस्यांसंजनयामासदशपुत्रानकल्मषान् ॥
वसुदेवंदेवभागंदेवश्रवसमानकम् २८ सृंजयंश्यामकंकंकमनीकंवत्सकंवृकम् ॥ देवदुंदुभयोनेदुरानकायस्यजन्मनि २९ वसुदेवंहरेःस्थानंवदंत्यानक
दुंदुभिम् ॥ पृथाचश्रुतदेवाचश्रुतकीर्तिःश्रुतश्रवाः ३० राजाधिदेवीचैतेषांभगिन्यःपंचकन्यकाः ॥ कुंतेःसख्युःपिताशूरोह्यपुत्रस्यपृथामदात् ३१ सा
चदुर्वाससोविद्यांदेवहूतांप्रतोषितात् ॥ तस्यावीर्यपरीक्षार्थमाजुहावरविंशुचिः ३२ तदैवोपगतंदेवंवीक्ष्यविस्मितमानसा ॥ प्रत्ययार्थंप्रयुक्तामेयाहिदे
वक्षमस्वमे ३३ अमोघंदेवसंदर्शमाधास्येत्वयिचात्मजम् ॥ योनिर्यथानदुष्येतकर्ताऽहंतेसुमध्यमे ३४ इतितस्यांसमाधायगर्भंसूर्योदिवंगतः ॥ सद्यः
कुमारःसंजज्ञेद्वितीयइवभास्करः ३५ तंसाऽत्यजन्नदीतोयेकृच्छ्राल्लोकस्यबिभ्यती ॥ प्रपितामहस्तामुवाहपांडुर्वैसत्यविक्रमः ३६ श्रुतदेवींतुकारूषोवृद्ध
शर्मासमग्रहीत् ॥ यस्यामभूद्दंतवक्त्रइतिशब्दोदितेःसुतः ३७ केकयोधृष्टकेतुश्चश्रुतकीर्तिमविंदत ॥ संतर्दनादयस्तस्याःपंचासुःकैकयाःसुताः ३८ रा
जाधिदेव्यामावंत्यौजयत्सेनोऽजनिष्टह ॥ दमघोषश्चेदिराजःश्रुतश्रवसमग्रहीत् ३९ शिशुपालःसुतस्तस्याःकथितस्तस्यसंभवः ॥ देवभागस्यकंसायां
चित्रकेतुबृहद्बलौ ४० कंसवत्यांदेवश्रवसःसुवीरइषुमांस्तथा ॥ कंकायामानकाज्जातःसत्यजित्पुरुजित्तथा ४१ सृंजयोराष्ट्रपाल्यांतुवृषदुर्मर्षणादिकान्॥
हरिकेशहिरण्याक्षौसूरभूम्यांतुकामुकः ४२ मित्रकेश्यामप्सरसिवृकादीन्वत्सकस्तथा ॥ तक्षपुष्करसालादीनुर्वश्यांवृकआदधे ४३ सुमित्रार्जुनबाणादी
ननीकात्सुदामनी ॥ गांडूषःकर्णिकायांवैऋतधामजयावपि ४४ ॥

नांश्रुतदेव्यादीनांविवाहंकथयति श्रुतदेवीमित्यादिना इतिशब्दोदितेःसुतःपूर्वंदितेःसुतइतिशब्दोयस्यविजयस्यसदितेःसुतःइतिशब्दःसनकादिभिरेवंशप्तोविजयःप्रागदितेःसुतोभूत् पश्चाद्धिरण्यक
इतिसएवाधुनादंतवक्त्रइतिजातइतिभावः ३७ नाम्नाधृष्टकेतुःकेकयविषयाधिपतित्वात्कैकयशब्दश्चशब्दःपूर्वेणसमुच्चीयते ३८ आवंत्यौविंदानुविंदौअजनिष्टजनयामास ३९ वसुदेवभ्रातृणां
शंकथयति देवभागस्येत्यादिना ४० ४१ ४२ ४३ ४४

SGDF

२१ ४५ उदपादयत् उत्पादयामास ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ननुयादेश्रीनारायणोजीववज्जन्मकर्माणिभजतेतर्हिसंसारानिवृत्तयेतत्सेवाव्यर्थेतितत्राह नहीति ॥ विषमोहष्टांतः २१
तथाहि जीवस्यजन्मादिमत्वेपुण्यपापकारणं विधिबद्धत्वात्तदानियतत्वादीश्वरस्यनाहितेम्तः । नहिकार्यमकारणमितिन्यायात् कारणंवक्तव्यं चेन्नलोकानुग्रहाद्बुद्धात्मेच्छैवेतिब्रूमःअनुग्रहाद्बोधस्यापि
धर्मपाप्मनोःक्षयवृद्धिदर्शनमित्युक्तम् अतस्तत्सेवानव्यर्थेत्यर्थः हरेरविधिबद्धत्वेपिजन्मादिदर्शनात् अतर्कितत्वंनपुण्यादिलेपित्वेनदुःखित्वंस्यादितितत्राह ईशस्येति । ईशस्यक्वचिन्नमेदुःखित्वंस्यादेति
तन्निवारणसमर्थत्वादन्यस्यतदभावात् जीवएवईशःकिंनस्यादितितत्राह परस्येति । ननुकिंतद्वैलक्षण्यंयेनेशादन्याजीवःस्यादेतितत्राह द्रष्टुरिति । यःसर्वज्ञःसर्वविदितिश्रुतेः नहिद्रष्टुर्दृष्टेर्विपरिलोपो
विद्यतइत्यादेश्चसार्वज्ञ्यंजीवाद्भिन्नत्वेनमुख्यंलक्षणं सार्वज्ञ्यंस्वभाविकंनतुनैमित्तिकमित्याशयेनाह आत्मनइति एवंविधःकइत्यतोवाह आत्मनइति आत्मादेहधृतोजीवस्वभावेपरमात्मनीतियादवः ५७

पौरवीरोहिणीभद्रामदिरारोचनाइला ॥ देवकीप्रमुखाआसन्पत्न्यआनकदुंदुभेः ४५ बलंगदंसारणंचदुर्मदंविपुलंध्रुवम् ॥ वसुदेवस्तुरोहिण्यांकृतधीरुद
पादयत् ४६ सुभद्रोभद्रबाहुश्चदुर्मदोभद्रएवच ॥ पौरव्यास्तनयाह्येतेभूताद्याद्वादशाभवन् ४७ नंदोपनंदकृतकशूराद्यामदिरात्मजाः ॥ भद्राख्याके
शिनंत्वेकमसूतकुलनंदनम् ४८ रोचनायांततोजाताहस्तहेमांगदादयः ॥ इलायांउरुवल्कादीन्यदुमुख्यानजीजनत् ४९ त्रिपृष्ठोधृतदेवायामेकआनक
दुंदुभेः ॥ शांतिदेवात्मजाराजन्प्रश्रमप्रश्रितादयः ५० राजानःकल्पवर्षाद्याउपदेव्याःसुतादश ॥ वसुहंससुवंशाद्याःश्रीदेवायाश्चषट्सुताः ५१ देव
रक्षितयालब्धानवचात्रगदादयः ॥ वसुदेवःसुतानष्टावादधेसहदेवया ५२ पुरुविश्रुतमुख्यांस्तुसाक्षाद्धर्मोवसूनिव ॥ वसुदेवस्तुदेवक्यामष्टपुत्रानजी
जनत् ५३ कीर्तिमंतंसुषेणंचभद्रसेनमुदारधीः ॥ ऋजुंसंमर्दनंभद्रंसंकर्षणमहीश्वरम् ५४ अष्टमस्तुतयोरासीत्स्वयमेवहरिःकिल ॥ सुभद्राचमहाभा
गातवराजन्पितामही ५५ यदायदाहिधर्मस्यक्षयोवृद्धिश्चपाप्मनः ॥ तदातुभगवानीशआत्मानंसृजतेहरिः ५६ नह्यस्यजन्मनोहेतुःकर्मणोवामहीपते ॥
आत्ममायांविनेशस्यपरस्यद्रष्टुरात्मनः ५७ यन्मायाचेष्टितंपुंसःस्थित्युत्पत्त्यप्ययायहि ॥ अनुग्रहस्तन्निवृत्तेरात्मलाभायचेष्यते ५८ अक्षौहिणीनांप
तिभिरसुरैर्नृपलांछनैः ॥ भुवआक्रम्यमाणानामभावायकृतोद्यमः ॥ ५९ ॥

ननुजीवव्यावर्तकंलक्षणंजगत्कर्तृत्वादिकंतस्यकृतेरतःसार्वज्ञ्यमात्रेणकथमीश्वरोजीवाद्व्यावर्त्यः । विशेषणस्यसर्वज्ञस्त्रिपुरांतकस्त्रिनयनइत्यादावन्यविषयत्वेनव्यभिचारित्वादुक्तदोषानिस्तारइवितत्रा
हयन्मायेतियस्येश्वरास्याधीनायाःमायायाःप्रकृतेश्चेष्टितंपरिभाणलक्षणंपुंसइत्युपलक्षणंप्रपंचस्यस्थित्युत्पत्तिसंहारायभवतिस्थित्यादेर्हेतुर्भवतीत्यर्थः तदेकविषयत्वद्योतनायचतुर्थ्यां एकवद्भावादेकवचनं
प्रकृतिंपुरुषंचैवप्रविश्यपुरुषोत्तमइतिस्मृतिंहिशब्देनदर्शयति यदनुग्रहःप्रकृतिचेष्टायाःनिवृत्तिहेतुःनिवृत्तिश्चात्मलाभायसच्चिदानंदस्वरूपाविर्भावायबलमानंदओजश्चेत्यादिश्रुत्येष्यतेनिरूप्यते ॥ हरेःप्रपंच
निर्माणादिकंतत्तत्पदार्थविशेषज्ञानंविनानयुज्यते । तद्बलादपीहतुंनपायत्तेप्रामाणिकत्वादतोनिरुपमम्.एवंसार्वज्ञ्यंहरेरेवान्यस्यौपचारिकमित्यतोजीवव्यावृत्तिलक्षणसद्भावाद्युक्तेतिभावः ५८ ननुकी
दृशोनुग्रहोयेननतन्निवृत्तिःस्यादितितत्राह अक्षौहिणीनामिति भुवोभारायमाणानां असुराणामभावायनाशाय ५९ २१

SGDF
Sri Gargeshwari Digital Foundation

अपरिमेयानिपरिमातुमशक्यानि ६० यशोलक्षणंपराक्रमंदुःखशोकतमांसिनुदतीतिदुःखशोकतमोनुत् ६१ तत्फलमाह यस्मिन्निति । सत्कर्णपीयूषे । प्रशस्तजनकर्णामृतेयशस्तीर्थवरेयशोलक्षण
शास्त्रपावनजलश्रेष्ठेश्रोत्रेएवांजलिर्यस्यसतथा । उपस्पृश्यस्नानपानाचमनानिकृत्वापापकर्मवासनाःपापकर्मकरणश्रद्धालक्षणाः ६२ श्लाघनीयेहितःपूज्यमानचरितः ६३ स्निग्धस्मितेक्षितेनोदारैर्मनो
हरैःविक्रमलीलयाविक्रमविलासेनसर्वांगसुंदरयामूर्त्याचनृलोकंमनुष्यजनं । नृनपश्यतीतियातोर्नयतिभक्तिपूर्वकंतत्वंजानातीतिनृलोकोज्ञानिसमूहस्तामितिवा ६४ रतिकरणमकारंदर्शयति यस्येति । मक
राकारकुंडलाभ्यांचारुकर्णौताभ्यांभ्राजत्कपोलाभ्यांसुभगंसुंदरं । विलासेनसहितोहासोयस्यसतथातंनित्यंउत्सवोयस्यसतथातम् तत्क्षणानंदजनकमित्यर्थः नततृपुःनालंबुद्धिंप्राप्ताः निमेर्निमेषस्येतिष
ष्ठीद्वितीयार्थे निमेषंप्रति । कुपिताःविकासविरोधित्वात् ६५ तेषुदारेषु आत्मनिगमंआत्मज्ञानं । स्वगुणप्रतिपादकवेदलक्षणशास्त्रंवा प्रथयन्प्रख्यापयन् ६६ सकृष्णःस्वधामस्वमूलरूपंसमगात् संग

कर्माण्यपरिमेयानिमनसापिसुरेश्वरैः ॥ सहसंकर्षणश्चक्रेभगवान्मधुसूदनः ६० कलौजनिष्यमाणानांदुःखशोकतमोनुदम् ॥ अनुग्रहायभूतानांसुपुण्यं
व्यतनोद्यशः ६१ यस्मिन्सत्कर्णपीयूषेयशस्तीर्थवरेसकृत् ॥ श्रोत्रांजलिरुपस्पृश्यधुनुतेकर्मवासनाः ६२ भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरसेनदशार्हकैः ॥ श्ला
घनीयेहितःशश्वत्कुरुसृंजयपांडुभिः ६३ स्निग्धस्मितेक्षितोदारैर्वाक्यैर्विक्रमलीलया ॥ नृलोकंरमयामाससमूर्त्यासर्वांगरम्यया ६४ यस्याननंमकरकुंड
लचारुकर्णभ्राजत्कपोलसुभगंसविलासहासम् ॥ नित्योत्सवंनततृपुर्दृशिभिःपिबंत्योनार्योनराश्चमुदिताःकुपितानिमेश्च ६५ जातोगतःपितृगृहाद्व्रजमे
धितोत्रहत्वारिपून्सुतशतानिकृतोरुदारः ॥ उत्पाद्यतेषुपुरुषःक्रतुभिःसमीजआत्मानमात्मनिगमंप्रथयन्जनेषु ६६ पृथ्व्याःसवैगुरुभरंक्षपयन्कुरूणामंतः
समुत्थकलिनायुधिभूपचमूः ॥ दृष्ट्याविधूयविजयेजयमुद्विघुष्यप्रोच्योद्धवायचवरंसमगात्स्वधाम ॥ ६७ ॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेपारमहंस्यांसं
हितायांनवमस्कंधेसोमवंशवर्णनेवंशानुचरितंनामएकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ समाप्तोयंनवमस्कंधः ॥ ॥ ९ ॥ ॥ ९ ॥ ॥ ९ ॥

तवानेकोभूदित्यन्वयःपूर्णमदः पूर्णमदमित्याद्युपनिषद्भिःइत्यनेनसूचयति पृथ्व्याःगुरुभरमसुरलक्षणंभूपबंधंभूपसमूहलक्षणंबंधंविधूयसंहृत्यउद्विघुष्यडिंडिमघोषंकारयित्वा वरंवरणयोग्यंज्ञानंप्रोच्यविस्तरे
णोपदिश्यइति ६७ नाम्नाक्षत्रवसुंधरासुरमहावंशावलीमंदिरंव्याख्याव्याजविनोदतोऽद्यनवमस्कंधोमयाम्रेडितः॥सर्वज्ञोविजयध्वजापयतयेमह्यंमहाभूतिदोहारीहारमनोहरोह्यहरहःप्रीतोस्तुविश्वंभरः १ पद
रत्नावलिर्भूयान्नवमस्कंधअर्पिता ॥ तुलसीवहरेःपादद्वंद्वेद्वंद्वापहारिणी २ श्रीमहेंद्रतीर्थपूज्यपादशिष्यविजयध्वजतीर्थस्यकृतौपदरत्नावल्यांश्रीमद्भागवतव्याख्यायांनवस्कंधेएकविंशोऽध्यायः २१ ॥

SGDF

॥ इति श्रीमद्भागवते नवमः स्कंधः समाप्तः ॥

SGDF